

**Urząd Miasta i Gminy w Chmielniku,
Plac Kościuszki 7
26-020 Chmielnik**

**Aktualizacja Strategii Rozwoju Miasta
i Gminy Chmielnik na lata 2016-2020
z perspektywą do roku 2022**

**Część I - Diagnoza stanu aktualnego Miasta
i Gminy Chmielnik**

*Zespół autorski:
Wydział Rozwoju Gospodarczego
Urzędu Miasta i Gminy w Chmielniku
26-020 Chmielnik, Plac Kościuszki 7
Wersja 1.0
Chmielnik 2015.12.24*

Spis treści

WSTĘP	4
1. Ogólna charakterystyka Miasta i Gminy Chmielnik	6
1.1. Położenie administracyjne gminy	6
1.2. Rys historyczny	8
1.3. Funkcjonowanie Miasta i Gminy Chmielnik	12
1.3.1. Organizacja i władze Miasta i Gminy Chmielnik	12
1.3.2. Jednostki organizacyjne Miasta i Gminy	13
1.3.3. Działalność budżetowa Samorządu Miasta i Gminy Chmielnik	14
1.3.4. Inwestycje Miasta i Gminy Chmielnik w latach 2009-2014	23
2. Charakterystyka sfery społecznej	34
2.1. Sytuacja demograficzna	34
2.2. Gospodarstwa domowe i źródła ich utrzymania	41
2.3. Rynek pracy i bezrobocie	42
2.4. Problemy społeczne	45
2.5. Mieszkalnictwo	46
2.6. Infrastruktura społeczna	52
2.6.1. Oświata	52
2.6.2. Ochrona zdrowia	58
2.6.3. Pomoc społeczna	59
2.6.4. Bezpieczeństwo publiczne	62
2.6.5. Kultura i dziedzictwo kulturowe	64
2.6.6. Sport, rekreacja i turystyka	75
2.7. Aktywność społeczna	78
3. Charakterystyka infrastruktury technicznej	81
3.1. Infrastruktura transportowa i komunikacyjna	81
3.2. Gospodarka wodno – kanalizacyjna	87
3.2.1. Zaopatrzenie w wodę	87
3.2.2. Sieć kanalizacyjna	88
3.3. Gospodarka odpadami	89
3.3.1. Odpady komunalne	89
3.3.2. Odpady zawierające azbest	91
3.4. Zaopatrzenie w paliwa gazowe	94
3.5. Ciepłownictwo	95
3.6. Elektroenergetyka	96
4. Charakterystyka strefy gospodarczej	97
4.1. Rynek pracy i aktywność gospodarcza	97
4.2. Rolnictwo	100
4.3. Leśnictwo	107
4.4. Handel i usługi	107
4.5. Tereny inwestycyjne	108
4.6. Gospodarka niskoemisyjna	111

5.	Charakterystyka środowiska przyrodniczego.....	114
5.1.	Ukształtowanie powierzchni, geomorfologia i geologia.....	114
5.2.	Warunki klimatyczne.....	114
5.3.	Surowce mineralne.....	115
5.4.	Hydrologia.....	118
5.4.1.	Wody podziemne.....	118
5.4.2.	Wody powierzchniowe.....	119
5.5.	Przyroda.....	119
5.5.1.	Lasy i tereny leśne.....	120
5.5.2.	Ochrona przyrody.....	120
5.5.3.	Lesistość.....	128
6.	Zagospodarowanie przestrzenne.....	129
6.1	Obowiązujące w gminie dokumenty zagospodarowania przestrzennego.....	129
6.1.1.	Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:.....	130
6.1.2.	Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.....	131
6.1.3.	Decyzje urbanistyczne.....	132
	Wykaz tabel:.....	135
	Wykaz rysunków:.....	137
	Wykaz wykresów:.....	137

WSTĘP

Planowanie i zarządzanie strategiczne rozwoju jednostek terytorialnych jest obecnie nowym zjawiskiem w Polsce w warunkach gospodarki rynkowej, trójszczeblowego samorządu terytorialnego i demokracji parlamentarnej. Planowanie strategiczne na szczeblu lokalnym nie jest zadaniem ustawowym. Jest wyrazem inicjatywnej funkcji władzy samorządowej tego szczebla, wynikającym z troski o jak najlepszą jego przyszłość. Własnymi zadaniami obowiązkowymi nie da się zapewnić właściwego, wielostronnie zrównoważonego rozwoju, jeżeli okoliczności zewnętrzne nie sprzyjają temu procesowi.

Należy podkreślić, że planowanie strategiczne rozwoju nie zastępuje obiektywnych praw wolnego rynku. Uzupełnia je i powinno umacniać kondycję rynku, przynajmniej w skali lokalnej. W ramach planowania strategicznego należy więc wyjść poza zakres realnego wolnego rynku i poza zakres bieżących obowiązków komunalnych należących do samorządowej administracji lokalnej.

Planowanie strategiczne w układach terytorialnych ma charakter ciągły i niedomknięty w przyszłości. Ciągłość tego rodzaju planowania polega na systematycznym reagowaniu na zmiany we wszelkich istotnych uwarunkowaniach wewnętrznych i w szeroko rozumianym otoczeniu przestrzennym danej jednostki, w tym przypadku miasta i gminy Chmielnik. Ciągłość planowania strategicznego i zmienność parametrycznych jego uwarunkowań nie oznacza narażania dokumentów planistycznych i odpowiadających im działań w sferze zarządzania na permanentną nieaktualność.

Planowanie strategiczne zachowuje cechę elastyczności zarówno wobec zmieniających się uwarunkowań, jak też wobec wzrostu stopnia ich rozpoznania i oceny. Strategia rozwoju jako zoperacjonalizowana idea określa uporządkowany układ działań zmierzających do osiągnięcia określonych preferencji wyrażonych w celach uwzględniających rzeczywisty stan gospodarki danego obszaru i warunki życia jego mieszkańców a także aspiracje w tym zakresie. Zawiera elementy szybkozmiennie i wolnozmiennie. Elementy wolnozmiennie o zasadniczym znaczeniu powinny być przedmiotem odrębnych uchwał. Przedmiotem oddzielnych uchwał powinny być też znaczące przedsięwzięcia gospodarcze i organizacyjno-instytucjonalne, jakie wynikają z planowania strategicznego. Cały dokument strategii powinien zaś być traktowany jako załącznik (podstawa merytoryczna) do tych uchwał.

Strategia rozwoju miasta i gminy jest planistycznym dokumentem otwartym w dwojakim znaczeniu. Jest otwarta ze względu na ciągłe możliwości aktualizacji uwarunkowań oraz ze względu

na niedomknięty (niekompletny) zbiór działań operacyjnych, w tym propozycji programowych i nieoprogramowanych jeszcze zadań. Zawarte w dokumencie strategii programy mogą mieć różny stopień szczegółowości, poczynając od zapisu ogólnej ich koncepcji aż do skonkretyzowanej formy projektów. Jako otwarty można także traktować układ celów operacyjnych, zawsze stanowiących zbiór najbardziej liczny.

W tym dokumencie pomija się opis zastosowanej metody planowania strategicznego. Jest on jednak zawarty w poszczególnych rozdziałach merytorycznych. Każda część merytoryczna strategii zapewnia zgodność wewnętrzną dokumentu i zgodność z aspiracjami podmiotu planowania i zarządzania długofalowym rozwojem miasta i gminy.

Przeprowadzona w niniejszym opracowaniu analiza mocnych i słabych stron, zagrożeń i szans (SWOT) może być obciążona czynnikami oceny subiektywnej, zarówno osób formułujących opinię na podstawie obserwacji własnych, jak też zespołu autorskiego opracowującego dokument strategii. Należy więc uzupełniać w sposób ciągły tę listę na tej podstawie aktualizować cele operacyjne w poszczególnych dziedzinach jak też programy i zadania do realizacji w przyszłości. Szczególnie aktywną częścią planowania strategicznego rozwoju miasta i gminy powinno być programowanie działań, z punktu widzenia ofert wspomagania ich wdrożeń przez fundusze UE.

Podstawą niniejszego opracowania są informacje otrzymane z Miasta i Gminy Chmielnik, dane pochodzące z wydawnictw Głównego Urzędu Statystycznego, Urzędu Statystycznego w Kielcach oraz dane dostępne w sieci internetowej i informacje własne zespołu autorskiego.

DIAGNOZA STANU AKTUALNEGO MIASTA I GMINY CHMIELNIK

1. Ogólna charakterystyka Miasta i Gminy Chmielnik.

1.1. Położenie administracyjne gminy

Gmina miejsko-wiejska Chmielnik położona jest w południowo-wschodniej części województwa świętokrzyskiego, w powiecie kieleckim. Powierzchnia gminy wynosi 142,19 km², w tym 7,8 km² stanowi obszar miasta. Siedzibą gminy jest miasto Chmielnik.

W skład jednostki administracyjnej wchodzi 25 sołectw: Borzykowa, Celiny, Chomentówek, Ciecierze, Grabowiec, Holendry, Jasień, Kotlice, Lipy, Lubania, Łagiewniki, Ługi, Minostowice, Piotrkowice, Przededworze, Sędziejowice, Suchowola, Suliszów, Suskrajowice, Szyszczycy, Śladków Duży, Śladków Mały, Zrecze Chałupczańskie, Zrecze Duże, Zrecze Małe.

Tabela 1   Grunty w granicach administracyjnych gminy (ha)

Wyszczególnienie	Powierzchnia w ha		Udział %	
Użytki rolne	10 393		73,09	
Grunty orne	7936		76,36	
Sady	376		3,62	
Łąki	1232		11,85	
pastwiska	461		4,44	
zabudowane	333		3,20	
Wody płynące i stojące	55		0,53	
Lasy oraz tereny zadrzewione i zakrzewione	2922		20,55	
Wody płynące i stojące	42		0,30	
Grunty zurbanizowane	680		4,78	
Zabudowane	120		17,65	
Rekreacyjne	13		1,91	
Drogi i koleje	533		78,38	
Użytki kopalne	14		2,06	
Nie użytki	180		1,27	
Tereny różne	2		0,01	
Ogółem	14219		100%	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Obszar Gminy Chmielnik położony jest na styku Wyżyny Kieleckiej i Niecki Nidziańskiej. Posiada wyraźnie wykrystalizowaną strukturę osadniczą z dominującym ośrodkiem lokalnym i znaczną liczbą

mniejszych osad, z których część pełni funkcje centrów sublokalnych. Gmina Chmielnik jest dobrze skomunikowana z największymi ośrodkami miejskimi w południowo – wschodniej części kraju, szczególnie z Kielcami jako ośrodkiem administracyjnym województwa.

Podstawą lokalnej gospodarki, mimo stosunkowo niskiej jakości gleb jest rolnictwo. Bonitacja gleb gruntowych ornych wskazuje, że ok. 50% powierzchni występuje w klasie V i VI, co oznacza, że warunki glebowe na terenie gminy są mniej korzystne od przeciętnych dla całego województwa. Lepsze gleby (kompleks psenny bardzo dobry, dobry i wadliwy, kompleks żytni bardzo dobry), skoncentrowane są w północnej części gminy. W południowej części gleby te występują w rejonie Sędziejowic, Śladkowa, Szyszczyc oraz Suskrajowic.

Rysunek 1. Lokalizacja gminy Chmielnik na tle powiatu kieleckiego

Źródło: www.gminy.pl)

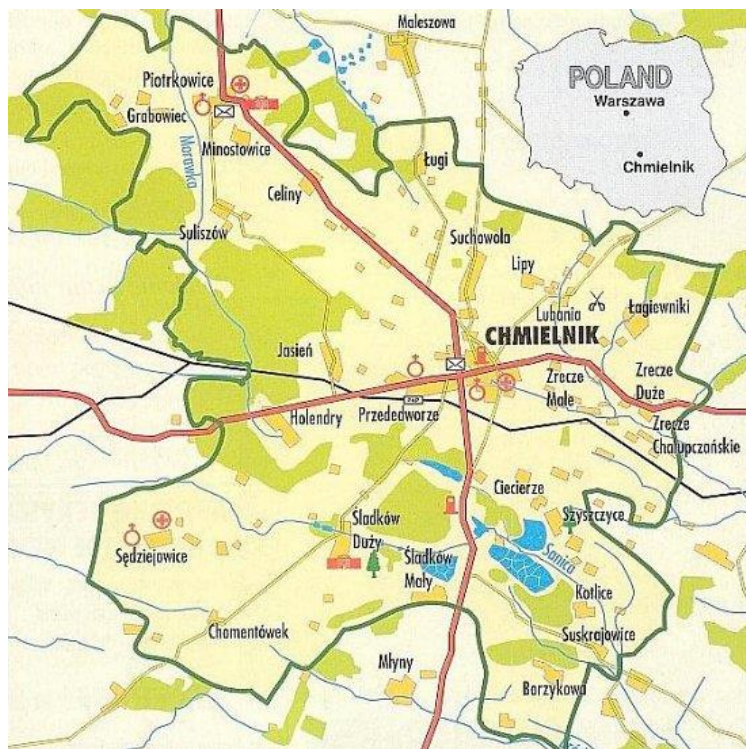
Gmina Chmielnik charakteryzuje się niską lesistością, natomiast warunki glebowe sprzyjają dolesieniom. Wskaźnik lesistości dla całej gminy (według danych GUS, stan na koniec 2014 r.) wynosi 19,6%. Większe kompleksy leśne występują w północno – zachodniej części gminy. Na pozostałym terenie lasy rozrzucone są wśród pól i łąk. Dominują drzewostany sosnowe, w wieku ok. 50 lat. Na obszarze gminy występują liczne złoża surowców, głównie kruszywa wapienne, bentonity i gipsy – częściowo eksploatowane.

Miasto i Gmina Chmielnik graniczy bezpośrednio z gminami:

- Morawica i Pierzchnica (powiat kielecki),
- Kije i Pińczów (powiat pińczowski),
- Busko-Zdrój i Gnojno (powiat buski).

Gmina Chmielnik położona jest w odległości ok. 33 km od Kielc (miasto wojewódzkie, siedziba powiatu kieleckiego). Inne najbliższe miasta powiatowe znajdują się w odległościach: ok. 17 km Busko- Zdrój i ok. 33 km - Jędrzejów.

Rys.2. Miasto i Gmina Chmielnik

Źródło: Strona internetowa Urzędu Miasta i Gminy Chmielnik: www.chmielnik.com

Gmina Chmielnik położna jest w zlewni rzek:

- Nidy, której dopływy odwadniają południowo zachodnia część gminy,
- Wschodniej - głównej rzeki gminy, której dorzecze obejmuje niemal cały jej obszar, wraz z dopływem Sanicą odwadnia południową i wschodnią część gminy,
- Morawki wraz z dopływami - odwadniającej północną część gminy.

W zasobach wód podziemnych na terenie gminy wyróżnią się poziomy: trzeciorzędowy, jurajski, triasowy (będących głównymi poziomami wodonośnymi, które dysponują wodami dobrej jakości) oraz poziom czwartorzędowy (związane z dolinami rzecznyymi, wykorzystywane poprzez studnie kopane i na potrzeby gospodarcze).

1.2. Rys historyczny

Chmielnik powstał na skrzyżowaniu ważnych szlaków handlowych: z Sandomierza przez Szydłów do Chęcina i Małogoszcza oraz z Krakowa przez Skalbierz, Pierzchnicę, Daleszyce, Bodzentyn do Iłży i Radomia. Przepuszczalnie osada, datowana przez archeologów na XI w., należała do dóbr

książęcych i wchodziła w skład kasztelanii wiślickiej. Podlegała starszej parafii Gnojno, a po 1326 r. została włączona do nowego dekanatu Kije. Prawdopodobnie w XIII w. dobra chmielnickie przeszły z rąk książęcych w posiadanie Odrowążów. Nazwa topograficzna miejscowości, związana z kulturą agrarną i oznacza miejsce uprawy chmielu niezbędnego przy warzeniu piwa. W zapisach źródłowych notowana jest ona w postaciach: Chmielik, Chmelik, Chmelick, Chmyelik, Chmyelyk, Chmyelnik i ostatecznie Chmielnik.

Pierwszą pewną datą w historii Chmielnika jest 1241 rok. Wobec wkroczenia na ziemie polskie wojsk tatarskich na omawianym terenie miała miejsce koncentracja rycerstwa sandomierskiego i krakowskiego. 18 marca 1241 r. doszło do bitwy, w której Polacy zostali pobici przez przeważające siły tatarskie pod wodzą Bajdara. Dowódcy wojsk krakowsko-sandomierskich – wojewodowie Włodzimierz i Pakosław oraz kasztelanowie Klemens i Jakub polegli. Krótkie wzmianki o bitwie zachowały się w kilku rocznikach, lecz dokładniejszy opis, ustawienie wojsk, przebieg walki i straty strony polskiej znajdujemy w rocznikach Jana Długosza. Kolejne wzmianki pochodzą z lat 1295–1296, dotyczą najazdów Litwinów. Z okresu 1347–1348 pochodzą zapiski na temat się Wenera z Chmielnika, kanonika krakowskiego. Z kolei w 1348 r. Bernard z Chmielnika udał się z poselstwem w imieniu króla Kazimierza Wielkiego i biskupa krakowskiego Piotra Falkowskiego do papieża, urzędującego wtedy w Awinionie. Kolejna wiadomość o osadzie pochodzi z 1354 r., kiedy to konserwowano drewniany kościół p.w. Wszystkich Świętych lub Świętej Trójcy.

Do połowy XV w. Chmielnik znajdował się w rękach małopolskiej linii Odrowążów. W 1532 r. drogą podziału majątków rodowych, trafił do rąk skoligaconego z królem Zygmuntem Augustem Jana Oleśnickiego. 9 marca 1551 r. właściciel uzyskał akt lokacyjny od króla. Miasto usytuowano na wschód od istniejącej wsi. Uzyskało prawo do trzech jarmarków, prawo do organizowania targów we czwartki oraz zwolnienie od świadczeń na okres 12 lat. Założyciel miasta, wspomniany Jan Oleśnicki należał do gorliwych zwolenników reformacji. Chcąc założyć zbór, doprowadził w 1552 r. do sprofanowania miejscowego kościoła. Kościół został oddany protestantom, a rolę plebana zaczął pełnić Franciszek, nauczający religii w duchu doktryny ariańskiej. Jednak w już w 1607 r. budynek z powrotem zwrócono katolikom. Synowie Jana Oleśnickiego – Samuel i Mikołaj wybudowali w mieście zbór i gimnazjum.

Usytuowanie na ważnych szlakach komunikacyjnych oraz liczne przywileje, zapewniały miastu szybki rozwój ekonomiczny. W 1580 r. król Stefan Batory nadał przywilej organizowania kolejnych jarmarków. W 1618 r. ludność liczyła 250 osób, a w 1673 r. – 412. W pierwszych latach XVII w. Chmielnik przeszedł na własność rodu Gołuchowskich, którzy dbali tu o rozwój kalwinizmu. Miejscowość była też związana z działalnością Braci Polskich. Stała się miejscem rezydowania seniorów krakowskich i synodów kalwińskich, które odbywały się tu w latach 1644–1676.

Potop szwedzki (1655–1660) przerwał okres rozkwitu Chmielnika i zboru kalwińskiego. Szwedzi zniszczyli zbór wybudowany w latach 1634–1636; potem staraniem rodziny Gołuchowskich został on odbudowany. Decyzją Trybunału Lubelskiego obradującego w dniach od 6 do 9 sierpnia 1691 r. działalność zboru została zawieszona. Miejscowi kalwini przyłączyli się do zboru w Sieczkowie. W połowie XVII wieku na mocy przywileju wydanego przez Krzysztofa Gołuchowskiego, w Chmielniku pojawili się Żydzi sefardyjscy wygnani z Hiszpanii. W tym czasie miasto zamieszkiwało już ponad 400 mieszkańców. W 1634 r. Żydzi wybudowali synagogę, a po wygnaniu chmielnickich arian w 1658 r. – zajęli opuszczone przez nich domy i sklepy. W 1730 r. z inicjatywy Jerzego Ożarowskiego rozpoczęto budowę katolickiego kościoła p. w. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny w Chmielniku. Po śmierci Ożarowskiego, kontynuatorem budowy kościoła był kolejny właściciel Chmielnika wojewoda inowrocławski Andrzej Moszyński. Budowa zajęła łącznie ponad 50 lat. Zakończono ją w 1787 roku. Po śmierci Andrzeja Moszyńskiego, Chmielnik jako wiano jego córki przeszło w ręce Chłapowskich. Miasto liczyło wówczas blisko 1400 mieszkańców.

W 1795 r., na mocy III rozbioru Rzeczypospolitej, miasto dostało się pod panowanie Habsburgów austriackich i weszło w skład tzw. Nowej Galicji. W latach 1809–1815 Chmielnik znajdował się w granicach Księstwa Warszawskiego, a od 1815 r., na mocy ustaleń Kongresu Wiedeńskiego – należał do Królestwa Polskiego. W 1830 r. kolejny właściciel miasta, Dezydery Jan Chłapowski, sprzedał Chmielnik i okolice swojemu przyjacielowi i krewnemu gen. Kazimierzowi Tańskiemu. Tański był kawalerem Legii Honorowej, uczestniczył we wszystkich znaczących bitwach Napoleona. Miasto pozostawało w rękach spadkobierców Tańskiego do 1919 r. Tański inwestował w rozwój miasta.

Zgodnie z zarządzeniem władz carskich z dnia 1.06.1869 r. wiele miejscowości utraciło prawa miejskie. W Guberni Kieleckiej pozostało siedem miast: Kielce, Chęciny, Miechów, Olkusz, Pińczów, Działoszyce oraz Chmielnik. Sytuacja ta wpłynęła na wzrost znaczenia gospodarczego/ Funkcjonowało wiele zakładów: Fabryka Maszyn Rolniczych Eliasza Straucha, 6 garbarni, 4 wytwórnie sukna, mydlarnia, browar, a także rzeźnia. Rozwijał się handel końmi, bydłem rogatym, trzodą chlewną, a także zbożem, artykułami żelaznymi i wyrobami cukierniczymi. Ilość uczestniczących w czwartkowych targach dochodziła czasem nawet do ok. 9 tysięcy. Chmielnickie jarmarki należały do największych w powiecie stopnickim. W II połowie XIX wieku Chmielnik stał się centrum handlowym okolicy. Chmielnickie jarmarki należały do największych w guberni kieleckiej. Trafiali na nie mieszkańcy nie tylko Kongresówki, a nawet zaboru pruskiego. Od 1842 r. posiadał magistrat, od 1879 r. – Straż Pożarną, a od 1899 r. – linię telegraficzną. Już od 1819 r. działało tu Towarzystwo Szkoły Elementarnej. Ponadto chmielniczanie od 1898 r. mieli do dyspozycji bibliotekę oraz herbaciarnię, a od 1911 r. mogli korzystać też z księgarni i składu

z książkami. W 1910 r. 52 ulice Chmielnika otrzymały tabliczki z nazwami w językach rosyjskim i polskim.

W 1868 r. ludność Chmielnika wynosiła 4819 osób, z czego chrześcijan było 735, a Żydów – 4048. Z biegiem lat sukcesywnie rosła liczba ludności. W 1897 r. było 6888 mieszkańców – 1217 chrześcijan i 5671 Żydów. W 1909 r. ludność Chmielnika wynosiła już 8440 osób: 1817 katolików, 6602 Żydów i 21 prawosławnych.

W 1918 r. miejscowość powróciła w granice niepodległej Polski. Pierwsze lata niepodległości, wojna polsko-sowiecka, kryzys gospodarczy – oto powody, przez które Chmielnik nie mógł powrócić do dawnego dobrobytu. W dwudziestoleciu międzywojennym zaczęto tworzyć nowe organa samorządowe. Pierwszy w wolnej Polsce chmielnicki samorząd powstał w 1920 roku. W okresie międzywojennym Chmielnik zamieszkiwało 8050 mieszkańców. Istniały gospodarstwa rolne, których uprawą zajmowali się głównie Polacy. Rozwijało się rzemiosło: szewstwo, krawiectwo, czapnictwo, kuśnierstwo, stolarstwo. Funkcjonowały cechy rzemieślnicze. Do większych zakładów przemysłowych należały: kopalnie wapienia w Celinach i w Ptaszniku, fabryka gipsu w Sędziejowicach, Fabryka Mydeł i Świec, browar, olejarnia, oraz zakłady produkcyjne wód gazowanych oraz win owocowych. Funkcjonowało około 40 przedsiębiorstw hodowli i uboju gęsi. Polscy handlowcy skupiali się w Okręgowym Stowarzyszeniu Spożywców. Ożywioną działalność prowadziły przed II wojną światową związki zawodowe. Najstarszym cechem rzemieślniczym w mieście był cech stolarsko-bednarsko-kowalski, który istniał od 1673 r., przerwał działalność w 1899 r., po czym reaktywował ją w 1927 roku. Powstawały też instytucje kredytowe, np. w 1923 roku Bank Handlowo-Przemysłowy. Rozwój gospodarczy Chmielnika został przerwany przez wybuch II wojny światowej.

Dekretem Hitlera z dnia 26.10.1939 r. utworzono Generalne Gubernatorstwo ze stolicą w Krakowie, a w jego granicach administracyjnych znalazł się Chmielnik. W 1941 r. w mieście utworzono getto. Mieszkańcy Chmielnika i okolic zaangażowali się w tworzenie oddziałów partyzanckich. Działały oddziały Armii Krajowej, Narodowych Sił Zbrojnych oraz Batalionów Chłopskich. Najliczniejszym ugrupowaniem partyzanckim była, licząca około 100 osób, Armia Krajowa. Obok sabotażu i walki zbrojnej, formą walki z okupantem były pomoc społeczna oraz tajne nauczanie.

Chmielnik został wyzwolony nocą z 12 na 13.01.1945 r. przez oddziały sowieckie – 152 brygadę pancerną i 253 dywizję piechoty płk. Piotra Żywalina. Wojna przyniosła miastu ogromne zniszczenia. Ludność Chmielnika z 8300 mieszkańców w 1939 r. zmniejszyła się do ledwie 2500 w styczniu 1945 roku. Po 1945 r. zmieniła się struktura zawodowa mieszkańców, w miejsce dotychczasowego handlu i rzemiosła pojawiło się rolnictwo. Całkowicie zmieniła się też struktura etniczna. W grudniu 1945 r. Polacy stanowili 98%.

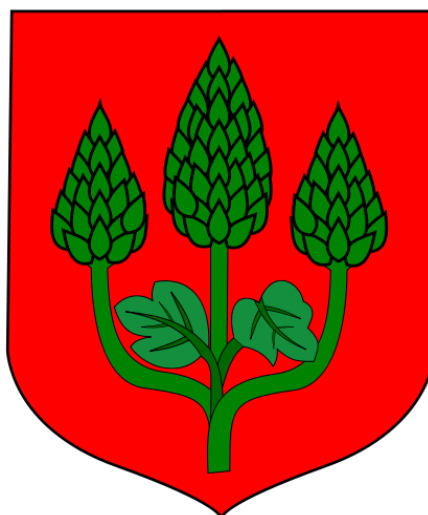
Chmielnik przed reformą administracyjną z 1975 r. znajdował się w powiecie buskim, historycznie zaś w powiecie stopnickim, wcześniej w powiecie wiślickim historycznego województwa sandomierskiego.

1.3. Funkcjonowanie Miasta i Gminy Chmielnik

1.3.1. Organizacja i władze Miasta i Gminy Chmielnik

Organizacja i władze Miasta i Gminy Miasto i Gmina Małogoszcz stanowi lokalną wspólnotę samorządową tworzoną przez jej mieszkańców. Zarządza nią Rada Miejska składająca się z 15 radnych, pracująca w 6 komisjach. Burmistrz Miasta i Gminy Chmielnik jest jednoosobowym organem wykonawczym Gminy. Gmina posiada własny herb przyjęty statutem.

Rys. 3. Herb Miasta i Gminy Chmielnik.

Źródło: Strona internetowa Urzędu Miasta i Gminy Chmielnik www.chmielnik.com

Jednostką administracyjną gminy jest Urząd Miasta i Gminy Chmielnik. Adres: 26-020 Chmielnik, Plac Kościuszki 7. Kontakt: tel. 41 354- 22- 78, 41 354 -20- 29, 41 354 -21-81, 41 354 -32- 73, umig@chmielnik.com, www.chmielnik.com

Urząd Miasta i Gminy w Chmielniku wykonuje zadania Gminy wynikające z ustawy, zadania zlecone z zakresu działań organów administracji rządowej, zadania wynikające z porozumień zawartych pomiędzy gminą a jednostkami samorządu terytorialnego oraz inne zadania określone statutem, uchwałami Rady Miejskiej oraz zarządzeniami Burmistrza Miasta i Gminy Chmielnik. Zadania te realizowane są poprzez poszczególne wydziały lub samodzielne stanowiska pracy utworzone w Urzędzie.

W skład Urzędu Miasta i Gminy Chmielnik wchodzi następujące wydziały lub samodzielne stanowiska pracy:

- Wydział Inwestycji i Projektów Strukturalnych,

- Wydział Rolnictwa i Gospodarki Nieruchomościami,
- Wydział Budownictwa i Ochrony Środowiska,
- Wydział Finansowy,
- Wydział Rozwoju Gospodarczego,
- Wydział Kadr i Organizacji,
- Wydział Administracji i Promocji,
- Straż Miejska,
- Urząd Stanu Cywilnego,
- Samodzielne Wieloosobowe Stanowisko do spraw Dowodów Osobistych i Ewidencji Ludności

1.3.2. Jednostki organizacyjne Miasta i Gminy

Miasto i Gmina Chmielnik zarządza jednostkami podległymi, którymi są:

- Zespół Obsługi Oświaty w Chmielniku,
- Zakład Usług Komunalnych w Chmielniku z siedzibą w Zreczu Dużym sp. z o.o.,
- Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Chmielniku,
- Środowiskowy Dom Samopomocy w Chmielniku,
- Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Chmielniku wraz z
  - Przychodnią Zdrowia w Chmielniku,
  - Ośrodkiem Zdrowia w Piotrkowicach,
  - Ośrodkiem Zdrowia w Sędziejowicach,
- Chmielnickie Centrum Kultury w Chmielniku wraz z jednostkami podległymi:
  - Miejski Dom Kultury w Chmielniku,
  - Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Chmielnik,
  - Ośrodek Edukacyjno – Muzealny „Świętokrzyski Sztetl” w Chmielniku
  - Świetlice Wiejskie w Przededworzu, Śladkowie Małym, Borzykowie, Suliszowie, Grabowcu, Piotrkowicach i Suchowoli.
- Gimnazjum im. Gen. Kazimierza Tańskiego w Chmielniku
- Szkoła Podstawowa im. Stefana Żeromskiego w Chmielniku oraz jej Filie w Zreczu Dużym, Lubani, Suchowoli i Śladkowie Małym,
- Zespół Placówek Oświatowych w Piotrkowicach,
- Samorządowe Przedszkole w Chmielniku.

Ponadto na terenie gminy Chmielnik funkcjonują instytucje podległe innym jednostkom organizacyjnym. Są to:

Podległe Radzie Powiatu w Kielcach:

- Zespół Szkół nr 3 w Chmielniku,

- Filia Wydziału Komunikacji i Transportu Starostwa Powiatowego w Kielcach ,
- Technikum nr 3 w Chmielniku,
- Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Chmielniku,
- Powiatowy Urząd Pracy w Kielcach, Punkt Obsługi Bezrobotnych w Chmielniku,
- Szpital Powiatowy w Chmielniku,
- Dom Pomocy Społecznej w Łagiewnikach,
- Powiatowy Zarząd Dróg w Kielcach Obwód Drogowy w Celinach,
- Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza w Chmielniku Komendy Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej w Kielcach ,
- Komisariat Policji w Morawicy – Komenda Miejska Policji w Kielcach

Podległe Sejmikowi Województwa Świętokrzyskiego:

- Świętokrzyskie Centrum Ratownictwa Medycznego i Transportu Sanitarnego,
- Punkt w Chmielniku - Pogotowie Ratunkowe

Inne instytucje:

- Zakład Doskonalenia Zawodowego w Kielcach, Ośrodek Kształcenia Zawodowego w Chmielniku,
- Urząd Pocztowy w Chmielniku

1.3.3. Działalność budżetowa Samorządu Miasta i Gminy Chmielnik

Budżet jest planem dochodów i wydatków gminy, prowadzącej gospodarkę finansową np. ustaw o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2013, poz. 594. ze zmianami) oraz o finansach publicznych (t.j. Dz. U. z 2013, poz. 885). Budżet jest finansowym wyrazem i instrumentem polityki gospodarczej gminy.

Zrównoważony rozwój stanowi ideę przyświecającą rozwojowi jednostek samorządowych na wszystkich poziomach sfery społeczno-gospodarczej. Znajduje to swoje odzwierciedlenie w licznych polskich i międzynarodowych aktach prawnych. Budżet jest finansowym wyrazem i instrumentem polityki gospodarczej gminy oraz najważniejszym narzędziem jej realizacji. Jest uchwalany corocznie przez Radę Miejską i opiniowany przez Regionalną Izbę Obrachunkową. Oprócz ustalanych i realizowanych corocznie planów budżetowych gmina posiada również Wieloletnią Prognozę Finansową Gminy Chmielnik na lata 2014-20130 obowiązującą na podstawie uchwały Rady Miejskiej w Chmielniku Nr XXXVI/322/2013 z dnia 30 grudnia 2013 roku z późniejszymi zmianami.

Skuteczne i efektywne rozwiązywanie lokalnych problemów i potrzeb społeczności powinno przebiegać z wykorzystaniem aktywnych metod sterowania rozwojem gminy. Bieżące decyzje władzy jednostki samorządu terytorialnego wynikają z ustaleń o charakterze strategicznym w celu stymulowania rozwoju w ujęciu perspektywicznym. Takie podejście jest niezbędne dla racjonalizacji i podnoszenia efektywności gospodarowania funduszami publicznymi. Plany rozwojowe gminy

zawarte w dokumentach strategicznych stanowią ramy długookresowej polityki finansowej gminy zmierzającej do tworzenia optymalnych warunków dla rozwoju społeczno – gospodarczego. Warunkiem koniecznym do realizacji planów rozwojowych jest zapewnienie ich płynnego finansowania. Struktura składników budżetu gminy Chmielnik została przedstawiona w Tabeli Nr 2

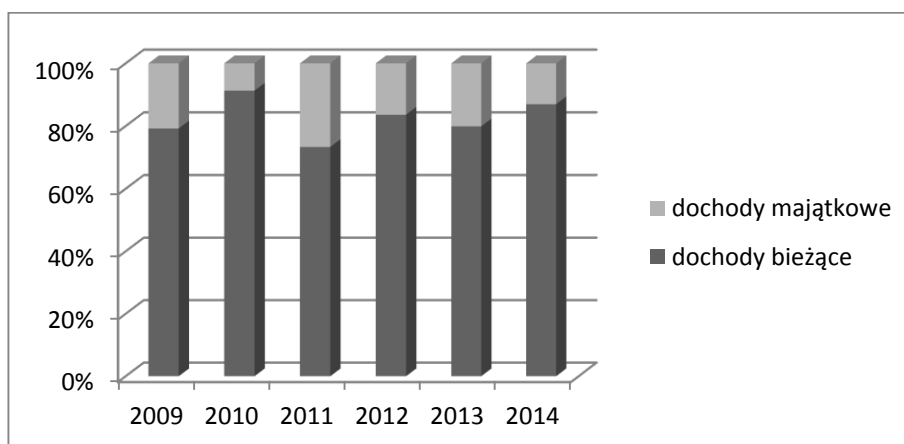
Tabela 2. Struktura dochodów i wydatków gminy Chmielnik w latach 2009-2014

<i>Wyszczególnienie</i>	<i>2009</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>
<i>Liczba mieszkańców</i>	<i>11531</i>	<i>11547</i>	<i>11601</i>	<i>11572</i>	<i>11566</i>	<i>11477</i>
<i>Dochody ogółem</i>	<i>30 188696,17</i>	<i>34 110818,94</i>	<i>46 474295,15</i>	<i>40 308500,19</i>	<i>42 170083,33</i>	<i>41 059726,66</i>
<i>Bieżące</i>	<i>23 915308,88</i>	<i>31 136194,15</i>	<i>34 078305,43</i>	<i>33 694654,10</i>	<i>33 692513,30</i>	<i>35 711725,65</i>
<i>majątkowe</i>	<i>6 273387,29</i>	<i>2 974624,79</i>	<i>12 395989,72</i>	<i>6 613846,09</i>	<i>8 477570,03</i>	<i>5 348001,01</i>
<i>Dochód na 1 mieszkańca</i>	<i>2615,3</i>	<i>2948,47</i>	<i>4016,10</i>	<i>3476,37</i>	<i>3651,41</i>	<i>3561,74</i>
<i>Wydatki ogółem</i>	<i>32 636182,86</i>	<i>36 878735,79</i>	<i>52 819109,36</i>	<i>43 474249,44</i>	<i>43 844781,07</i>	<i>40 212632,18</i>
<i>Bieżące</i>	<i>27 571709,44</i>	<i>30 298741,81</i>	<i>33 578386,87</i>	<i>33 354336,36</i>	<i>32 117140,14</i>	<i>33 512592,11</i>
<i>Majątkowe</i>	<i>5 064473,42</i>	<i>6 579993,98</i>	<i>19 240722,49</i>	<i>10 119913,08</i>	<i>11 727640,93</i>	<i>6 700040,07</i>
<i>Wydatki na 1 mieszkańca</i>	<i>2827,36</i>	<i>3187,72</i>	<i>4564,39</i>	<i>3749,40</i>	<i>3796,41</i>	<i>3488,26</i>

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań Burmistrza MiG Chmielnik z wykonania budżetu, www.chmielnik.com; <http://www.biuletyn.net>

W strukturze dochodów budżetu jednostki samorządu terytorialnego wyszczególnia się, w układzie działów klasyfikacji budżetowej, wyszczególnia się dochody bieżące i dochody majątkowe według innych źródeł

Wykres 1. Struktura dochodów gminy Chmielnik w latach 2009 – 2014 w podziale na dochody bieżące i majątkowe (zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu gminy za lata 2009-2014

Do dochodów bieżących zalicza się wszystkie dochody nie będące majątkowymi. Są to dochody o charakterze stałym, powtarzalnym i wiążą się z bieżącą działalnością jednostki. Do dochodów majątkowych zalicza się: dotacje i środki przeznaczone na inwestycje, dochody pochodzące ze sprzedaży majątku, dochody z tytułu przekształcenia prawa użytkowania wieczystego w prawo własności.

Analiza dochodów gminy Chmielnik w latach 2009-2014 wykazuje wzrost dochodów ogółem o wartość 10 871 030,49 zł, w ujęciu procentowym stanowi to wzrost o 36,01%. Dochody gminy w badanym okresie systematycznie rosną. Dochody bieżące wyraziły się w budżecie roku 2009 kwotą 23.915308,88 zł, w roku 2014 stanowiły zaś 35.711725,65zł, co oznacza wzrost o wartość 11.796416,77 zł. Dochody majątkowe (wpływy ze sprzedaży nieruchomości, mieszkań, budowli, budynków itp.) w roku 2009 wyniosły 6 273387,29 zł, natomiast w roku 2014 osiągnęły wysokość 5348001,01zł, najwyższą wartość uzyskaną w roku 2012, wyniosła ona wówczas 12395989,72 zł. Dynamiczny wzrost dochodów majątkowych był spowodowany głównie pozyskaniem środków z dotacji i środków pochodzących z UE przeznaczonych na zadania inwestycyjne.

Tabela 3. Struktura dochodów Miasta i Gminy Chmielnik w latach 2009-2014 (zł)

Wyszczególnienie	Rok					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Struktura dochodów wyrażona w złotych						
Dochody ogółem	30 188696,17	34 110818,94	46 474295,15	40 308500,19	42 170083,33	41 059726,66
własne	9 544259,54	10 195729,71	17 250233,11	12 085472,52	13 002621,15	13 808420,05
dotacje ogółem	6 706058,63	9 056295,23	13 835997,04	12 891317,67	14 819563,18	12 733316,61
subwencje ogólne, w tym:	13 938378,00	14 858794,00	15 388065,00	15 331710,00	14 347899,00	14 517990,00
subwencje na zadania oświatowe	8 296192,00	8 942980,00	9 609604,00	9 808602,00	9 536178,00	9 755878,00
Struktura dochodów wyrażona w %						
Dochody ogółem	100%	100%	100%	100%	100%	100%
własne	31,66	29,89	37,12	29,98	30,83	33,63
dotacje ogółem	22,21	26,55	29,77	31,97	35,14	31,01
subwencje ogólne	46,13	43,56	33,11	38,05	34,03	35,36

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań Burmistrza MiG Chmielnik z wykonania budżetu, www.chmielnik.com; <http://www.biuletyn.net>

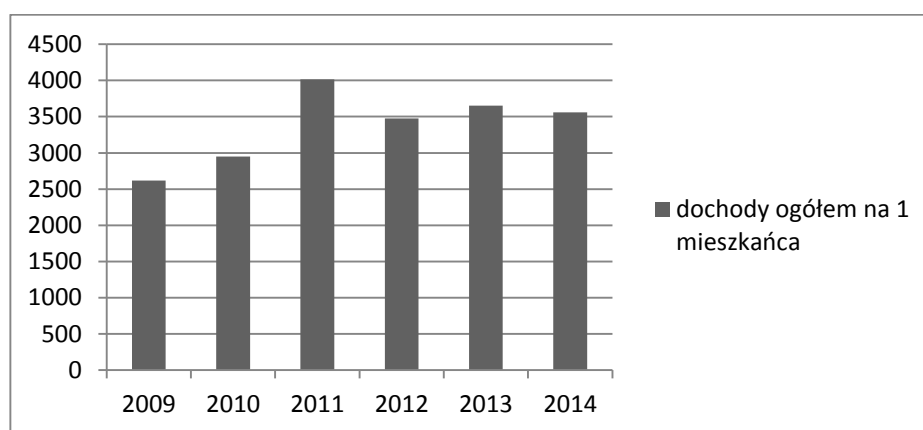
Wpływy z subwencji, która jest świadczeniem pieniężnym Skarby Państwa na rzecz samorządu o charakterze bezzwrotnym i ogólnym (kierowana jest na finansowanie ogółu zadań własnych gminy)

stanowiły w roku 2009 46,13 % w strukturze dochodów ogółem, wpływy w tym okresie wyraziły się kwotą 13938378,00 zł, z czego 8296192,00 zł stanowiła subwencja na cele oświatowe. W roku 2014 pozycja ta stanowiła 35,36% w strukturze dochodów ogółem. Wpływy wyniosły 14517990,00 zł, z czego 9755878,00 stanowiła subwencja na cele oświatowe.

Pozytywnym zjawiskiem jest wzrost dochodów gminy ogółem na jednego mieszkańca, które wynosiły w roku 2009 - 2615,30 zł, natomiast w roku 2014 – 3561,74 zł. Oznacza to wzrost o 36,19% na przestrzeni sześciu lat. Strukturę zmian tego wskaźnika przedstawiono za pomocą wykresu nr 2.

Wykres 2. Dochody ogółem na 1 mieszkańca w gminie Chmielnik w latach 2009 – 2014 (zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań Burmistrza MiG Chmielnik z wykonania budżetu, www.chmielnik.com; <http://www.biuletyn.net>

Integralną część budżetu stanowią wydatki. Do wydatków majątkowych zalicza się wydatki inwestycyjne oraz dotacje celowe na dofinansowanie inwestycji, które powinny być finansowane w oparciu o dochody majątkowe samorządu gminnego. Wydatki bieżące to wydatki związane z utrzymaniem gminy, funkcjonowaniem szkół i przedszkoli, bibliotek, centrum kultury, wydatki na energię i gaz w budynkach publicznych, oświetlenie uliczne i inne nie będące wydatkami majątkowymi. Powinny one być finansowane z dochodów bieżących gminy (podatki i opłaty lokalne, udziały w podatkach, subwencje, dotacje na zadania bieżące). Analiza wydatków gminy w latach 2009 – 2014 wskazuje na wzrost wydatków ogółem o 23,21 %. Wydatki ogółem w roku 2009 wyraziły się w budżecie w kwocie 32636182,86 zł, natomiast w ostatnim analizowanym roku 40212632,18 zł. Największe wydatki odnotowano w roku 2011, wyniosły one 52819109,36 zł i były wyższe od tych z roku 2009 o 61,8%. Od roku 2011 odnotowano powolny spadek wydatków do kwoty 40212632,18 w roku 2014. Spadek ten wyniósł 23,9 %.

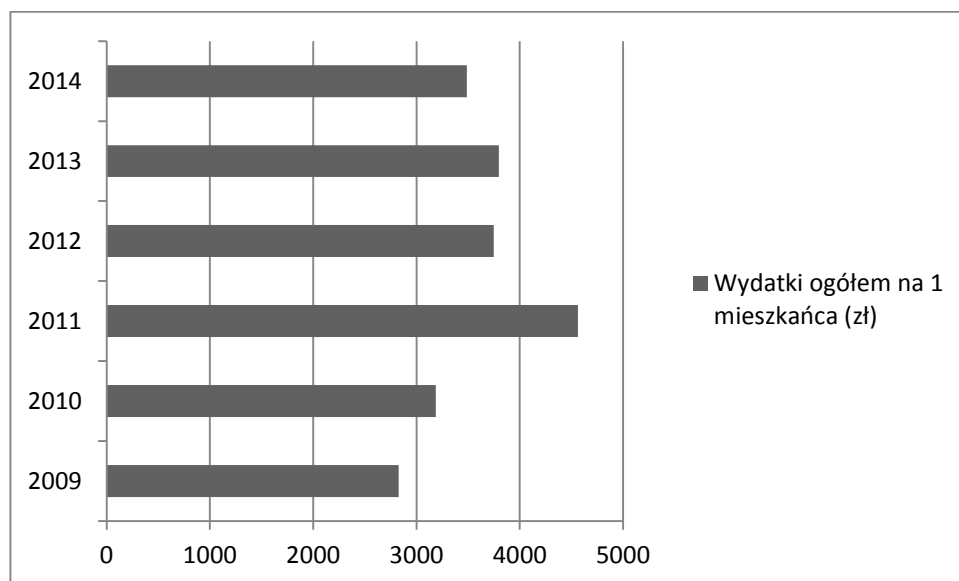
Tabela 4. Struktura wydatków Miasta i Gminy Chmielnik w latach 2009-2014 (zł)

Wyszczególnienie	Rok					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Wydatki ogółem	32 636182,86	36 878735,79	52 819109,36	43 474249,44	43 844781,07	40 212632,18
Bieżące	27 571709,44	30 298741,81	33 578386,87	33 354336,36	32 117140,14	33 512592,11
Majątkowe inwestycyjne	5 064473,42	6 579993,98	19 240722,49	10 119913,08	11 727640,93	6 700040,07
Wydatki ogółem na 1 mieszkańca	2827,36	3187,72	4564,39	3749,40	3796,41	3488,26

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań Burmistrza MiG Chmielnik z wykonania budżetu, www.chmielnik.com; <http://www.biuletyn.net>

Relacja wydatków majątkowych do wydatków bieżących pokazuje, w jakim stopniu budżet jednostki jest nakierowany na realizację zadań inwestycyjnych, a w jakim na realizację zadań bieżących, o doraźnym charakterze. Analiza budżetu skazuje, że w roku 2011 – roku największych wydatków udział wydatków inwestycyjnych stanowił 36,43 % ogólnych wydatków gminy, natomiast w roku 2014 wskaźnik ten spadł do 16,67 %. W strukturze wydatków gminy Chmielnik wydatki majątkowe, inwestycyjne wynikające z intensywnie prowadzonych robót przy udziale środków zewnętrznych w badanym okresie charakteryzowała paraboliczna krzywa. W roku 2009 wydatki majątkowe wyniosły 5064473,42 zł (15,5% wydatków ogółem), w roku 2011 wzrosły do 19240722,49 zł (36,4% wydatków ogółem), by w roku 2014 ponownie osiągnąć wysokość zbliżoną do tej z roku 2009 – 6700040,07 zł (16,7 % wydatków ogółem). Wydatki inwestycyjne odgrywają kluczową rolę w rozwoju społeczno – gospodarczym i przyczyniają się do poprawy jakości życia mieszkańców oraz ogólnego wizerunku gminy. Wydatki gminy ogółem w przeliczeniu na jednego mieszkańca wyniosły: w roku 2009 – 2827,36 zł, w roku 2011 – 4564,39 zł, by w roku 2014 spaść do 3488,26 zł, obrazuje to Wykres Nr 3.

Wykres 3. Wydatki ogółem na 1 mieszkańca w latach 2009-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań Burmistrza MiG Chmielnik z wykonania budżetu, www.chmielnik.com; <http://www.biuletyn.net>

Analiza wydatków gminy według wybranych działów w latach 2009-2014 wskazuje, że wydatki ponoszone na oświatę i wychowanie w badanym okresie były zbliżone do siebie i utrzymywały się w przedziale około 11 -13 mln zł. Nie odnotowano wyraźnego trendu w wydatkach w tym dziale. W ramach tego działu realizowane są wydatki związane z remontami, wyposażeniem, doksztalaniem nauczycieli, utrzymaniem stołówek szkolnych, dowożeniem uczniów do szkół, a także wydatki związane z funkcjonowaniem szkół i przedszkoli, oddziałów przedszkolnych oraz zespołu oświaty samorządowej.

Pomoc społeczna w roku 2009 stanowiła wydatek w budżecie gminy rzędu 5 825008,83 zł z przeznaczeniem na funkcjonowanie M-GOPS. Wydatki pomocy społecznej są finansowane dotacją z budżetu państwa na zadania zlecone i własne oraz z dochodów gminy. Wydatki te są systematycznie zwiększane. W roku 2014 wyraziły się w kwocie 8 350404,92 zł, co stanowi wzrost o 2 525396,09 zł tj. 43,35 % w stosunku do roku. 2009

W ramach działu Kultura i ochrona dziedzictwa kulturowego środki wydatkowane są na realizowanie zadań związanych z upowszechnianiem kultury i tworzeniem miejsc, w których zaspokajane i rozwijane będą potrzeby i aspiracje społeczno-kulturalne poprzez integrację i uczestnictwo mieszkańców gminy w szeroko pojętej działalności kulturalnej. Wydatki związane z realizacją zadań w tym zakresie przeznaczone są zarówno na zadania związane z funkcjonowaniem życia kulturalnego w sołectwach oraz świetlicach wiejskich jak również na realizację kalendarza imprez cyklicznych przeprowadzanych przez Chmielnickie Centrum Kultury (m.in. uroczystości okolicznościowe, w tym podtrzymywanie tradycji narodowych oraz lokalnych, organizowanie festynów, koncertów, zajęć świetlicowych dla dzieci). Ponadto w ramach tego działu finansowana jest działalność zespołów

śpiewaczych oraz zadania statutowe istniejących na terenie Miasta i Gminy Chmielnik instytucji kultury. Wydatki majątkowe przeznaczone na modernizację istniejących obiektów kulturalnych oraz budowę nowych świetlic wiejskich. Na przestrzeni lat 2009-2014 wydatki ponoszone w ramach tego działu wykazywały znaczące wahania. Najniższe zanotowano w roku 2010, wyniosły one wówczas 1 405184,32 zł, najwyższe natomiast w roku 2013 - 6 581011,17 zł. Wzrost wydatków w tym dziale na przestrzeni trzech lat wyniósł 368,34 % i był spowodowany kosztami budowy Ośrodka Edukacyjno-Muzealnego „Chmielnicki Sztetl”. W roku 2014 kwota wydatkowana w tym dziale wyniosła 2750788,60 zł.

Tabela 5 Wydatki gminy Chmielnik w wybranych działach

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Rolnictwo i łowiectwo	218032,24	2 147603,05	913876,65	1 900674,39	270991,97	282451,76
Gospodarka mieszkaniowa	669955,07	94254,00	3 401110,30	209033,56	249523,99	301622,26
Oświata i wychowanie	11 106855,97	13 319171,76	12 856179,81	13 130773,00	13 162973,40	12 941098,78
Kultura fizyczna i sport	74719,37	897707,69	61579,31	60963,65	43609,10	139213,46
Ochrona Zdrowia	175054,76	182284,89	174440,69	423152,66	218354,79	229006,09
Gospodarka Komunalna i ochrona środowiska	3 865935,14	3 532599,16	7 160941,52	4 617523,50	3 512714,56	6 329949,53
Kultura i ochrona dziedzictwa kulturowego	1 989824,55	1 405184,32	1 801597,40	5 191036,00	6 581011,17	2 750788,60
Pomoc społeczna	5 825008,83	6 527383,89	7 204526,57	7 540984,05	7 768357,82	8 350404,92

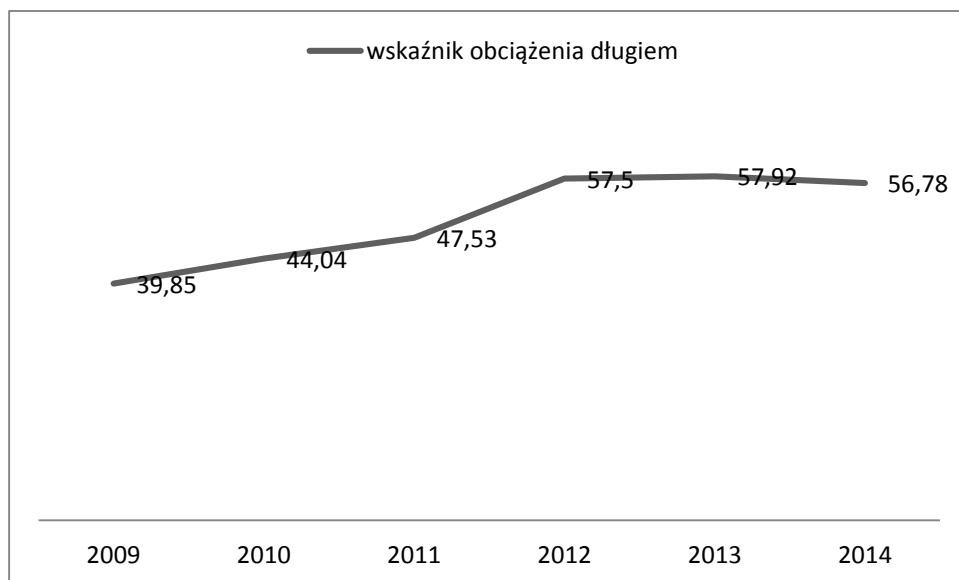
Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań Burmistrza MiG Chmielnik z wykonania budżetu, www.chmielnik.com; <http://www.biuletyn.netzcanem>

Wydatki w dziale gospodarka komunalna i ochrona środowiska związane są z gospodarką wodno – ściekową, odpadami, oczyszczaniem miasta i wsi, oświetlaniem ulic, placów i dróg oraz zakładami gospodarki komunalnej. W roku 2009 wydatki na ten cel wyrażone zostały kwotą 3865935,14 zł, natomiast w roku 2014 – 6329949,53 zł. Wzrost wydatków w tym dziale jest znaczący i wynosi 63,74%, co w dużej mierze wynika z prowadzonych i zrealizowanych inwestycji.

Wydatki związane z ochroną zdrowia zwiększyły się w analizowanym przedziale czasu o 30,82%. W tym dziale realizowane są wydatki związane z gminnym programem zwalczania narkomanii i przeciwdziałania alkoholizmowi.

Dynamicznie prowadzone działania inwestycyjne w analizowanym okresie stały się przyczyną znacznego wzrostu zobowiązań finansowych Gminy Chmielnik. Wzrost wskaźnika zadłużenia przedstawiono na wykresie Nr 4.

Wykres 4. Wskaźnik obciążenia długiem w latach 2009-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań Burmistrza MiG Chmielnik z wykonania budżetu, www.chmielnik.com; <http://www.biuletyn.net>

Ustawa o finansach publicznych z 2005 r. zawierała limity zaciągania zobowiązań przez jednostki samorządu terytorialnego. Były one jednakowe dla wszystkich jednostek i wynosiły:

- 15% limit relacji spłat kredytów i pożyczek oraz wykupów papierów wartościowych wraz z należnymi odsetkami i dyskontem od nich na dany rok budżetowy do dochodów
- 60% limit relacji łącznej kwoty długu JST na koniec roku budżetowego do dochodów budżetowych ogółem.

W chwili obecnej wskaźnik zadłużenia ustalany jest odrębnie dla każdej z jednostek samorządu terytorialnego. Gmina nie może uchwalić budżetu, w którym łączna wartość spłaty zobowiązań (z kosztami obsługi) w stosunku do dochodów ogółem budżetu nie może przekroczyć średniej arytmetycznej z relacji sumy dochodów bieżących i dochodów ze sprzedaży majątku pomniejszonych o wydatki bieżące do dochodów bieżących ogółem z ostatnich 3 lat.

Tabela 6. Zobowiązania budżetu Miasta i Gminy Chmielnik w latach 2009-2014 wg tytułów dłużnych

Wyszczególnienie	jedn. miary	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Zaciągnięte w roku zobowiązania długoterminowe	zł	5 700000,00	6 079490,00	8 852910,00	3 049850,00	3 059992,00	2 070500,00
kredyty	zł	5 502800,00	0,00	0,00	500000	2 649300,00	1 396000,00
pożyczki	zł	197200,00	179490,00	1 452910,00	849850,00	410692,00	674500,00
obligacje komunalne	zł	0,00	5 900000,00	7 400000,00	1 700000,00	0,00	0,00
spłacone w ciągu roku zobowiązania długoterminowe	zł	2 680769,00	3 086290,00	1 785000,00	1 778238,00	1 661150,00	2 181992,00
kredyty	zł	2 493823,00	2 493823,00	1 565000,00	1 465988,00	1 400000,00	321300,00
pożyczki	zł	186946,00	186946,00	220000,00	312250,00	261150,00	1 060692,00
obligacje	zł	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	800000,00
obsługa zadłużenia	zł	430920,16	590053,88	1 054967,26	1 402522,48	1 399697,05	1 002005,73
Łączne zobowiązania budżetu na koniec roku	zł	12 029049,00	15 022249,00	22 090159,00	23 175450,00	24 424992,00	24 313500,00
zobowiązania z tytułu kredytów długoterminowych	zł	12 029049,00	7 830988,00	6 265988,00	5 300000,00	15 614300,00	16 689000,00
zobowiązania z tytułu pożyczek długoterminowych	zł	0,00	1 291261,00	2 524171,00	2 875450,00	2 410692,00	2 024500,00
zobowiązania z tytułu emisji obligacji komunalnych	zł	0,00	5 900000,00	13 300000,00	15 000 000,00	6 400000,00	5 600000,00
Wskaźnik obciążenia długiem	%	39,85	44,04	47,53	57,50	57,92	56,78

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań Burmistrza MiG Chmielnik z wykonania budżetu, www.chmielnik.com; <http://www.biuletyn.net>

Jak wynika z powyższego samorząd gminy Chmielnik w okresie 2009-2014 nie przekroczył narzuconego ustawą limitu wynoszącego 60% relacji łącznej kwoty długu do dochodów budżetowych ogółem. Analiza wysokości zadłużenia gminy w latach 2009-2014 wskazuje, że zobowiązania budżetu wzrosły z kwoty 12 029049,00 zł odnotowanej w roku 2009 do wysokości 24 313500,00 zł na koniec 2014. Wzrost zadłużenia w liczbach bezwzględnych wyniósł 12 284451,00 zł tj zwiększył się w stosunku do roku 2009 o 102%. Szczegółowe dane dotyczące zaciągniętych przez gminę zobowiązań w poszczególnych latach badanego okresu przedstawiono w tabeli Nr 6.

Wysokość spłacanych rat oraz koszty obsługi zadłużenia pochłaniają znaczącą część budżetu gminy. W znaczący sposób ogranicza to plany inwestycyjne samorządu.

1.3.4. Inwestycje Miasta i Gminy Chmielnik w latach 2009-2014

Inwestycje samorządu gminnego to całość wydatków inwestycyjnych podejmowanych przez organy samorządu gminnego mających na celu powiększenie jej majątku, a przy tym jej rozwój społeczny i gospodarczy. Inwestycje podejmowane przez samorządy są podstawowym czynnikiem rozbudowy lokalnej infrastruktury technicznej i społecznej, a w konsekwencji powiększenia majątku gminy. Z tych właśnie względów wielkość inwestycji traktowana jest jako ważny wskaźnik jej rozwoju i kondycji finansowej. Inwestowanie jest jednak możliwe dopiero po pokryciu przez gminę koniecznych wydatków bieżących. Realny poziom inwestycji, jako wyraz skłonności gmin do inwestowania, jest bardzo silnie skorelowany z dochodami gmin. Realizacja inwestycji samorządowych wymaga nakładów finansowych, ich zakończenie nie tylko przynosi ekonomiczne korzyści członkom społeczności samorządowych ale pociąga za sobą konieczność realizacji wydatków bieżących związanych z utrzymaniem obiektów oddanych do użytku w wyniku zakończenia projektu inwestycyjnego. Wewnętrznym źródłem finansowania projektów inwestycyjnych są pochodzące głównie z podatków i opłat własne środki budżetowe samorządu. Służą one bezpośrednio finansowaniu inwestycji ale stanowią także podstawę ubiegania się o zewnętrzne źródła finansowania. Finansowanie inwestycji jest zjawiskiem złożonym wynikającym z uwarunkowań społeczno-gospodarczych oraz realizowanej polityki finansowej i gospodarki budżetowej.

Gmina Chmielnik w okresie 2009 -2014 prowadziła dynamiczną politykę inwestycyjną, co przyczyniło się do poprawy życia społeczności lokalnej. W ostatnich latach samorząd Miasta i Gminy Chmielnik wykorzystując dofinansowanie z budżetu Unii Europejskiej zrealizował następujące zadania inwestycyjne:

Projekty dofinansowane z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich z programu operacyjnego Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013

- Budowa sieci wodociągowej i kanalizacji sanitarnej na terenie Gminy Chmielnik.

Przedmiotem projektu było wykonanie sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na osiedlu „Za Kościółkiem” w Przededworzu rozbudowa kanalizacji sanitarnej sieci wodociągowej w Przededworzu., budowa sieci wodociągowej w miejscowości Celiny i w miejscowości Zrecze Małe. Bezpośrednim efektem projektu było wykonanie 705 mb sieci kanalizacyjnej i 577 mb. sieci wodociągowej.

Całkowita wartość projektu 1 227 264,08 zł, dofinansowanie wynosiło 641 227,00 zł

- Zagospodarowanie terenu rekreacyjno sportowego przy ulicy Kwiatowej w Chmielniku – etap I.

W ramach projektu wybudowano: boisko do piłki nożnej z nawierzchnią trawiastą, bieżnią okólną oraz wyposażeniem, bieżnię do skoku w dal, rzutnię do pchnięcia kulą, kort tenisowy z wyposażeniem, ogrodzenie boiska siatką ocynkowaną powlekaną, przyłącze wodociągowe, odwodnienie boiska oraz przełożenie przewodu.

Całkowita wartość projektu 715 635,25 zł, dofinansowanie wynosiło 414 520,00 zł.

- Zagospodarowanie terenu rekreacyjno – sportowego przy ulicy Kwiatowej w Chmielniku – etap II

W ramach operacji wybudowano: Plac zabaw dla dzieci wraz z ogrodzeniem z siatki ocynkowanej powlekaną tworzywem sztucznym, palisadą z drewna próżniowego, chodnikiem z kostki brukowej betonowej oraz wyposażeniem: piaskownica, zjeżdżalnia słoń, bujak samochodzik, żółw na sprężynach, motorek na sprężynach, karuzela.

Całkowita wartość zadania 154 446,93 zł, dofinansowanie wyniosło 85 480,00 zł.

- Budowa parkingów i placu manewrowego przy kompleksie rekreacyjno – sportowym przy ul. Kwiatowej w Chmielniku.

W ramach operacji wybudowano dwa parkingi: jeden na 29 stanowisk postojowych z kostki brukowej betonowej wraz z placem manewrowym i chodnikiem z kostki brukowej betonowej, drugi na 9 stanowisk postojowych z kostki brukowej betonowej.

Całkowita wartość zadania 191 180,87 zł, dofinansowanie wyniosło 117 529,00 zł.

- Zaspokojenie potrzeb społecznych i kulturalnych mieszkańców Grabowca poprzez remont świetlicy wiejskiej.

W ramach operacji wykonano remont budynku świetlicy wiejskiej w zakresie: przebudowa instalacji elektrycznej, wodno – kanalizacyjnej, c.o i wentylacji wraz z kotłownią, docieplenie budynku i wykonanie elewacji, wymiana stolarki drzwiowej i okiennej, ocieplenie stropu nad piętrem, roboty wykończeniowe zewnętrzne i wewnętrzne, malowanie ścian, posadzki z płytek.

Całkowi ta wartość zadania 349 359,25 zł, dofinansowanie wyniosło 187 011,00 zł.

- Budowa i wyposażenie świetlicy wiejskiej w Borzykowie, gmina Chmielnik.

W ramach projektu wybudowano budynek świetlicy wiejskiej (budynek z instalacjami wewnętrznymi: wodociągową, kanalizacyjną, wentylacyjną, gazową, kotłownia, dach z blachodachówki, ocieplenie budynku z elewacją, stolarka drzwiowa i okienna z PCV), wyposażono w sprzęt AGD, RTV, komputerowy, do ćwiczeń siłowych, gry stołowe, instrumenty muzyczne, stoły, krzesła, utwardzono teren wokół budynku z kostki brukowej betonowej, taras, schody zewn. pochylnie z kostki bruk. Betonowej, wykonano ogrodzenie z siatki panelowej powlekanej .wybudowano zbiornik na ścieki kanalizacyjne i zbiornik na gaz płynny propan – butan.

Całkowita wartość zadania 889 889,90 zł, dofinansowanie wyniosło 500 000,00 zł.

- Przebudowa i rozbudowa budynku Ochotniczej Straży Pożarnej w Śladkowie Małym na potrzeby świetlicy wiejskiej w Śladkowie Małym.

W ramach projektu wykonano rozbudowę, , nadbudowa budynku OSP na świetlicę wiejską z zapleczem dla OSP. Budynek pokryty blacho dachówką, elewacja, instalacje wewnętrzne: wod – kan, wentylacja, kotłownia na paliwo stałe, stolarka drzwiowa i okienna, utwardzenie placu z kostki brukowej i kostki ażurowej, ogrodzenie z siatki panelowej.

Całkowita wartość zadania 1 001 356,36 zł, dofinansowanie wyniosło 400 000,00 zł.

- Modernizacja elementów boiska sportowego przy ul. Dygasińskiego w Chmielniku

W ramach operacji dokonano wymiany siedzisk na trybunach, zakupiono i zamontowano piłkochwyty, budki trenerskie oraz wykonano rozbiórkę starego i budowę nowego ogrodzenia od strony ul. Dygasińskiego.

Całkowita wartość zadania 94 815,96 zł, dofinansowanie wyniosło 68 979,00 zł.

- Budowa placu zabaw dla dzieci na osiedlu 22 Lipca w Chmielniku.

W ramach operacji wybudowano plac zabaw dla dzieci z urządzeniami zabawowymi (piaskownica, bujaki na sprężynie, karuzela, huśtawka zwykła, huśtawka przeciwwaga, zestaw zabawowy) ogrodzeniem, chodnikiem z kostki brukowej betonowej, ławkami, koszami na odpady.

Całkowita wartość zadania 60 628,42 zł, dofinansowanie wyniosło 39 433,00 zł.

- Przebudowa targowiska stałego przy ul. Szydłowskiej w Chmielniku.

W ramach operacji wykonano prace polegające na zagospodarowaniu terenu, wybudowaniu ogrodzenia, wiat handlowych, straganów, muru oporowego, posadowieniu kontenera biurowo – magazynowego, wykonaniu przyłącza wodociągowo - kanalizacyjnego. Wybudowano drogi wewnętrzne, chodniki, parkingi oraz oświetlenie.

Całkowita wartość zadania 1 807 863,82 zł, dofinansowanie wyniosło 1 000 000,00 zł.

- Budowa placu zabaw dla dzieci w msc. Kotlice.

W ramach operacji wybudowano plac zabaw dla dzieci z urządzeniami zabawowymi w Kotlicach, gmina Chmielnik (piaskownica, bujaki na sprężynie, karuzela, huśtawka zwykła, huśtawka przeciwwaga, zestaw zabawowy) ogrodzeniem, ławkami, koszami na odpady.

Całkowita wartość zadania 39 364,99 zł, dofinansowanie wyniosło 25 603,00 zł.

- Budowa placu zabaw dla dzieci w miejscowości Przededworze.

W ramach operacji wybudowano plac zabaw dla dzieci wraz z wyposażeniem: huśtawka waga na sprężynie, 2 bujaki na sprężynach, karuzela koszyczkowa, huśtawka zwykła podwójna, huśtawka przeciwwaga, zestaw zabawowy, 3 ławki na podstawach betonowych, 2 kosze na śmieci, ogrodzenie terenu placu zabaw z drewna rdzeniowego, palisada z drewna próżniowego oraz zieleń urządzona i ozdobna.

Całkowita wartość zadania 49 923,28 zł, dofinansowanie wyniosło 30 690,00 zł.

- Budowa placu zabaw dla dzieci w miejscowości Śładków Duży, gmina Chmielnik

W ramach operacji wybudowano plac zabaw z wyposażeniem: huśtawka zwykła podwójna, 2 bujaki na sprężynach, huśtawka przeciwwaga, zestaw zabawowy, karuzela koszyczkowa, 3 ławki na podstawach betonowych, 2 kosze na śmieci, ogrodzenie terenu placu zabaw siatką ocynkowaną.

Całkowita wartość zadania 49 884, 34 zł, dofinansowanie wyniosło 30 666,00 zł.

- Budowa boiska do siatkówki plażowej na terenie kompleksu rekreacyjno – sportowego przy ul. Kwiatowej w Chmielniku.

W ramach operacji wybudowano boisko do siatkówki plażowej wraz z wyposażeniem: słupki do siatkówki, linie wyznaczające pole gry, siatka turniejowa oraz schody terenowe z kostki brukowej betonowej.

Całkowita wartość zadania 40 960,90 zł, dofinansowanie wyniosło 25 180,00 zł.

- Budowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej sanitarnej w Suliszowie oraz kanalizacji sanitarnej w Minostowicach.

W ramach projektu wykonano 10 964 mb sieci kanalizacyjnej i 7 730 mb sieci wodociągowej w miejscowościach Suliszów i Minostowice.

Całkowita wartość zadania 3 376 098,34 zł, dofinansowanie wyniosło 1 914 874,00 zł.

- Wyposażenie Centrum Aktywności Lokalnej w Śładkowie Małym.

W ramach operacji zakupiono i zamontowano następujące elementy wyposażenia do Centrum Aktywności Lokalnej w Śładkowie Małym: stoły, krzesła, stół roboczy, meble kuchenne, szafy, patelnia elektryczna, wentylatory sufitowe, czajnik elektryczny, chłodziarkę, zamrażarkę, zmywarkę do naczyń, warnik do wody, garnki, karnisze, telewizor, wieszaki do szatni, akcesoria łazienkowe, kosze na odpady, gra stołowa piłkarzyki, rower treningowy, bieżnia, stepper, ławka do ćwiczeń, wiosła do ćwiczeń, biurka komputerowe z fotelami, gabloty, regały, stoły ogrodowe z ławkami, kosze

- stojaki na worki na śmieci, firanki, lambrekiny, rolety okienne, namioty ogrodowe, tablice korkowe folia samoprzylepna do szyb.

Całkowita wartość zadania 57 239,60 zł, dofinansowanie wyniosło 37 229,00 zł.

Projekty dofinansowane z Europejskiego Funduszu Rozwoju Lokalnego z programu operacyjnego Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2007-2013.

- Rewitalizacja starej części miasta Chmielnik – etap I.

Projekt polegał na przebudowie ulic Sienkiewicza i Wspólnej w Chmielniku. W ramach realizacji projektu wykonane zostały: nowe podbudowy i nawierzchnie dróg w tym: jezdni, chodników, wjazdów, miejsc postojowych, z wprowadzeniem nawierzchni z kostki brukowej betonowej, przebudowane zostały fragmenty sieci kanalizacji sanitarnej oraz sieci wodociągowej, oświetlenie uliczne, wykonane zostało nowe oznakowanie ulic.

Całkowita wartość projektu 1 700 623,90, dofinansowanie wyniosło 877 413,99zł.

- Poprawa infrastruktury drogowej dróg gminnych na terenie gminy Chmielnik.

W ramach projektu wybudowano drogi o nawierzchni asfaltowej, chodniki, miejsca postojowe i ciągi pieszo – rowerowe z kostki brukowej betonowej oraz oświetlenie uliczne. W wyniku realizacji projektu osiągnięte zostały następujące wskaźniki: długość wybudowanych dróg gminnych – 3,29 km, długość wybudowanych chodników – 5,29 km, liczba wybudowanych punktów oświetleniowych - 96 szt, długość wybudowanych ciągów pieszo – rowerowych - 0,45 km, liczba wybudowanych miejsc postojowych – 149 szt.

Całkowity koszt zadania 7 179 190,16 zł, dofinansowanie 4 307 514,10zł.

- Rewitalizacja starej części miasta Chmielnik – etap II.

W ramach inwestycji wykonano: przebudowę Pl. Kościuszki: jezdnie asfaltowe, chodniki z kostki bruk. i zatoki autobusowe, przebudowę fragmentu ul. Szydłowskiej : jezdnie asfaltowa, przebudowa chodników z kostki bruk., zakup wiat przystankowych, przebudowę chodnika od pn. strony Rynku, nasadzenie drzew i krzewów, zakup tablic informacyjnych, ławek, gazonów kwiatowych, koszy na odpady, przebudowę skweru z „gęsią studnią” (element małej architektury, murek z siedziskami wokół niego, nawierzchnie z kostki brukowej)

W wyniku rewitalizacji Parku Miejskiego pomiędzy ulicami Dygasińskiego i Żeromskiego powstały: nowe alejki piesze, ścieżka rowerowo-rolkowa, plac zabaw, siłownia zewnętrzna, oczko wodne, dokonano nowych nasadzeń drzew i krzewów oraz odnowiono trawniki, teren został objęty monitoringiem wizyjnym.

W wyniku modernizacji boisk, na trzech boiskach powstały: boisko do piłki nożnej, boisko do piłki ręcznej dwa boiska do siatkówki, dwa korty tenisowe oraz trzy boiska do koszykówki.

Całkowity koszt zadania 3 215 964, 44 zł, dotacja wyniosła 1 929 578,66 zł.

- Utworzenie ośrodka edukacyjno – muzealnego „Świętokrzyski Sztetl” w budynku zabytkowej synagogi w Chmielniku.

Odrestaurowanie budynku Synagogi obejmowało m.in. remont i odbudowę ścian zewnętrznych i działowych obiektu, tynkowanie murów, wstawienie stolarki okiennej i drzwiowej, wykonanie podłóg, sufitów oraz pokrycia dachowego. Na zewnątrz budynku wykonane zostały prace ziemne i budowa ogrodzenia z betonu architektonicznego. Powstał tzw. „Dom Cienia”, przypominający tragedię zagłady chmielnickich Żydów. Nowy budynek posiada 2 kondygnacje. Na parterze znajduje się wejście do budynku, recepcja, szatnia, przedsionek, sala ekspozycyjna, sala konferencyjna, biblioteka multimedialna, przedsionek. Na piętrze powstała antresola – Babiniec oraz pomieszczenie techniczne, z którego odbywa się sterowanie oświetleniem, multimediami i klimatyzacją. W ramach przedmiotowego projektu zakupiono środki multimedialne i audio-wizualne, m.in. projektory, monitory, głośniki i ekrany. W wyniku realizacji projektu odrestaurowany został 1 obiekt zapewniający dostęp osobom niepełnosprawnym, o pow. 463,26 m² ; stworzone zostały 3 miejsca pracy.

Całkowity koszt przedsięwzięcia to 6 660 000,00 zł. Dofinansowanie: RPO WŚ 3 996 000,00 zł, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego 1 000 000,00 zł.

- Uporządkowanie gospodarki wodno – ściekowej na terenie Gminy Chmielnik.

- W ramach projektu wykonano: budowę sieci kanalizacyjnej z przyłączami w Al. Zwycięstwa w Chmielniku, budowę kanalizacji sanitarnej z przyłączami w miejscowości Suchowola – Kolonia I i Suchowola – Kolonia II, budowę kanalizacji sanitarnej z przyłączami w Przededworzu – przysiółek Dezyderów z podczyszczalnią ścieków do składowiska odpadów, budowę sieci kanalizacji sanitarnej z przyłączami w ulicach: Kielecka, Mickiewicza i Konopnickiej w Chmielniku, budowę sieci wodociągowej i kanalizacyjnej z przyłączami na osiedlu „Za Kościółkiem” w Chmielniku. Bezpośredni wynik projektu to wybudowanie 240 mb sieci kanalizacyjnej, 14 191 mb sieci kanalizacji sanitarnej oraz 77 mb przyłączy wodociągowych. Ponadto wybudowano 1 podczyszczalnię ścieków, wybudowano 5 a zmodernizowano 1 przepompownię ścieków. Wybudowano 110 przyłączy kanalizacyjnych.

Całkowita wartość projektu 5 989 571,85 zł, dofinansowanie 3 476 644,65zł.

- Przebudowa miejskiej kotłowni węglowej na gazową w Chmielniku.

W ramach projektu został wyremontowany budynek kotłowni. Kotłownia została wyposażona w dwa kotły wodne niskoparametrowe kondensacyjne z palnikiem gazowym oraz jeden kocioł niskotemperaturowy z palnikiem nadmuchowym opacznej mocy 1,95 MW. Ilość zaoszczędzonej energii pierwotnej w wyniku realizacji projektów wyniesie w skali jednego roku 3131 GJ/rok.

Całkowita wartość zadania 809 381,21 zł, dofinansowanie: budżet Państwa 80 271,30 zł, EFRR 80 271,30 zł,

- Przebudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków w Chmielniku

W ramach projektu wykonano: reaktor biologiczny, stację dmuchaw, filtr powietrza, zbiornik osadu, pompownię główną z punktem zlewnym, budynek na pojemniki skratek i piasku, urządzenie zblokowane – (sito + piaskownik),składowisko osadu pod wiatą ze stanowiskiem do mycia sprzętu technologicznego, budynek administracyjny i laboratorium, ogrodzenia, silos na wapno, magazyn materiałów eksploatacyjnych, drogi i place, rurociągi technologiczne międzyobiektowe, wykonano przebudowę stawu. W ramach projektu wykonano uzupełniającą sieć międzyobiektowych przewodów technologicznych, elektrycznych i aparatury kontrolno pomiarowej. W wyniku realizacji projektu przepustowość zmodernizowanej oczyszczalni ścieków wzrośnie do 2100 m³/d.

Całkowita wartość zadania wyniosła 7 768 774,36zł, wysokość dotacji - 3 791 289, 67 zł.

Oprócz zadań współfinansowanych ze środków UE, Gmina Chmielnik w latach 2009-2014 realizowała zadania oparte wyłącznie na własnym budżecie. Te zadania to:

- Budowa oświetlenia ulicznego na osiedlu 22 Lipca w Chmielniku, rok realizacji 2009, wartość inwestycji 24 000, 00 zł,
- Budowa linii napowietrznej oświetlenia ulicznego w Łagiewnikach – rok realizacji 2009, wartość inwestycji 12 780,00 zł,
- Przebudowa chodników przy ulicy Kieleckiej w Chmielniku (strona lewa), rok realizacji 2009, wartość inwestycji 77 5676,74
- Przebudowa chodników przy ulicy Kieleckiej w Chmielniku (strona prawa), rok realizacji 2009, wartość inwestycji 76322,91 zł,
- Przebudowa zjazdu i modernizacja drogi zbiorczej przy ul. Kieleckiej w Chmielniku, rok realizacji 2009, wartość inwestycji 71318,53 zł,
- Przebudowa chodnika przy ul. Szkolnej w Chmielniku, rok realizacji 2009, wartość inwestycji 22 243,22 zł,
- Budowa budynku świetlicy wiejskiej w Piotrkowicach wraz z zagospodarowaniem, rok realizacji 2009, wartość inwestycji 1 844 281,25 zł,
- Przebudowa drogi gminnej nr 000502T relacji Śladków Duży – Pomyków, rok realizacji 2009, wartość inwestycji 461 296,29 zł,
- Przebudowa drogi powiatowej polegająca na budowie linii kablowej oświetlenia drogowego wraz z przyłączem w msc. Suchowola, rok realizacji 2009, wartość inwestycji 461 296,29 zł,
- Budowa budynku gospodarczego z przeznaczeniem na zaplecze socjalno - magazynowe dla potrzeb OSP w Suliszowie, rok realizacji 2010, wartość inwestycji 196 750,27 zł,
- Przebudowa odcinka drogi gminnej relacji Śladków Mały - Śladków Duży Miławka, rok realizacji 2010, wartość inwestycji 203 601,58 zł,
- Budowa oświetlenia ulicznego w msc. Ługi, rok realizacji 2010, wartość inwestycji 13 070,01 zł,

- Budowa oświetlenia ulicznego w msc. Suchowola, rok realizacji 2010, wartość inwestycji 7 755,4 zł,
- Budowa oświetlenia ulicznego w msc. Zrecze Małe, rok realizacji 2010, wartość inwestycji 15 223,92 zł,
- Budowa oświetlenia ulicznego w msc. Sędziejowice, rok realizacji 2010, wartość inwestycji 20 053,59 zł,
- Budowa oświetlenia ulicznego w msc. Chomentówek, rok realizacji 2010, wartość inwestycji 36 338,81 zł,
- Zakup i montaż przystanków autobusowych we wsiach Ługi, Sędziejowice, Borzykowa, rok realizacji 2010, wartość inwestycji 15 859,06 zł,
- Budowa budynku bibliotecznego – administracyjnego w Chmielniku wraz z infrastrukturą towarzyszącą i zagospodarowaniem terenu, rok realizacji 2011, wartość inwestycji 7 887 042,26 zł,
- Zakup budynku mieszkalnego wielorodzinnego z przeznaczeniem na mieszkania socjalne, rok realizacji 2011, wartość inwestycji 2 809 431,92 zł,
- Budowa oświetlenia ulicznego w msc. Przededworze, rok realizacji 2011, wartość inwestycji 57 815,32 zł,
- Uzupełnienie oświetlenia ulicznego w msc. Piotrkowice, Celiny, rok realizacji 2011, wartość inwestycji 12 396,30 zł,
- Zakup i montaż przystanku autobusowego we wsi Suskrajowice, rok realizacji 2011, wartość inwestycji 3 404,73 zł,
- Zakup i montaż przystanku autobusowego we wsi Borzykowa, rok realizacji 2011, wartość inwestycji 7 871,85 zł,
- Przebudowa dróg gminnych: ul. 13-go stycznia, ul. Furmańskiej i ul. Wspólnej w Chmielniku, rok realizacji 2012, wartość inwestycji 353 797,59 zł,
- Przebudowa drogi gminnej w Suliszowie, rok realizacji 2012, wartość inwestycji 65 661,31 zł,
- Odbudowa drogi gminnej Piotrkowice – Minostowice, rok realizacji 2012, wartość inwestycji 192 556,53 zł,
- Przebudowa drogi wewnętrznej w Suliszowie, rok realizacji 2012, wartość inwestycji 221 973,89 zł,
- Odbudowa drogi gminnej Piotrkowice - Minostowice I, rok realizacji 2012, wartość inwestycji 230 108,19 zł,
- Remont drogi nr 0005T Piotrkowice-Suliszów –Jasień, rok realizacji 2012, wartość inwestycji 25 063,96 zł,
- Odbudowa drogi gminnej Suchowola Kolonia II - Suchowola Kolonia I – Suchowola, rok realizacji 2012, wartość inwestycji 243 993,38 zł,

- Remont dróg wewnętrznych w msc. Minostowice, rok realizacji 2012, wartość zadania 108 267,55 zł,
- Remont drogi wewnętrznej osiedlowej i chodników na Os. 22 Lipca w Chmielniku, rok realizacji 2012, wartość zadania 67 788,10 zł,
- Przebudowa drogi wewnętrznej w msc. Suliszów, rok realizacji 2012, wartość inwestycji 51 102,54 zł,
- Przebudowa drogi wewnętrznej w msc. Suliszów, rok realizacji 2012, wartość inwestycji 101 142,07 zł,
- Przebudowa drogi wewnętrznej w msc. Suliszów, rok realizacji 2012, wartość inwestycji 101 330,10 zł,
- Remont odcinka drogi powiatowej nr 0005T Piotrkowice-Suliszów-Jasień, rok realizacji 2012, wartość inwestycji 54 896,60 zł,
- Odbudowa drogi gminnej Ptasznik-Suliszów Gozdawa, rok realizacji zadania 2012, wartość inwestycji 63 353,00 zł,
- Odbudowa drogi gminnej Lipy-Lubania, rok realizacji 2013, wartość inwestycji 88 525,64 zł,
- Odbudowa drogi gminnej w msc. Przededworze, rok realizacji zadania 2013, wartość inwestycji 280 157,68 zł,
- Odbudowa drogi gminnej ul. Na Skarpie w Chmielniku, rok realizacji zadania 2013, wartość inwestycji 91 357,87 zł,
- Odbudowa drogi gminnej Suchowola-Lipy-Lubania-Łagiewniki, rok realizacji zadania 2013, wartość inwestycji 245 569,96 zł,
- Odbudowa drogi gminnej ul. Kilińskiego w Chmielniku, rok realizacji 2013, wartość inwestycji 107 205,64 zł,
- Odbudowa drogi gminnej ul. Żeromskiego w Chmielniku, rok realizacji 2013, wartość inwestycji 66 985,82zł,
- Odbudowa odcinka drogi gminnej Lubania przez wieś, rok realizacji 2013, wartość inwestycji 89 887,66zł,
- Odbudowa drogi gminnej Sędziejowice Zakościele-Sędziejowice Kolonia, rok realizacji 2013, wartość inwestycji 123 645,37 zł,
- Odbudowa ul. Parkowej w Chmielniku, rok realizacji 2013, wartość inwestycji 124977,86 zł,
- Zakup i montaż wiat przystankowych w msc. Celiny, Śladków Mały, Zrecze Duże, rok realizacji 2014, wartość inwestycji 24 849,46 zł,
- Przebudowa drogi gminnej Piotrkowice - Minostowice I od km 0+640 do km 1+416, rok realizacji 2014, wartość zadania 150 537,32 zł,
- Przebudowa drogi gminnej Piotrkowice - Minostowice od km 0+600 do km 0+950, rok realizacji 2014, wartość zadania 70 924,27 zł,

- Przebudowa drogi gminnej Śladków Duży - Śladków Mały od km 2+150 do km 2+600, rok realizacji 2014, wartość inwestycji 192 250,06 zł.

Na obszarze w całości lub części gminy Chmielnik ze środków Regionalnego Programu Odbudowy Województwa Świętokrzyskiego 2007- 2013 realizowanych było 25 projektów. Łączną wartość tych projektów wyniosła 168 196 174, 16 zł, z czego wyłącznie w gminie Chmielnik 68 596 238,00 zł. Wartość dofinansowania ze środków Unii Europejskiej wyniosła 115 836 708,82 zł, z czego wyłącznie w gminie Chmielnik 35 349zł. Wartość dofinansowania z programu operacyjnego RPO WŚ na statystycznego mieszkańca gminy Chmielnik wyniosła 3 078,43 zł. Zadania realizowane przez Gminę Chmielnik przedstawiono wyżej, ale oprócz nich w gminie Chmielnik inne podmioty również realizowały swoje zadania z wykorzystaniem środków UE. W tabeli Nr ___ przedstawiono wysokość środków zainwestowanych na obszarze gminy przez jednostki inne niż samorząd gminny oraz wysokość dotacji UE z programu operacyjnego RPO WŚ 2007-2013.

Tabela 7. Wartość projektów realizowanych ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego WŚ 2007-2013 w gminie Chmielnik przez jednostki inne niż samorząd Miasta i Gminy Chmielnik.

Nazwa projektu	beneficjent	Projekt/części projektu realizowane na obszarze Gminy Chmielnik	
		wartość zł ogółem	dofinansowane z UE w zł
Kampania Promocyjna Województwa Świętokrzyskiego	Regionalna Organizacja Turystyczna Województwa Świętokrzyskiego	257 459,62	202 728,28
Turystyczna i gospodarcza kampania promocyjna Powiatu Kieleckiego	Powiat Kielecki	72 475,63	4 986,21
Podniesienie konkurencyjności przedsiębiorstwa „Flower” poprzez utworzenie i wdrożenie nowej usługi oraz stworzenie nowej oferty edukacyjnej dla mieszkańców miejscowości Chmielnik	Szkoła Języków Obcych "FLOWER" Marzena Dorota Juszcak	641 835, 55	309 014, 39
Przebudowa drogi powiatowej nr 0355T Suków - Borków - Pierzchnica - Chmielnik, ETAP II	Powiat Kielecki	2 782 010, 38	1 660 025, 53
e-świętokrzyskie Budowa Systemu Informacji Przestrzennej	Województwo Świętokrzyskie	249 539, 22	208 333,33

Województwa Świętokrzyskiego			
e-Zdrowie w Województwie Świętokrzyskim, rozbudowa i wdrażanie systemów informatycznych w jednostkach służby zdrowia – etap I	Województwo Świętokrzyskie	1 386 705,85	1 090 318,84
e-świętokrzyskie Rozbudowa Infrastruktury Informatycznej JST	Województwo Świętokrzyskie	490 000,39	401 289,69
Poprawa łączności w jednostkach Państwowej Straży Pożarnej województwa świętokrzyskiego za pomocą systemu lokalizacji pojazdów i transmisji danych	Komenda Wojewódzka Państwowych Straży Pożarnych w Kielcach	93 431, 70	79 416,95
Wdrożenie e- usług medycznych wraz ze stworzeniem Zintegrowanego Systemu informatycznego w Szpitalu Powiatowym w Chmielniku	Szpital Powiatowy w Chmielniku	1 185,95	999 879, 05
Konkurencyjny rozwój przedsiębiorstwa jako efekt uruchomienia nowego zakładu i wprowadzenia nowego produktu oraz wdrożenia innowacji technologicznej w zakresie przerobu biomasy na cele energetyczne	"EKO-BIOMASA" spółka z o.o.	3 499 255,16	777 534,93
Zachowanie obiektu dziedzictwa kulturowego poprzez remont i konserwację zabytkowego kościoła Zwiastowania Pańskiego w Piotrkowicach	Parafia Rzymskokatolicka p.w. Zwiastowania Pańskiego w Piotrkowicach	999 179,21	599 503,93
"Świętokrzyski Sztetl - kampania promocyjna"	Chmielnickie Centrum Kultury	825 000, 00	660 000, 00
Poprawa konkurencyjności i poszerzenie oferty usługowej przedsiębiorstwa „PIEKARNIA” Teresa Zielonka, poprzez budowę obiektu hotelowo-gastronomicznego	Piekarnia Teresa Zielonka	3 171 968, 94	84 371, 22
Wdrożenie nowych produktów i usług w firmie "Dombud" Sławomir Łapot w oparciu o innowacyjne	Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Handlowo - Usługowe „Dombud”	964 477, 62	448 385, 12

technologie	Sławomir Łapot		
Budowa Hali Sportowej przy Zespole Szkół Nr 3 w Chmielniku	Powiat Kielecki	5 692 133, 19	3 415 279, 91
Przebudowa miejskiej kotłowni węglowej na gazową w Chmielniku	Gmina Chmielnik	809 381, 21	335 753, 65
Modernizacja Firmy oraz budowa bezstykowej myjni oraz zakup wyposażenia	Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Usługowo-Handlowe "AUTODIAG" Marek Juszczak	1 184 181, 61	406 872, 56
Modernizacja i rozbudowa Szpitala Powiatowego w Chmielniku	Szpital Powiatowy w Chmielniku	7 942 296,06	4 191 358, 34
Zakup maszyn i urządzeń do kopalni wapienia w Celinach w celu zmniejszenia strat surowca, unowocześnienia procesu produkcyjnego i wprowadzenia frakcji kamienia poszukiwanych na rynku	Kopalnia Granitu Kamienna Góra sp. z o.o.	5 580 108,39	1 573 112,54

Zródło: opracowanie własne na podstawie http://rpo-swietokrzyskie.pl/mapa_dotacji/

Z analizy danych znajdujących się na stronie internetowej http://rpo-swietokrzyskie.pl/mapa_dotacji/ wynika, iż Gmina Chmielnik pozyskała 40% wszystkich środków RPO WŚ, które zostały skierowane na obszar Ziemi Chmielnickiej. Udział własny Gminy w realizowanych przez nią, wymienionych w tabeli przedsięwzięciach wyniósł 18 254 394,00 z. W tabeli przedstawiono tylko wartość projektów obejmującą obszar Miasta i Gminy Chmielnik, mimo iż w wielu przypadkach projekty miały zasięg ponadlokalny bądź regionalny.

2. Charakterystyka sfery społecznej

2.1. Sytuacja demograficzna

Liczba ludności na 31 grudnia 2014 roku, według danych Urzędu Statystycznego w Kielcach na terenie Gminy Chmielnik wynosiła 11 477 osób, w tym na terenie miasta zamieszkuje 3 910 osób (tj. ok. 40% ludności gminy ogółem). Mieszkańcy gminy stanowią ok. 5,6% ludności powiatu kieleckiego oraz ok. 0,9% ludności województwa świętokrzyskiego. W gminie następuje stały spadek liczby mieszkańców, taki stan rzeczy jest następstwem ujemnego przyrostu naturalnego.

Tabela 8. Liczba mieszkańców Miasta i Gminy Chmielnik na przestrzeni lat 2009-2014

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ogółem	11531	11547	11601	11572	11566	11477
Kobiety	5758	5755	5769	5749	5752	5697
mężczyźni	5773	5792	5832	5823	5814	5780

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Obszar jest słabo zaludniony – na 1 km² przypada 81 osób, dla porównania w powiecie kieleckim współczynnik ten wynosi 93, natomiast w województwie świętokrzyskim 108. W badanym okresie, w roku 2011 osiągnął 82, natomiast w pozostałych latach był stały i ukształtował się na poziomie 81 osób na 1 km².

Tabela 9. Porównanie współczynnika gęstości zaludnienia w gminie, powiecie i województwie.

Wyszczególnienie	Jedn. miary	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Gmina Chmielnik	os/km ²	81	81	82	81	81	81
Pow. Kielecki	os/km ²	90	91	92	92	92	93
Woj. świętokrzyskie	os/km ²	108	110	109	109	108	108

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Struktura ludności wg płci w gminie od wielu lat nie ulega większym zmianom. W populacji mieszkańców nieznacznie przeważają mężczyźni (50,1% w roku 2009 i 50,3% w roku 2014). W badanym okresie współczynnik feminizacji dla gminy w latach 2009-2014 wahał się w przedziale 99-100, natomiast w ujęciu wojewódzkim współczynnik ten przyjął stałą wartość i wynosi 105. Strukturę ludności w sytuacji demograficznej przedstawia tabela ____. Prezentowane dane dotyczą ludności faktycznie zamieszkałej w gminie tj. ludności zameldowanej na pobyt stały skorygowanej o saldo osób zameldowanych na pobyt czasowy ponad 3 miesiące.

Tabela 10. Ludność i ruch naturalny w gminie Chmielnik w latach 2009-2014

Wyszczególnienie	Jedn. miary	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ludność według grup wieku							
0-4 lata	osoba	602	590	634	631	588	562
5-9 lat	osoba	579	565	534	535	572	580
10-14 lat	osoba	718	672	663	632	614	564
15-19 lat	osoba	809	791	774	741	719	702
20-24 lata	osoba	913	881	865	857	819	815
25-29 lat	osoba	930	941	949	935	909	888
30-34 lata	osoba	806	809	843	849	887	924

35-39 lat	osoba	778	816	783	797	824	805
40-44 lata	osoba	681	703	755	773	770	781
45-49 lat	osoba	765	739	701	609	723	696
50-54 lata	osoba	779	809	819	793	771	751
55-59 lat	osoba	841	832	828	848	804	791
60-64 lata	osoba	649	719	751	759	767	790
65-69 lat	osoba	366	368	422	487	573	606
70 lat i więcej	osoba	1315	1308	1280	1246	1226	1222
ogółem	osoba	1153	1154	1160	1157	1156	1147
		1	7	1	2	6	7
Kobiety na 100 mężczyzn	osoba	100	99	99	99	99	99
Na 1000 ludności							
zgony	-	10,71	12,79	11,15	11,30	13,16	12,14
urodzenia żywe	-	10,9	9,2	12,4	10,2	8,4	8,3
przyrost naturalny	-	0,2	-3,6	1,2	-1,1	-4,8	-3,8
małżeństwa zwarte w roku	-	6,0	6,1	5,4	4,7	6,3	4,2

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych,

Z powyższego wynika, iż od 2011 r. liczba ludności zamieszkującej obszar gminy ulega zmniejszeniu. Taki stan rzeczy jest następstwem ujemnego przyrostu naturalnego.

W zależności od wielkości, położenia, rodzaju pełnionej funkcji oraz zagospodarowania terenu uzależniony jest stopień koncentracji ludności w poszczególnych sołectwach.

Do najludniejszych sołectw należą: Przededworze (811 mieszkańców), Piotrkowice (571 mieszkańców), Śladków Mały (561 mieszkańców), Łagiewniki (549 mieszkańców) oraz Suchowola (534 mieszkańców). Dane statystyczne dotyczące stanu zaludnienia sołectw gminy zamieszczono w poniższej tabeli.

Tabela 11. Liczba ludności w poszczególnych miejscowościach Miasta i Gminy Chmielnik w latach 2009-2014

Lp	miejscowość	2009	2010	2011	2012	2013	2014	różnica 2009 / 2014
1	Chmielnik	3980	3960	3917	3953	3932	3898	-82
2.	Borzykowa	318	313	311	309	306	300	-18
3.	Celiny	375	379	376	381	378	382	+7
4.	Chomentówek	153	153	162	167	164	164	+11
5	Ciecierze	69	68	76	78	82	80	+11

6	Grabowiec	322	324	327	326	322	320	-2
7	Holendry	79	77	77	73	76	80	+1
8	Jasień	195	194	195	185	182	182	-13
9	Kotlice	175	176	177	179	181	182	+7
10	Lipy	135	133	135	127	124	124	-11
11	Lubania	257	253	259	265	269	269	+12
12	Łagiewniki	546	534	542	554	549	549	+3
13	Ługi	231	233	233	235	237	236	+5
14	Minostowice	175	172	170	170	172	171	-4
15	Piotrkowice	563	560	568	568	573	571	+8
16	Przededworze	789	789	898	813	806	811	+22
17	Sędziejowice	409	403	387	382	375	368	-41
18	Suchowola	543	537	538	537	537	534	-9
19	Suliszów	151	154	153	150	149	144	-7
20	Suskrajowice	130	132	134	135	137	139	+9
21	Szyszczyce	264	267	268	268	266	268	+4
22	Śladków Duży	445	439	430	433	438	426	-19
23	Śladków Mały	538	545	554	560	565	561	+23
24	Zrecze Chałupczańskie	193	188	188	187	185	177	-16
25	Zrecze Duże	277	272	266	259	262	256	-21
26	Zrecze Małe	288	284	296	292	282	273	-15
Razem		11 600	11 540	11 547	11 586	11 549	11 465	-135

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UMiG Chmielnik.

W badanym okresie populacja mieszkańców Miasta i Gminy Chmielnik zmniejszyła się o 135 osób. Największe ubytki zanotowano w miejscowościach: Chmielnik – 82 osoby i Sędziejowice -41 osób. Wzrost liczby mieszkańców zanotowano w sołectwach Śladków Mały +23 osoby i Przededworze +22 osoby. Największy przyrost w stosunku do liczby ludności zanotowano w miejscowości Ciecierz, wyniósł on aż 16%.

Wskaźnikiem określającym tendencję rozwoju populacji zamieszkującej dany obszar jest przyrost naturalny, będący pochodną liczby zgonów i narodzin. Dane statystyczne odnoszące się do terenu Gminy Chmielnik, powiatu kieleckiego i województwa świętokrzyskiego w latach 2009 – 2014 zamieszczono w tabeli 12.

Tabela 12. Porównanie przyrostu naturalnego na 1000 mieszkańców w gminie Chmielnik, powiecie kieleckim i województwie świętokrzyskim w okresie 2009-2014

Wyszczególnienie	Jedn. miary	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Gmina Chmielnik	osoba	0,2	-3,6	1,2	-1,1	-4,8	-3,8
Powiat kielecki	osoba	2,1	1,8	1,2	1,1	0,3	0,5
Województwo świętokrzyskie	osoba	-0,8	-1,2	-1,7	-1,9	-2,7	-2,3

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Wpływ na zmiany liczby ludności, poza przyrostem naturalnym, mają również migracje ludności. Migracje ludności to przemieszczenia ludności związane ze zmianą miejsca zamieszkania (pobytu stałego lub czasowego) połączone z przekroczeniem granicy jednostki administracyjnej podziału terytorialnego kraju (migracje wewnętrzne) lub granicy państwa (migracje zagraniczne). Wskaźnik migracji ludności na pobyt stały w latach 2009-2014 przedstawiono poniżej:

Tabela 13. Porównanie salda migracji w gminie Chmielnik, powiecie kieleckim i województwie świętokrzyskim w okresie 2009-2014

Wyszczególnienie	Jedn. miary	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Gmina Chmielnik	osoba	-13	-6	40	3	21	-39
Powiat kielecki	osoba	591	747	533	536	447	305
Województwo świętokrzyskie	osoba	-2119	-2545	-2305	-2128	-2809	-2570

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Tabela 14. Wskaźnik salda migracji w gminie Chmielnik na przestrzeni lat 2009 - 2014

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Saldo migracji wewnętrznych						
Gmina Chmielnik	-14	-5	37	3	18	-37
miasto	-19	-4	-10	-5	-13	-23
obszar wiejski	5	-1	47	8	31	-14
Saldo migracji zagranicznych						
Gmina Chmielnik	1	-1	3	0	3	-2
miasto	1	-1	2	1	3	0
obszar wiejski	0	0	1	-1	0	-2

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Saldo migracji wewnętrznych jest to różnica między napływem (imigracja) a odpływem (emigracja) ludności. W analizowanym bilans imigracji do emigracji wyniósł +2 osoby, oznacza to, że liczba osób zameldowanych przekroczyła liczbę osób wymeldowanych z pobytu stałego. Najwyższe saldo migracji gminnych wewnętrznych obserwowane było w roku 2011 (37), natomiast najniższe w roku 2014 (-37).

Dokładne dane na temat migracji zagranicznych są niemożliwe do określenia ze względu na dużą skalę ruchu nienotowanego. W ujęciu statystyk województwa świętokrzyskiego od roku 2009 do roku 2012 liczba osób powracających z zagranicy i meldujących się na pobyt stały w regionie przekraczała liczbę tych, którzy wymeldowali się z pobytu stałego w związku z wyjazdem a granice kraju, w roku 2011 saldo wyniosło 103, od roku 2013 tendencja ta uległa odwróceniu, by w roku 2014 osiągnąć wynik wynoszący -106. Sytuację obrazuje tabela Nr 12 w której dokonano porównania salda migracji w gminie, powiecie i województwie. Na poziomie gminy saldo migracji zagranicznych (patrz tabela Nr 12) tylko w latach 2010 i 2014 było ujemne i wynosiło odpowiednio -1 i -2. Najwyższe saldo migracji zagranicznych obserwuje się w latach 2011 i 2013, kiedy to ukształtowało się na poziomie +3. Odnosząc się do migracji zagranicznych należy stwierdzić, iż na terenie gminy obserwuje się niewielką liczbę wyjazdów mieszkańców za granicę na pobyt stały i nie ma ona większego wpływu na zmiany liczby ludności.

Struktura wiekowa ludności została zaprezentowana w tabeli Nr 15 według kryterium tzw. ekonomicznych grup wieku, tj. ludności w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat), produkcyjnym (18-64 lat) i poprodukcyjnym (powyżej 65 lat).

Tabela Nr 15. Struktura wiekowa ludności według kryterium ekonomicznych grup wieku w gminie Chmielnik w latach 2009-2014.

Wyszczególnienie	Jedn. miary	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ludność w wieku							
przedprodukcyjnym	osoba	2381	2290	2281	2229	2185	2120
produkcyjnym	osoba	7146	7233	7258	7246	7220	7170
poprodukcyjnym	osoba	2004	2024	2062	2097	2161	2187
w % ogółem ludność w wieku							
przedprodukcyjnym	%	20,6	19,8	19,7	19,3	18,9	18,5
produkcyjnym	%	62,0	62,6	62,6	62,6	62,4	62,5
poprodukcyjnym	%	17,4	17,5	17,8	18,1	18,7	19,1
Wskaźniki obciążenia demograficznego							
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	osoba	61,4	59,6	59,8	59,7	60,2	60,1
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	osoba	84,2	88,4	90,4	94,1	98,3	103,2
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	osoba	28,0	28,0	28,4	28,9	29,9	30,5

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

W przekroju województwa wymienione grupy wiekowe w roku 2014 stanowiły odpowiednio 17,04%, 62,55 % i 20,41% ogółu ludności, w skali powiatu kieleckiego ziemskiego: 19,57%, 64,67% i 15,76% ogółu ludności. Struktura ludności wg omawianego kryterium nie odbiega znacząco od statystyk województwa, natomiast w przypadku powiatu ziemskiego mimo podobnej skali rozkład jest niekorzystny dla gminy. Grupa ludności w wieku produkcyjnym jest w stosunku procentowym mniejsza od statystyk powiatu o 2,17%, a grupa ludności w wieku przedprodukcyjnym w przekroju społeczeństwa powiatu jest większa o 1,07% od tej samej grupy w skali gminy.

Grupa ludności w wieku produkcyjnym na przestrzeni badanego okresu jest wielością stałą, a jej wielkość waha się w przedziale 62 – 62,6% ogólnej liczby mieszkańców. Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym stanowi drugą co do wielkości grupę. Grupa ta wykazuje stałą tendencję malejącą, na przestrzeni ostatnich 6 lat odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym zmniejszył się o 2,1%; z 20,6% w roku 2009 do 18,5 w roku 2014. Odwrotna tendencja wykazuje grupa skupiająca osoby w wieku poprodukcyjnym, odsetek osób w tej grupie stale wzrasta. W okresie od roku 2009 do 2014 wzrósł o 1,7% z 17,4% do 19,1%. Jest to tendencja trwała, stale wzrastająca, w poszczególnych latach zanotowano wzrosty w stosunku do lat poprzednich w zakresie od 0,1% do 0,6%. Zanotowane tendencje stałego spadku odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym i wzrostu odsetka osób w wieku poprodukcyjnym z perspektywy gminy jest zjawiskiem dalece niekorzystnym i jest odzwierciedleniem tendencji z jakimi odnotowujemy w skali regionu i kraju. Ich zahamowanie i odwrócenie wymaga zdecydowanych działań w polityce prorodzinnej czynionych na szczeblu ponadregionalnym, państwa i wspólnoty europejskiej.

Wzajemne relacje między poszczególnymi grupami ludności według wieku opisuje wskaźnik obciążenia demograficznego, który stanowi stosunek liczby mieszkańców w wieku pozaprodukcyjnym do liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym. Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2009 roku stanowiła 61,4, oznacza to że 1 osoba w wieku nieprodukcyjnym przypadała na 1,63 osoby w wieku produkcyjnym. W roku 2014 wskaźnik ten spadł do 60,1, oznacza to, że na 1 osobę w wieku nieprodukcyjnym przypada 1,66 osób w wieku produkcyjnym.

Analizując dane statystyczne w ramach tego kryterium zauważalnym jest fakt, iż liczba ludności w gminie w wieku pozaprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym zachowuje tendencję spadkową, o ocenia się jako wartość pozytywną.

Według ostatniej długoterminowej prognozy ludności do 2035 roku opublikowanej przez GUS liczba mieszkańców województwa świętokrzyskiego zmniejszy się o około 146 tysięcy (72 tys.- mężczyźni i 74 tys.- kobiety) tj. o 13,1%. Prognoza liczby ludności dla powiatu kieleckiego ziemskiego jest optymistyczna, ponieważ przewiduje, iż w roku 2035 liczba mieszkańców wyniesie 214 010, co stanowi przyrost w stosunku do roku 2014 o 2,86%. Ubytki ludności na terenie kraju, wg wspomnianej prognozy będą miały różny przebieg. Przebieg zmian stanu i dynamiki ludności na obszarach miejskich i wiejskich będzie w dużej mierze wynikał ze zróżnicowania zachowań demograficznych mieszkańców miast i wsi.

Obserwowane od kilku lat przemieszczenia ludności z miast na obszary podmiejskie są dodatkowym czynnikiem, który będzie miał wpływ na przebieg procesów demograficznych w miastach i na wsi. Wg prognozy GUS, do roku 2015 będzie rosła liczba mieszkańców na terenach wiejskich, po czym przez kilkanaście następnych lat przewiduje się niewielki spadek.

2.2. Gospodarstwa domowe i źródła ich utrzymania

W Gminie Chmielnik jest 3560 gospodarstw domowych (według danych Narodowego Spisu Powszechnego). W przeważającej części są to gospodarstwa jednorodzinne. Struktura gospodarstw domowych kształtuje się następująco:

- Gospodarstwa jednorodzinne stanowią 2563 liczby gospodarstw ogółem, w tym:
  - gospodarstwa dwuosobowe - 751,
  - trzyosobowe - 627
  - czteruosobowe i więcej - 1185,
- Gospodarstwa dwurodzinne - 242
- Gospodarstwa trzy i więcej rodzinne - 16,
- Gospodarstwa nierodzinne – 793, w tym:
  - jednoosobowe – 691,
  - dwuosobowe – 44,
  - trzyosobowe - 4.

Tabela Nr 16. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w gminie Chmielnik w latach 2009-2014

Lp	Wyszczególnienie	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie					
		2009	2010	2011	2012	2013	2014
1	W Gminie Chmielnik (w PLN)	2551,32	2709,04	2836,55	2914,39	3045,00	3095,16
2	W relacji do średniej krajowej (%)	77,0	78,9	78,2	77,8	78,5	77,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Ocena poziomu życia mieszkańców gminy związana jest z oceną poziomu zaspokojenia ich potrzeb materialnych oraz jakością życia. Źródłami utrzymania są: praca najemna w rolnictwie i poza nimi niezarobkowe źródła utrzymania (np. renta, emerytura).

Główne źródła utrzymania gospodarstw domowych w gminie Chmielnik (wg danych NSP):

- Źródła zarobkowe:
  - Praca najemna – 1207, w tym:

- poza rolnictwem w sektorze publicznym – 779,
- poza rolnictwem w sektorze prywatnym - 407,
- w rolnictwie w sektorze prywatnym – 21
- Na rachunek własny – 423, w tym:
  - poza rolnictwem – 134,
  - w swoim gospodarstwie rolnym - 289,
- Źródła niezarobkowe – 1831, w tym:
  - Emerytura pracownicza - 711,
  - Emerytura rolnicza - 285,
  - Renta z tytułu niezdolności do pracy – 482,
  - Renta socjalna – 17,
  - Renta rodzinna – 154,
  - Zasiłek dla bezrobotnych – 91,
  - Zasiłek z pomocy społecznej – 36,
  - Inne niezarobkowe źródła utrzymania – 55
- Na utrzymaniu – 82
- Źródło nieustalone – 55

Według danych GUS 51,43 % gospodarstw domowych utrzymuje się z ze źródeł niezarobkowych tj. renta, emerytura, zasiłek, itp., dla 45,79 % gospodarstw domowych głównym źródłem utrzymania jest praca najemna lub prowadzenie działalności na własny rachunek, pozostałe 2,78% to gospodarstwa domowe będące na utrzymaniu lub o nieustalonym źródle dochodu.

2.3. Rynek pracy i bezrobocie

W końcu grudnia 2014 roku liczba bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy województwa świętokrzyskiego wynosiła około 142 tysięcy osób. Liczba ta od kilki lat sukcesywnie się zmniejsza, wyjątkiem był rok 2013, w którym zanotowano wzrost liczby osób bezrobotnych w stosunku do lat ubiegłych, analogiczną sytuację odnotowano w skali powiatu kieleckiego i gminy Chmielnik, zobrazowuje ją zamieszczona niżej tabela.

Tabela Nr 17. Bezrobotni zarejestrowani w latach 2009-2014

Lp	Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1	województwo świętokrzyskie	83819	82141	83217	86708	90124	75434
2.	powiat kielecki	13612	13261	13214	14240	15107	12059
3.	gmina Chmielnik	946	1053	1011	949	1065	796

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Tabela Nr 18. Porównanie stopy bezrobocia w latach 2009-2014

	Wyszczególnienie	Stopa bezrobocia w latach w %						
		2009	2010	2011	2012	2013	2014	X.2015
1	Polska	12,1	12,3	12,5	13,4	13,4	11,5	9,7
2	woj. świętokrzyskie	15,1	14,7	15,3	15,8	16,5	14,2	12,1
3	pow. kielecki grodzki	10,6	10,6	10,0	10,7	11,1	9,8	8,4
4	pow. kielecki ziemski	19,1	18,6	18,7	19,6	20,6	16,9	15,7
5	gmina Chmielnik	13,2	14,6	13,9	13,1	14,8	11,1	?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Brak obowiązku publikowania danych stopy bezrobocia na poziomie gmin skutkuje utrudnionym, a w niektórych przypadkach niemożliwym do nich dostępem. Za wskaźnik zastępczy można uznać odsetek zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym

Tabela 19. Porównanie stopy bezrobocia w gminie Chmielnik według kryterium płci w latach 2009-2014 (%)

Lp	Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1.	gmina Chmielnik	13,2	14,6	13,9	13,1	14,8	11,1
	kobiety	13,5	15,7	16,0	14,6	16,8	12,2
	mężczyźni	13,0	13,7	12,3	11,9	13,1	10,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym ogółem w Gminie Chmielnik w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w latach 2009-2013 utrzymywał się w przedziale 13,1%- 14,6%, w roku 2013 osiągnął najwyższą wartość wynoszącą 14,8%, natomiast w grudniu 2014 roku - 11,1%, co jest najniższą wartością w badanym okresie.

Analizując ten wskaźnik w rozróżnieniu na płeć osób bezrobotnych nasuwa się wniosek, że bezrobocie w gminie dotyczy w dużo większym stopniu kobiet niż mężczyzn. Jest to zjawisko występujące w całym powiecie jak również województwie. Udział zarejestrowanych bezrobotnych kobiet w roku 2014 w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie wyniósł 12,2% i był najniższy w badanym okresie, w poprzednich latach kształtował się w przedziale 13,5% - 16,8%. W tym samym czasie w powiecie i województwie kształtował się odpowiednio na poziomie 9,0% i 10,0%.

Tabela Nr 20. Szczegółowy rozkład bezrobotnych w gminie Chmielnik

Lp	Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014	X.2015
1	Zarejestrowani bezrobotni w wieku produkcyjnym - razem	946	1053	1011	949	1065	796	701
	w tym kobiety	434	506	518	473	544	395	339
	w tym mężczyźni	546	639	546	569	470	467	362
2	Zwolnieni z przyczyn dot. zakładu pracy	6	6	2	11	26	29	31
3	Z prawem do zasiłku	225	251	230	257	149	94	99
4	W wieku 18-44 lata	635	722	712	686	742	558	478
5	W wieku pow. 44 lat	311	331	299	263	323	238	223
6	Bez pracy pow. 12 m-y	459	454	488	401	461	373	326

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych DBL GUS

Wnioski wynikające z powyższej analizy i główne trendy mają zastosowanie również dla bezrobocia w ujęciu ogólnym. W roku 2014 na terenie gminy zarejestrowanych było 796 osób jako osoby bezrobotne, z czego 11,8% posiadało prawo do zasiłku. W ogólnej liczbie 49,6% stanowiły kobiety. Bez pracy powyżej 12 miesięcy pozostawało 47 % bezrobotnych. Problem bezrobocia dotyka głównie osoby młode, z największym potencjałem, 70% ogólnej liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych jest. w wieku 18-44 lata.

Jednym z czynników determinujących konkurencyjność zasobów ludzkich na rynku pracy są kwalifikacje. W tabeli przedstawiono podział osób bezrobotnych w rozróżnieniu na posiadane wykształcenie.

Tabela Nr 21. Odsetek bezrobotnych wg poziomu wykształcenia w gminie Chmielnik na koniec 2014 roku.

Wyszczególnienie	Poziom wykształcenia (%)						
	wyższe	średnie zawod.	średnie ogólnokoszt.	zasadnicze zawod.	gimnazjalne	podstawowe i bez wyksz.	razem
Ogółem	14,4	25,4	9,4	28,4	22,4	0	100%
mężczyźni	7,9	23,3	6,7	35,3	26,8	0	100%
kobiety	22,0	27,7	12,6	20,4	17,3	0	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Z prezentowanych danych wynika, że większość osób rejestrujących się w Powiatowym Biurze Pracy w Kielcach to osoby o niskim poziomie wykształcenia. Struktura wykształcenia osób zamieszkujących w gminie pokazuje, że zdecydowana większość spośród niepracujących stanowią osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym i gimnazjalnym, grupa ta stanowiła łącznie 50,8%

wszystkich osób zarejestrowanych pozostających bez pracy. Odsetek osób z wyższym wykształceniem kształtował się na poziomie 14,4%, w grupie mężczyzn wynosił on 7,9%, natomiast w grupie kobiet 22,0%. Należy zauważyć, że osoby z wyższym wykształceniem w ostatnich latach odczuwają coraz większe problemy ze znalezieniem pracy, odsetek tej grupy w ciągu najbliższych lat stale będzie się zwiększał. Podyktowane to jest łatwym dostępem do nauki w uczelniach wyższych oraz tym, że uczelnie te nie kształcą na kierunkach i specjalnościach na jakie ma zapotrzebowanie rynek pracy. Uczelnie dostosowują kierunki kształcenia do potrzeb i możliwości studiujących, wynikiem czego jest zdecydowana nadwyżka na rynku pracy osób z wykształceniem humanistycznym bądź ekonomicznym. Najmniejszą grupę osób pozostających bez pracy na terenie gminy stanowiły osoby z wykształceniem ogólnokształcącym. W roku 2014 grupa ta stanowiła 9,4% ogólnej liczby bezrobotnych

2.4. Problemy społeczne

Gmina Chmielnik zabezpiecza podstawowe potrzeby społeczne. Na jej terenie działają placówki oświatowe do szczebla ponadgimnazjalnego, podstawowa opieka medyczna, instytucje społeczne: Miejsko Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Środowiskowy Dom Samopomocy, Chmielnickie Centrum Kultury, Dom Pomocy Społecznej i inne.

W Chmielniku występują problemy społeczne podobne do tych jakie występują w wielu gminach regionu, czy nawet kraju. Szczególnie niekorzystny wpływ na jej funkcjonowanie i rozwój ma niskie tempo rozwoju gospodarczego.

Ważnymi wskaźnikami kondycji społeczeństwa są : demografia, wykształcenie mieszkańców, aktywność zawodowa, skala bezrobocia oraz aktywność społeczna.

W gminie obserwuje się systematyczny spadek liczby ludności, spowodowany ujemnym saldem migracji- najczęściej jest to migracja zarobkowa do większych ośrodków miejskich w kraju lub czasowe wyjazdy za granicę. Ponadto obserwuje się zbyt małą różnicę pomiędzy liczbą osób w wieku przedprodukcyjnym w stosunku do osób w wieku poprodukcyjnym.

W roku 2014 z świadczeń Miejsko – Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Chmielniku korzystało 1986 rodzin, z grupy tej 790 rodzin korzystało z pomocy społecznej. Najwięcej świadczeń przyznano z powodu bezrobocia – 461, kolejne przyczyny pozostawania w trudnej sytuacji życiowej to długotrwała ciężka choroba (364) i ubóstwo (241).

Bezrobocie, mimo że jego poziom kształtuje się poniżej średniej w regionie, jest jednym z najpoważniejszych problemów społeczno – ekonomicznych gminy. W skali gminy bezrobocie na koniec roku 2014 dotknęło 11,1 % ogólnej liczby osób w wieku produkcyjnym (wskaźnik ten dla mężczyzn wyniósł 10,2%, dla kobiet 12,2%). Bezrobotni mieszkający w gminie Chmielnik stanowili 6,6 % ogółu bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Kielcach, dla porównania na koniec roku 2013 współczynnik ten wynosił 7,04%, a w listopadzie 2015 r - 6,4%.

Wiele różnych przyczyn ekonomicznych i społecznych powoduje coraz większe rozwarstwienie społeczne oraz wzrost liczby rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej. Gmina ma do zaoferowania mieszkańcom różnego rodzaju pomoc zarówno finansową jak i prawną oraz instytucjonalną. Pomoc finansową mieszkańcom świadczy Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, instytucjonalną – opieka zdrowotna oraz wiele innych instytucji, organizacji i stowarzyszeń działających lub współpracujących z gminą.

Aktywność mieszkańców gminy może przejawiać się nie tylko w sferze działalności gospodarczej, ale innych działań społecznych, udziału w wyborach, aktywizowaniu środowiska lokalnego.

Ważnym dla rozwoju gminy jest spowodowanie takiego stanu rzeczy, aby młode osoby chciały się tu osiedlać i pozostawać. Osiągnięcie tego jest możliwe przy zabezpieczeniu potrzeb społecznych, bogatej ofercie instytucjonalnej i sprzyjającej polityce oraz korzystnych uwarunkowaniach mikro i makroekonomicznych.

Wzrost odsetka osób starych w lokalnym społeczeństwie nabiera coraz większego tempa. Do roku 2035 udział osób w wieku 65 i więcej lat zbliży się do ¼. Niemal połowa (49,3%) wszystkich osób starszych pozostaje w jednopokoleniowych gospodarstwach domowych. Na takie gospodarstwa składają się albo gospodarstwa jednoosobowe, albo dwuosobowe, prowadzone najczęściej przez małżeństwa należące do tej samej generacji. Populację osób starszych wyróżniają na tle innych grup społecznych podstawowe cechy : feminizacja, spadek dochodów oraz pogorszenie stanu zdrowia. Wskazuje to na potrzebę przeanalizowania możliwości takich gospodarstw samodzielnego zaspokajania potrzeb i szans na uzyskanie pomocy ze strony rodziny.

Konieczne jest zatem podjęcie działań, mających na celu identyfikację osób i rodzin wymagających wsparcia w sprawowaniu opieki nad niesamodzielnymi osobami w gospodarstwie domowym. Kolejnymi działaniami winno być:

- zapewnienie wsparcia dla rodziny sprawującej opiekę nad osobami starszymi,
- ułatwienie sprawowania opieki przez wzmocnienie systemu opieki nad dzieckiem,
- rozbudowę systemu opieki poprzez zwiększenie dostępności placówek dziennego i stałego pobytu.

2.5. Mieszkalnictwo

Na obszarze gminy Chmielnik dominuje budownictwo mieszkaniowe, w tym:

- zabudowa wielorodzinna,
- zabudowa jednorodzinna w formie osiedlowej,
- zabudowa jednorodzinna wolnostojąca,
- zabudowa zagrodowa i jednorodzinna – na terenach wiejskich.

Dzisiejszy układ przestrzenny miasta Chmielnika jest pochodną układu urbanistycznego miasta średniowiecznego. Centralnym miejscem miasta jest rynek otoczony z każdej ze stron ulicami Główną

ulicą miasta jest fragment drogi wojewódzkiej 768 podzielony na odcinki oznaczone nazwami ulic Witosa, Wolności, Rynek, Jana Pawła II i Szydłowską. Stara, świadcząca o historii miasta, zabudowa mieszkaniowa koncentruje się wokół rynku i odchodzących od niego ulic. Nowe tereny budowlane zlokalizowane są na obrzeżach miasta, wzdłuż drogi krajowej 78, są to: powstałe w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych ubiegłego wieku składające się z 16 bloków mieszkalnych osiedle 22 Lipca, oraz osiedla budownictwa jednorodzinne: na południu miasta Osiedle Dygasińskiego i na północnej stronie Osiedle Sady. W starej części miasta dominuje zabudowa wielorodzinna – kamienice z handlowo-usługowym parterem. Ta część miasta jest objęta strefą ochrony konserwatorskiej. Ponadto zabudowa wielorodzinna znajduje się w miejscowości Śładków Duży, stanowi ją kilka popegeerowskich bloków tworzących spółdzielnię Mieszkaniową o nazwie Leśna. W pozostałych miejscowościach zabudowa mieszkaniowa ukształtowała się w oparciu o tradycje rolnicze i rolnicze wykorzystanie ziemi. Dominuje budownictwo charakterystyczne dla obszaru wiejskiego zarówno pod względem formy jak i funkcji tj. zabudowa zagrodowa i jednorodzinna, zgrupowana przeważnie wzdłuż dróg, charakteryzująca się stosunkowo małym rozproszeniem. Ogółem na terenie Miasta i Gminy Chmielnik znajduje się 3630 mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej 270 754 m², w tym w mieście 1469 mieszkań o powierzchni użytkowej 98 050 m². Na jedno mieszkanie o przeciętnej wielkości 74,6 m² przypada średnio 3,2 osoby. W skład jednego mieszkania wchodzi przeciętnie 3,7 izby, co daje 0,9 osób na jedną izbę. Zdecydowana większość lokali mieszkalnych i budynków na terenie miasta i gminy znajduje się w posiadaniu osób prywatnych.

Statystyczny mieszkaniec miasta Chmielnik ma do swojej dyspozycji 25,0 m² powierzchni mieszkaniowej, natomiast mieszkaniec obszaru wiejskiego – 22,6 m².

Tabela Nr 22. Standardy zamieszkania w gminie Chmielnik w porównaniu do warunków w powiecie i województwie .

Wyszczególnienie:	Miasto i Gmina Chmielnik		Powiat kielecki		Województwo świętokrzyskie	
	ogółem	w mieście	ogółem	w miastach	ogółem	w miastach
liczba izb w mieszkaniu:	3,7	3,6	4,1	3,8	3,8	3,5
liczba osób na 1 mieszkanie:	3,2	2,7	3,6	2,9	2,9	2,6
liczba osób na 1 izbę:	0,9	0,7	0,9	0,7	0,8	0,7
pow. użytkowa 1 mieszkania (m ²):	74,6	66,7	87,4	76,0	73,7	62,3
pow. użytkowa na 1 osobę (m ²):	23,4	25,0	24,4	26,6	25,1	24,1

Zródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Gmina Chmielnik dysponuje podobnymi zasobami mieszkaniowymi pod względem warunków zamieszkania do przeciętnych na terenach powiatu kieleckiego i województwa świętokrzyskiego

Tabela 23. Zmiany w zasobach mieszkaniowych Miasta i Gminy Chmielnik na przestrzeni lat 2009 - 2013

Wyszczególnienie:	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Miasto i Gmina Chmielnik						
Liczba mieszkań	3670	3572	3595	3614	3630	3655
Liczba izb	13155	13226	13362	13470	13561	13713
Powierzchnia użytkowa w m ²	263028	263962	266626	268964	270754	273849
Miasto						
Liczba mieszkań	1455	1451	1459	1466	1469	1475
Liczba izb	5019	5134	5181	5220	5236	5274
Powierzchnia użytkowa w m ²	94178	95926	96903	97743	98050	98847
Obszar wiejski						
Liczba mieszkań	2215	2121	2136	2148	2161	2180
Liczba izb	8136	8092	8181	8250	8325	8439
Powierzchnia użytkowa w m ²	168850	168036	169723	171221	172704	175002

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

W badanym okresie na obszarze Miasta i Gminy zmalała o 15 przy zachowaniu tendencji wzrostu liczby izb i powierzchni użytkowej. Wzrosła liczba mieszkań w mieście o 20, natomiast na obszarze wiejskim spadła o 35.

Tabela 24. Mieszkania wyposażone w instalacje w % ogółu mieszkań.

Wyszczególnienie:	2009	2010	2011	2012	2013	2014
wodociąg						
miasto	92,4	95,0	95,1	95,1	95,1	95,1
wieś	74,6	82,8	82,9	83,0	83,1	83,3
centralne ogrzewanie						
miasto	75,7	80,6	80,7	80,8	80,9	80,9
wieś	56,7	62,2	62,5	62,7	62,9	63,3
Łazienka						
miasto	81,2	87,9	88,0	88,1	88,1	88,1
wieś	57,8	69,3	69,5	69,7	69,9	70,1

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Tabela 25. Porównanie współczynnika wyposażenia mieszkań w instalacje w roku 2014 w regionie, powiecie i gminie.

Wyszczególnienie:	województwo świętokrzyskie	powiat kielecki	gmina Chmielnik
wodociąg			
miasto	79,9	95,1	95,1
wieś	86,5	90,7	83,3
centralne ogrzewanie			
miasto	90,8	79,9	80,9
wieś	72,6	77,3	63,3
Łazienka			
miasto	94,1	84,4	88,1
wieś	65,9	74,0	70,1

Zródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Wyposażenie mieszkań w podstawowe instalacje w roku 2014 było porównywalne dla województwa świętokrzyskiego, powiatu kieleckiego i gminy Chmielnik. Najkorzystniej w tym zestawieniu gmina wypadła w porównaniu współczynnika zwodociągowania obszarów miejskich, natomiast najgorzej przy porównaniu współczynnika posiadania centralnego ogrzewania na obszarach wiejskich. Współczynnik ten jest wyższy na obszarze województwa świętokrzyskiego o 9,3%, natomiast na obszarze powiatu o 14%.

Dane opisujące strukturę wiekowa budownictwa mieszkaniowego na terenie Gminy Chmielnik przedstawiono w oparciu o bazy danych GUS (Narodowy Spis Powszechny przeprowadzony w 2002 r., Bank Danych Lokalnych 2003-2014).

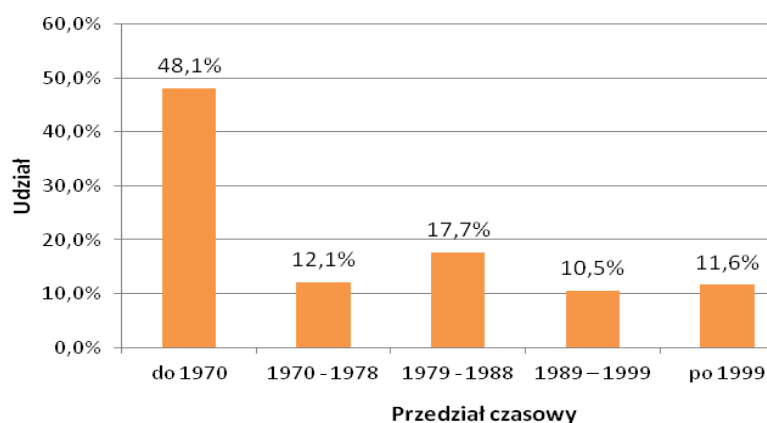
Tabela 26. Zasoby mieszkaniowe w gminie Chmielnik według okresu budowy

Okres budowy	Wyszczególnienie:		
	Ogółem	Powierzchnia użytkowa (w m ²)	Średnia powierzchnia użytkowa mieszkania (w m ²)
do 1970	1692	93752	55,4
1970 – 1978	426	33076	77,6
1979 – 1988	621	49626	79,9
1989 – 1999	369	45402	123,0
po 1999	410	40464	98,7

Zródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS- Bank Danych Lokalnych.

Z powyższego zestawienia wynika, że na terenie Gminy Chmielnik ok.78% stanowią budynki wybudowane w okresie do 1988 r., a więc w technologii odbiegającej pod względem cieplnym od obecnie obowiązujących standardów. Budynki wybudowane po 1988 r. i znajdujące się potencjalnie w najlepszym stanie technicznym stanowią ponad 22% wszystkich budynków mieszkalnych w gminie.

Wykres 5. Struktura wiekowa mieszkań w gminie Chmielnik

Jednym z zadań własnych gminy jest zaspokajanie zbiorowych potrzeb mieszkaniowych. Gmina powinna zgromadzić własny zasób mieszkaniowy i zarządzać nim w taki sposób, aby jak najlepiej zaspokajał potrzeby rodzin, których dochód powoduje brak możliwości zakupu własnego mieszkania. Według stanu na 31 grudnia 2014 roku w zasobach komunalnych gminy były 12 budynki mieszkalne stanowiące wyłączną własność gminy oraz 9 budynków, w których gmina posiadała własność ułamkową. W budynkach tych zlokalizowane było 116 lokali mieszkalnych stanowiących własność gminy. Powierzchnia użytkowa wynosi 4237 m². Lokale stanowiące mieszkaniowy zasób gminy podzielone zostały na grupy:

- lokale socjalne - 75 lokali o powierzchni użytkowej 2860 m²,
- lokale mieszkalne - 41 lokali o powierzchni użytkowej 1377 m².

Ponadto gmina dysponuje pięcioma lokalami zastępczymi powstałymi na bazie kontenerów dostosowanych do funkcji mieszkalnych.

Tabela 27. Zasób mieszkaniowy Miasta i Gminy Chmielnik w latach 2009 – 2014

Wyszczególnienie:	2009	2010	2011	2012	2013	2014
lokale mieszkalne stanowiące własność Gminy Chmielnik razem						
Liczba lokali	98	bd	bd	bd	111	116
powierzchnia użytkowa w m ²	4108	bd	bd	bd	4237	4407
w tym lokale socjalne						
liczba lokali	44	44	75	83	83	75
powierzchnia użytkowa w m ²	1970	1970	3104	3226	3226	2860

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych GUS BDL

Mieszkaniowy Zasób Gminy zarządzany jest przez Zakład Usług Komunalnych w Chmielniku sp.z o.o. Stan techniczny budynków komunalnych jest różny, bo oprócz budynków o wysokim standardzie (Chmielnik ul. Dygasińskiego 12, ul. Dojazdowa 27), wybudowanych lub przebudowanych na przestrzeni kilku ostatnich lat, gmina posiada lokale znajdujące się w budynkach starych, wybudowanych przed rokiem 1980. Często są one zamieszkiwane przez osoby nie mające nawyku dbania o powierzone im mienie. Niska ściągłość opłat należnych z tytułu zamieszkiwania w takich lokalach powoduje stały brak środków finansowych przeznaczonych na przeprowadzenie ich remontów.

W październiku 2015 roku oddano do użytkowania kolejny budynek mieszkalny z 12 lokalami socjalnymi. Jest on zlokalizowany w miejscowości Łagiewniki i powstał w wyniku adaptacji budynku gospodarczego przekazanego Gminie Chmielnik przez Agencję Nieruchomości Rolnych Skarbu Państwa. Do chwili obecnej nie rozdysponowano wszystkich lokali socjalnych wchodzących w skład tego budynku. Osoby wnioskujące o przydział lokali socjalnych preferują lokale znajdujące się w obrębie miasta Chmielnik.

Ponadto w obrębie gminy znajdują się budynki będące siedzibami następujących instytucji użyteczności publicznej: Urząd Miasta i Gminy w Chmielniku, Zakład Usług Komunalnych w Chmielniku z siedzibą w Zreczu Dużym sp. z o.o., Miejsko – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Chmielniku, Środowiskowy Dom Samopomocy w Chmielniku, Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Chmielniku, Chmielnickie Centrum Kultury w Chmielniku, Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Chmielnik, Gimnazjum im. Generała Kazimierza Tańskiego w Chmielniku, Szkoła Podstawowa im. Stefana Żeromskiego w Chmielniku, Zespół Placówek Oświatowych w Piotrkowicach, Samorządowe Przedszkole w Chmielniku, Zespół Szkół Nr 3 w Chmielniku, Filia Wydziału Komunikacji i Transportu Starostwa powiatowego w Kielcach, Technikum Nr 3 w Chmielniku, Poradnia psychologiczno – Pedagogiczna w Chmielniku, Powiatowy Urząd pracy w Kielcach (Punkt Obsługi Bezrobotnych w Chmielniku), Szpital Powiatowy w Chmielniku, Dom Pomocy Społecznej w Łagiewnikach, Powiatowy Zarząd Dróg w Kielcach Obwód Drogowy w Celinach, Świętokrzyskie Centrum Ratownictwa Medycznego i Transportu Sanitarnego Punkt w Chmielniku – Pogotowie Ratunkowe, Zakład Doskonalenia Zawodowego w Kielcach – Ośrodek Kształcenia Zawodowego w Chmielniku, Urząd Pocztowy w Chmielniku, Bank Spółdzielczy, powiatowe służby i inspekcje.

Sferę gospodarczą reprezentują głównie podmioty zajmujące się działalnością handlowo – usługową. Obiekty te występują zarówno w połączeniu z zabudową mieszkaniową jak również jako samodzielne budynki wolnostojące.

Ruch budowlany w latach 2009-2014 przedstawiony został w poniższej tabeli.

Tabela 28. Budynki mieszkalne i niemieszkalne oddane do użytkowania w latach 2004- 2014

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014
budynki mieszkalne	19	20	26	22	23	25
Budynki niemieszkalne	7	4	1	5	5	6
Liczba budynków oddanych do użytkowania ogółem	26	24	27	27	28	31

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

W okresie lat 2009-2014 oddano do użytkowania łącznie 163 budynki, w tym 135 budynków mieszkalnych i 28 budynków niemieszkalnych. Największy ruch budowlany zanotowano w obrębie Chmielnika, Śladkowa Małego, Piotrkowic i Przededworza.

2.6. Infrastruktura społeczna

2.6.1. Oświata

Jedną z ważniejszych inwestycji społecznych mającą swoje odbicie zarówno w sferze gospodarczej jak i politycznej jest edukacja. Wykształcenie i kompetencje ludzi stają się najważniejszymi wartościami współczesnego świata, oraz społeczeństw, które swój sukces oparły na wiedzy. Bardzo duże znaczenie odgrywa nie tylko wykształcenie na poziomie wyższym, ale także pozostałe etapy edukacji, w tym w szczególności zawodowe i ogólnokształcące. Nie bez znaczenia pozostaje także edukacja przedszkolna oraz ta realizowana w szkołach podstawowych i na poziomie gimnazjalnym.

Gmina Chmielnik zapewnia dostęp do usług w zakresie edukacji na poziomie przedszkoli, szkół podstawowych i gimnazjum.

Gminny system edukacji tworzą:

1. Przedszkole Samorządowe w Chmielniku z Filią w Suchowoli,
2. Szkoła Podstawowa im. Stefana Żeromskiego w Chmielniku – jako placówka macierzysta oraz jej Filie:
  - Filia w Lubani,
  - Filia w Suchowoli,
  - Filia w Śladkowie Małym,
  - Filia w Zreczu Dużym.
3. Zespół Placówek Oświatowych w Piotrkowicach, w skład którego wchodzi:
  - Samorządowe Przedszkole w Piotrkowicach,

- Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Piotrkowicach.

4. Gimnazjum im. gen. Kazimierza Tańskiego w Chmielniku,

Ponadto w obrębie gminy Chmielnik funkcjonują:

- Szkoła Języków Obcych "FLOWER" Marzena Dorota Juszcak oraz działające przy niej przedszkole „Bajkowa Kraina”,
oraz trzy placówki oświatowe o charakterze ponadgimnazjalnym:
- Zespół Szkół Nr 3 oraz Technikum Nr 3, szkoły których organem założycielskim jest Starosta Powiatu Kieleckiego,
- Zakład Doskonalenia Zawodowego w Kielcach, Ośrodek Kształcenia Zawodowego w Chmielniku.

Na przestrzeni ostatnich pięciu lat w gminie Chmielnik można zaobserwować niewielki spadek liczby dzieci w wieku 0-4 lat, a grup wiekowa 5-9 lat jest stosunkowo stabilna.

Niewielki spadek liczby dzieci w wieku przedszkolnym nie przyczynił się zmiany utrzymującego się od pewnego czasu wzrastającego trendu zapotrzebowania na miejsca w przedszkolach i placówkach wychowania przedszkolnego. Mimo zwiększającej się liczby miejsc przedszkolnych, wciąż występuje ich deficyt.

Tabela 29. Placówki wychowania przedszkolnego w gminie Chmielnik w latach 2009-2014

Wyszczególnienie	jedn. miary	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Przedszkola							
przedszkola	ob.	3	3	3	4	4	4
oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych	ob.	6	4	4	4	4	4
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego							
przedszkola	osoba	208	200	220	255	256	253
oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych	osoba	74	97	108	122	159	156
Miejsca w placówkach wychowania przedszkolnego							
przedszkola	msc.	185	224	190	225	250	250

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W badanym okresie wzrosła liczba miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego ze 185 w roku 2009 do 250 w roku 2014 (wzrost o 37% w stosunku do roku 2009). Wzrost ten spowodowało utworzenie prywatnej placówki przedszkolnej „Bajkowa Kraina” wchodzącej w skład Szkoły Języków Obcych "FLOWER" Marzena Dorota Juszcak, jednak popyt na tego typu usługę jest wciąż

niezaspokojony. Świadczy o tym liczba dzieci przyjętych do przedszkoli, przekracza ona o 3 liczbę miejsc w placówkach.

Nauczanie w zakresie szkoły podstawowej w gminie Chmielnik prowadzone jest w dwóch szkołach podstawowych:

- Szkole Podstawowej im. Stefana Żeromskiego w Chmielniku oraz jej Filiach w Lubani, Zreczu Dużym, Śladkowie Małym i Suchowoli,
- Zespole Placówek Oświatowych w Piotrkowicach.

Nauczanie na poziomie szkoły gimnazjalnej prowadzone jest przez Gimnazjum im. generała Kazimierza Tańskiego w Chmielniku znajdujące się przy ulicy Szkolnej 7. W roku szkolnym 2014/2015 do gimnazjum uczęszczało 362 uczniów, w tym 183 kobiety. W szkole było 17 oddziałów. W klasach pierwszych uczyło się 125 uczniów. Mury szkoły opuściło 124 absolwentów.

W analizowanym okresie liczba uczniów gimnazjum zmniejsza się. W roku 2009 do szkoły uczęszczało 455 uczniów, w latach kolejnych liczba ta stale malała, by osiągnąć w 2014 poziom 362 uczniów - liczba uczniów zmniejszyła się o 93 osoby

Tabela 30. Zestawienie ilościowe szkół podstawowych i gimnazjalnych w gminie Chmielnik i uczęszczających do nich uczniów w latach 2009-2014

Wyszczególnienie	jedn. miary	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Szkoły podstawowe							
szkoły podstawowe oraz ich filie ogółem	obiekt	8	6	6	6	6	6
szkoły podstawowe ogółem - uczniowie	osoba	728	695	690	655	657	689
Szkoły gimnazjalne							
gimnazja ogółem	obiekt	1	1	1	1	1	1
gimnazja ogółem - uczniowie	osoba	455	437	409	405	363	362

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Historyczna struktura demograficzna prezentowana szczegółowo tabeli Nr 30 wskazuje, że liczba dzieci w gminie w wieku szkolnym, na przestrzeni odnotowuje tendencję spadkową, wyjątkiem jest grupa wiekowa 5-9 lat, która w badanym okresie utrzymuje się na poziomie stabilnym.

Tabela Nr 31. Dzieci w wieku szkolnym wg grup wiekowych w gminie Chmielnik w latach 009-2014.

Dzieci w gminie wg grup wiekowych	Jedn. miary	2009	2010	2011	2012	2013	2014
0-4 lata	osoba	602	590	634	631	588	562
5-9 lat	osoba	579	565	534	535	572	580
10-14 lat	osoba	718	672	663	632	614	564

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Koniecznym staje się podjęcie działań mających na celu racjonalizację struktury placówek oświatowych, w zależności od zmian struktury demograficznej.

Gmina zapewnia usługi w zakresie edukacji biorąc pod uwagę szkolnictwo na poziomie podstawowym i gimnazjalnym w zakresie pokrywającym się z potrzebami mieszkańców. Poziom kształcenia należy ocenić jako dobry. Należy podkreślić, że uczniowie osiągają średni wynik z egzaminu gimnazjalnego na poziomie wyższym od średniej w powiecie. W roku 2015 średni wynik szkół gimnazjalnych w powiecie kieleckim ziemskim ukształtował się na wysokości 56,64 (56,1 + 61,9 + 58,5 + 46,8 + 59,9), podczas gdy gimnazjum im. gen. Tańskiego w Chmielniku osiągnęło wynik 57,6 (62+63+52+50+61). Natomiast w szkołach podstawowych wyniki sprawdzianu wiedzy w klasie szóstej był niewiele niższe niż średni wynik szkół podstawowych w powiecie kieleckim. W roku 2015 średni wynik w gminie ukształtował się na poziomie 24,18, podczas gdy w powiecie kieleckim wyniósł on 25,52 (na 40 możliwych).

Baza lokalowa placówek jest niewystarczająca. W budynkach istnieje konieczność remontów i modernizacji, a w przypadku Zespołu Placówek Oświatowych w Piotrkowicach budowy nowego obiektu dydaktycznego. Mimo dużych nakładów finansowych oraz realizacji programów i projektów, dzięki którym placówki są remontowane i wyposażone, ich potrzeby są nadal duże. Dyrektorzy wskazują w tym zakresie:

Samorządowe Przedszkole w Chmielniku:

- Termomodernizacja budynku,
- Uporządkowanie i wyposażenie placu wokół budynku przedszkola. W zakresie planowanych robót należy uwzględnić: wyrównanie i utwardzenie placu, wyłożenie placu zabaw materiałem zapewniającym bezpieczeństwo bawiących się dzieci, ogrodzenie placu oraz ogrodzenie placu zabaw, wyposażenie placu zabaw w niezbędny sprzęt i ławeczki dostosowane do wieku dzieci uczęszczających do przedszkola, zapewnienie monitoringu lub zatrudnienie dozorczy w godzinach popołudniowych i wieczornych,
- Zakup nowych mebli przystosowanych do wieku dzieci,
- Modernizacja kuchni,
- Zakup sprzętu audiowizualnego,

- Wymiana dywanów na wykładziny spełniające wymogi higieniczne,
- Wymiana szafek oraz stolików i krzeseł,

Szkoła Podstawowa im. Stefana Żeromskiego w Chmielniku

- Modernizacja budynku szkoły z uwzględnieniem dobudowy sali gimnastycznej,
- Doposażenie w pomoce dydaktyczne – wymiana sprzęty w pracowniach komputerowych, zakup tablic interaktywnych,
- Stworzenie placu zabaw dla najmłodszych dzieci,
- Przystosowanie Filii w Zreczu Dużym do potrzeb dzieci niepełnosprawnych, pod kątem utworzenia w niej docelowo placówki zajmującej się kształceniem wyłącznie dzieci niepełnosprawnych.

Zespół Placówek Oświatowych w Piotrkowicach

- Budowa placówki oświatowej z zapleczem sportowym,

Gimnazjum im. gen. K. Tańskiego w Chmielniku

- Modernizacja sali gimnastycznej
- Modernizacja klas lekcyjnych i ich wyposażenia oraz pozostałych pomieszczeń szkolnych.

Na podstawie przeprowadzonej diagnozy oraz propozycji zgłaszanych przez Dyrektorów poszczególnych placówek oświatowych z terenu gminy Chmielnik, można stwierdzić, że w obszarze edukacji na poziomie przedszkolnym, podstawowym i gimnazjalnym problemem jest niedostatecznie rozwinięta infrastruktura, a poprawy wymaga także jakość kształcenia.

Na terenie gminy nie funkcjonują żłobki i kluby dziecięce. Potrzeby w zakresie utworzenia żłobków artykułowane były wielokrotnie przede wszystkim przez rodziców umieszczających swoje dzieci w Samorządowym Przedszkolu w Chmielniku. Do przedszkola tego przyjmowane są przede wszystkim dzieci rodziców pracujących. Utworzenie żłobka umożliwiłoby rodzicom skrócenie okresu opieki nad dzieckiem, a tym samym możliwość wcześniejszego powrotu do pracy. W chwili obecnej do opieki nad dziećmi o lat 3 wynajmowane są prywatne opiekunki lub opieka nad nimi powierzana jest członkom rodziny.

Kształcenie zawodowe na terenie Gminy Chmielnik realizowane jest w liceach ogólnokształcących, technikach, technikach uzupełniających, zasadniczych szkołach zawodowych oraz kursach, skierowanych najczęściej do osób bezrobotnych. W gminie taka działalność prowadzi Zespół Szkół Nr 3 w Chmielniku, Technikum Nr 3 w Chmielniku oraz Zakład Doskonalenia Zawodowego w Kielcach. Zespół Szkół nr 3 w Chmielniku to placówka z ponad 50-letnią tradycją. W ciągu dziesięcioleci jej mury opuściło ponad 5 tys. absolwentów. Potwierdzeniem wysokiej jakości kształcenia jest certyfikat „Europejska Szkoła”. Placówka posiada nowoczesną bazę

dydaktyczną do kształcenia ogólnego i zawodowego (m.in. profesjonalne laboratorium językowe, nowoczesne centrum multimedialne z tablicami interaktywnymi oraz bibliotekę), młodzież ma możliwość korzystania z pełnowymiarowej hali sportowej, profesjonalnej siłowni oraz sali gimnastycznej. Szkoła realizuje projekty unijne i programy partnerskie z uczelniami wyższymi. W ramach współpracy organizowane są dodatkowe zajęcia edukacyjne, wyjazdy młodzieży, których celem jest doskonalenie języka, pogłębianie wiedzy na temat wzajemnej historii, kultury i tradycji.

Placówka szkoleniowa ZDZ w Chmielniku jako nieliczna w regionie może poszczycić się 60-letnią tradycją w działalności edukacyjnej. ZDZ oferuje kompleksowe usługi edukacyjne, na które składają się: szkoły dla młodzieży i dorosłych, kursy i szkolenia, szkolenia współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach EFS. Szkoły ZDZ w Chmielniku kształcą młodzież w Technikum Zawodowym, a dorosłych w Liceum Ogólnokształcącym, a także Szkole Policealnej. Uczniowie wyjeżdżają na praktyki zagraniczne organizowane w krajach Unii Europejskiej w ramach programu Leonardo da Vinci. Uczestniczą również w wielu zajęciach pozalekcyjnych, wycieczkach i licznych konkursach naukowych, artystycznych i sportowych. ZDZ organizuje kursy i szkolenia w różnych zawodach i specjalnościach (blisko 500 własnych programów nauczania). Jest to szansa zdobycia atrakcyjnego zawodu lub podniesienia kwalifikacji, a także uzyskania świadectw, dyplomów, zaświadczeń lub wymaganych prawem uprawnień.

Tabela Nr 32. Szkolnictwo ponadgimnazjalne na terenie Miasta i Gminy Chmielnik.

Wyszczególnienie	jedn. miary	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Szkoły zasadnicze							
zasadnicze szkoły zawodowe dla młodzieży	obiekt	1	1	1	1	1	1
zasadnicze szkoły zawodowe dla młodzieży - uczniowie	osoba	66	81	78	42	56	50
Licea ogólnokształcące							
licea ogólnokształcące dla młodzieży	obiekt	1	1	1	1	1	1
licea ogólnokształcące dla młodzieży - uczniowie	osoba	242	232	211	176	174	132
licea ogólnokształcące dla dorosłych	obiekt		1	1	2	2	2

		1					
licea ogólnokształcące dla dorosłych - uczniowie	osoba	12	31	31	65	68	60
uzupełniające licea ogólnokształcące dla dorosłych	obiekt	1	2	2	1	1	-
uzupełniające licea ogólnokształcące dla dorosłych - uczniowie	osoba	36	49	34	42	40	-
Szkolnictwo policealne							
szkoły policealne dla dorosłych	obiekt	1	2	2	2	2	2
szkoły policealne dla dorosłych - uczniowie	osoba	87	91	84	62	62	78
Razem	obiekt	5	7	7	8	7	6
	osoba	443	484	438	387	400	320

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Na podstawie danych GUS można zauważyć rosnącą popularność kształcenia zawodowego. Udział łączny absolwentów szkół zawodowych, techników i szkół policealnych rośnie wobec spadku liczby absolwentów liceów ogólnokształcących. Szczególnie dużą popularnością cieszą się technika, znacznie mniejszy odsetek absolwentów, mimo rosnącej tendencji, dotyczy szkół zawodowych

2.6.2. Ochrona zdrowia

Ochronę zdrowia na terenie Miasta i Gminy Chmielnik zabezpiecza Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Chmielniku mieszczący się przy ulicy Kieleckiej 18. Zakład prowadzi działalność w Przychodni Zdrowia w Chmielniku, Ośrodku Zdrowia w Piotrkowicach i Ośrodku Zdrowia w Sędziejowicach. Głównym zadaniem Zakładu Opieki Zdrowotnej jest zapewnienie opieki medycznej dla mieszkańców gminy Chmielnik w zakresie podstawowym. Zadanie to jest realizowane poprzez Poradnię: Medycyny Rodzinnej, Dziecięcą, Stomatologiczną oraz Medycyny Pracy. SPZOZ zatrudnia 11 lekarzy, w tym trzech stomatologów. Zakład świadczy również usługi w zakresie pielęgniarstwa i położnictwa środowiskowego oraz medycyny szkolnej. W przychodni Zdrowia w Chmielniku znajduje się laboratorium analityczne, które wykonuje podstawowy zakres badań. Ośrodki Zdrowia znajdujące się w Piotrkowicach i Sędziejowicach są obiektami wyeksploatowanymi i wymagają remontów bądź jak w przypadku Piotrkowic budowy nowego.

Tabela 33. Ochrona zdrowia i opieka społeczna w gminie Chmielnik na przestrzeni lat 2009-2014

Lp	Wyszczególnienie	Lata					
		2009	2010	2011	2012	2013	2014
1	Przychodnie ogółem	5	5	5	5	5	4
2.	Praktyki lekarskie	1	1	0	0	0	0
3	Podstawowa opieka zdrowotna – porady	45958	44572	43128	41138	42306	39902
4.	Apteki ogólnodostępne	5	6	6	6	6	6
5.	Liczba ludności na 1 aptekę	2306	1925	1934	1929	1928	1913
6.	Domy Pomocy Społecznej	1	1	1	1	1	1
7.	miejsca w DPS	172	185	185	185	185	183
8.	mieszkańcy DPS	172	162	183	185	185	183

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Specjalistyczną oraz szpitalną opiekę mieszkańcom gminy zapewnia Szpital Powiatowy w Chmielniku mieszczący się przy ulicy Kieleckiej 1-3. Szpital dysponuje oddziałami: Chirurgicznym - posiadającym 25 łóżek i Wewnętrznym - posiadającym 30 łóżek, w tym 3 łóżka na Sali Intensywnego Nadzoru Kardiologicznego. Ponadto w skład Szpitala wchodzi: Zakład Opiekuńczo Lecznicy dysponujący 24 miejscami w nowocześnie wyposażonych pokojach oraz Pracownia Fizjoterapii świadcząca usługi z zakresu rehabilitacji ruchowej, fizykoterapii i masażu.

W budynku SPZOZ w Chmielniku Szpital Powiatowy świadczy usługi specjalistyczne. Funkcjonują tam poradnie: Ginekologiczno-Położnicza, Chirurgiczna, Neurologiczna, Zdrowia Psychicznego, Kardiologiczna, Ortopedyczna, Urologiczna, Pulmonologiczna i Okulistyczna.

2.6.3. Pomoc społeczna

Miejsko - Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej mieści się w Chmielniku i obejmuje obszar miasta oraz 25 sołectw. W Ośrodku zatrudnionych jest 8 osób, w tym 6 pracowników socjalnych. Celem pomocy społecznej jest zaspokojenie niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin oraz umożliwienie im bytowania w warunkach odpowiadających godności człowieka.

Opieka społeczna oferowana przez gminę obejmuje pomoc materialną, czyli finansową oraz pomoc usługową (usługi opiekuńcze). Pomoc finansowa realizowana jest poprzez następujące formy zasiłków: zasiłek stały, stały wyrównawczy, renta socjalna, zasiłek okresowy, gwarantowany zasiłek okresowy, z tytułu ochrony macierzyństwa oraz zasiłek celowy.

Usługi opiekuńcze świadczone są względem osób starszych, samotnych, chorych, które z tychże powodów potrzebują opieki. Podstawowe usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych - zakupy, przygotowanie posiłków, sprząatanie - a także opiekę higieniczną, pielęgnację zleconą przez lekarza, zapewnienie, w miarę możliwości, kontaktów z otoczeniem. Ośrodek w Chmielniku prowadzi także działalność opartą na poradnictwie i konsultacjach, informacjach i interwencji socjalnej.

Tabela 34. Liczba rodzin w gminie Chmielnik, którym została udzielona pomoc w latach 2009-2014

Lp	Wyszczególnienie	Liczba rodzin					
		2009	2010	2011	2012	2013	2014
1	Pomoc społeczna	431	564	767	745	820	790
2.	dotatki mieszkaniowe	164	109	119	105	113	112
3.	świadczenia rodzinne	1106	1074	1103	1122	1051	1032
4.	fundusz alimentacyjny	36	40	39	39	44	52
Razem:		1737	1787	2028	2011	2028	1986

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych M-GOPS w Chmielniku

Według Ośrodka Pomocy Społecznej większość korzystających z pomocy to osoby i rodziny dotknięte bezrobociem, znaleźli się w trudnej sytuacji materialnej spowodowanej brakiem możliwości podjęcia pracy zarobkowej w okolicy.

Ponadto opieka społeczna obejmuje rodziny dotknięte inwalidztwem i chorobą, rodziny wielodzietne, niepełne i z problemami alkoholowymi.

Tabela 35. Powody trudnej sytuacji życiowej mieszkańców Gminy Chmielnik

Lp	Powody trudnej sytuacji życiowej	Liczba rodzin					
		2009	2010	2011	2012	2013	2014
1	ubóstwo	86	142	249	243	262	241
2.	bezdomność	1	2	2	4	4	3
3	bezrobocie	258	315	352	353	439	461
4.	długotrwała, ciężka choroba	206	213	304	319	348	364
5.	potrzeba ochrony macierzyństwa	5	7	6	6	6	9
6.	bezzadność w sprawach opiekuńczo wychowawczych	48	100	117	105	90	82
7.	trudności w przystosowaniu do życia	6	9	4	4	8	8

	po wyjściu z zakładu karnego						
8.	alkoholizm	16	20	19	16	17	17
9.	narkomania	-	-	-	-	-	-
10.	inne, nie wymienione wyżej	25	76	156	97	87	85

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MGOPS w Chmielniku

Ośrodek Pomocy Społecznej w Chmielniku wykazuje dużą aktywność i prężność w swej codziennej pracy, współdziałając z wieloma instytucjami: Powiatowym Biurem Pracy, Policją, Sądem, Służbą Zdrowia, szkołami, „Caritasem”, Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Tabela 36. Środki finansowe przekazane z budżetu samorządu gminnego na opiekę społeczną w latach 2009-2014

Lp	Rok	wysokość przekazanych środków (zł)
1	2009	5 825 008,83
2	2010	6 527 383,89
3	2011	7 204 526,57
4	2012	7 540 989,05
5	2013	7 768 357,82
6	2014	8 350 404,92

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.GUS.

Pracownicy Ośrodka poprzez bezpośrednie kontakty z potencjalnymi pracodawcami pośredniczą w poszukiwaniu zatrudnienia dla osób, które od dłuższego czasu nie posiadają źródeł dochodu i mają trudności w znalezieniu pracy. Bezrobotne kobiety zatrudniane są jako opiekunki domowe, aby umożliwić im uzyskanie prawa do zasiłku dla bezrobotnych.

W ramach M-GOPS w Chmielniku działają ponadto Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Klub AA, Zespół ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Punkt Konsultacyjny. Mieszkańcy gminy rozwiązując problemy społeczne mogą korzystać z usług instytucji powiatowych np. Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Kielcach czy Poradni Pedagogiczno – Psychologicznej w Chmielniku.

W oku 2005 powstał w Chmielniku Środowiskowy Dom Samopomocy dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi i Osób Niepełnosprawnych Intellektualnie. Celem działalności Domu jest między innymi wspieranie pensjonariuszy i ich rodzin oraz kompensowanie skutków niepełnosprawności w sferze zdrowia psychicznego, wsparcie psychologiczne i terapeutyczne, rehabilitacja społeczna i zawodowa, kształtowanie wobec osób z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzin właściwych postaw społecznych, a zwłaszcza zrozumienia, tolerancji, życzliwości, a także

przeciwdziałania ich dyskryminacji, uaktywnienie środowiska związane z propagowaniem i ochroną zdrowia psychicznego. W Środowiskowym Domu Samopomocy w Chmielniku uczestnicy korzystają z pracowni: kulinarnej, muzycznej, plastycznej i komputerowej. Uczestnicy biorą również udział w grach sportowych na boisku takich jak: piłka nożna, siatkowa, badminton, koszykówka, dwa ognie. Oprócz wyżej wymienionych pracowni w Środowiskowym Domu Samopomocy znajdują się pomieszczenia warsztatu technicznego i krawieckiego, pokój wyciszeń; pokój botaniczny oraz pokój pielęgniarstwa.

Na terenie gminy, w Łagiewnikach, istnieje Dom Pomocy Społecznej. Dom funkcjonuje w strukturze Starostwa Powiatowego w Kielcach. Dysponuje ponad 180 miejscami. Aktualnie pensjonariuszami Domu są osoby z upośledzeniem umysłowym. Mieszkańcy rozmieszczeni są w trzech pawilonach. W każdym pawilonie znajdują się pokoje mieszkalne wyposażone w podstawowy sprzęt, łazienki, świetlice, gabinety zabiegowe i kuchenki oddziałowe. W odrębnych pawilonach znajdują się pracownie terapii zajęciowej, sala rehabilitacyjna, kuchnia oraz kaplica. Dom posiada kotłownię olejową, oczyszczalnię ścieków i awaryjny agregat prądowłórczy. DPS posiada fachową kadrę liczącą 81 osób, w tym pielęgniarstwa, opiekunowie, psycholog, pracownicy socjalni, fizjoterapeuci, instruktorzy kulturalno oświatowi, instruktorzy terapii zajęciowej.

2.6.4. Bezpieczeństwo publiczne

Poczucie bezpieczeństwa mieszkańców gminy oraz niski stopień przestępczości są jednym z czynników świadczących o rozwoju i atrakcyjności gminy oraz często są jednym z aspektów atrakcyjności inwestycyjnej.

Za bezpieczeństwo mieszkańców odpowiada Komisariat Policji w Morawicy, który jest jednostką podległą Komendy Powiatowej Policji w Kielcach.

Tabela 37. Przestępstwa zarejestrowane przez Komisariat Policji w Morawicy w latach 2009-2014.

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Kradzież mienia	51	65	99	85	68	41
Kradzież z włamaniem	33	49	58	47	47	24
Kradzież z włamaniem do samochodów	7	1	5	2	7	0
Rozbój, kradzież z rozbojem	4	4	2	6	4	4
Zgwałcenie	4	0	0	0	0	0
Bójka, pobicie	12	12	12	4	9	6
Nietrzeźwi kierujący	138	162	190	154	173	69
Zatrzymani do wytrzeźwienia	265	161	144	194	230	270

Przemoc domowa (ilość interwencji)	Brak danych	Brak danych	28	7	21	79
Groźby karalne	Brak danych	Brak danych	Brak danych	Brak danych	20	15
Nie alimentacja	Brak danych	Brak danych	Brak danych	Brak danych	18	9
Inne przestępstwa	---	-	-	-	-	-
Przestępstwa nieletnich	16	43	27	8	7	6
Ogółem przestępstw	434	513	568	461	524	334

Źródła: Komisariat Policji w Morawicy

Brak danych w latach 2009-2012 wynika ze zmiany systemu rejestrującego przestępczość.

Dane przedstawione w powyższej tabeli dotyczą przestępczości z całego terenu podległego Komisariatowi Policji w Morawicy. Wynika to z faktu, iż zakres terytorialny Komisariatu Policji w Morawicy w badanych latach obejmował również gminę Morawica i gminę Pierzchnica, a obowiązujący w tym czasie sposób rejestracji przestępstw nie wymagał podania gminy i miejscowości popełnienia przestępstwa. Zatem dane te nie są wiarygodne w stosunku do gminy Chmielnik, można je jedynie wykorzystać do określenia trendów w tym zakresie.

Ze statystyk prowadzonych przez Policję wynika, że najwięcej przestępstw odnotowano w roku 2011 - 568, a najmniej w roku 2014 - 334, najliczniejszą grupę przestępstw stanowią zatrzymania do wytrzeźwienia, grupa ta ma tendencje wzrostową, jednakże ze względu na znikomą szkodliwość czynu przestępstwa te możemy uznać za mało istotne. Z przestępstw zagrażających życiu bądź bezpieczeństwu innych za najczęściej popełniane należy uznać przestępstwa drogowe, w których dominującą grupę stanowią nietrzeźwi kierowcy.

W Chmielniku funkcjonuje Jednostka Ratownictwa Gaśniczego podległa Komendzie Miejskiej Państwowych Straży Pożarnych w Kielcach. Teren działania Komendy Miejskiej PSP w Kielcach obejmuje miasto Kielce oraz powiat kielecki. Komórkami organizacyjnymi Komendy Miejskiej PSP powołanymi do prowadzenia działań ratowniczych są cztery Jednostki Ratowniczo – Gaśnicze, z których jedna zlokalizowana jest w Chmielniku. Ponadto w obrębie gminy Chmielnik działają jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej. Znajdują się one w miejscowościach: Chmielnik, Piotrkowice, Śladków Mały, Śladków Duży, Kotlice, Suliszów, Sędziejowice i Chomentówek. OSP pręźnie prowadzą działalność mającą na celu zapobieganie pożarom oraz podejmują interwencje w wyniku ich powstania, biorą czynny udział w akcjach ratowniczych, zagrożeniach ekologicznych związanych z ochroną środowiska. Ponadto aktywnie współpracują z instytucjami i stowarzyszeniami na rzecz lokalnej społeczności.

O bezpieczeństwo i porządek na terenie gminy Chmielnik dba Straż Miejska w Chmielniku. Trzyosobowy oddział Straży Miejskiej stanowi Komendant i dwóch strażników. Straż Miejska powołana jest do kontroli przepisów porządkowych i utrzymania wysokiego poziomu estetycznego

miejsc i obiektów na terenie Miasta i Gminy Chmielnik. Straż realizując swoje obowiązki ustawowe współpracuje z Komisariatem Policji w Morawicy, Jednostką Ratownictwa Gaśniczego Nr 4 w Chmielniku oraz innymi służbami i instytucjami państwowymi, samorządowymi i społecznymi prowadzącymi działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz ochrony środowiska.

W strukturze Urzędu Miasta i Gminy Chmielnik działa Gminny Zespół Zarządzania Kryzysowego, który inicjuje oraz koordynuje zadania z zakresu zarządzania kryzysowego. Został powołany przez Burmistrza Miasta i Gminy jako organ opiniodawczo-doradczy w sprawach porządku publicznego, bezpieczeństwa obywateli, ochrony przeciwpożarowej, przeciwpowodziowej i zapobiegania innym nadzwyczajnym zagrożeniom życia i zdrowia oraz środowiska naturalnego.

2.6.5. Kultura i dziedzictwo kulturowe

Działalność kulturalną na terenie gminy świadczy Chmielnickie Centrum Kultury. Jest to samorządowa instytucja kultury, w skład której wchodzi:

1. Dom Kultury w Chmielniku,
2. Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Chmielnik jako instytucja macierzysta oraz Filie:
  - Filia Biblioteczna dla dzieci w Chmielniku,
  - Filia Biblioteczna w Piotrkowicach,
  - Filia Biblioteczna w Sędziejowicach.
3. Ośrodek Edukacyjno – Muzealny „Świętokrzyski Sztetl” w Chmielniku
4. Świetlice Wiejskie w miejscowościach:
  - Borzykowa,
  - Grabowiec,
  - Piotrkowice,
  - Suchowola,
  - Suliszów,
  - Śładków Mały.
5. Teren Rekreacyjno – Sportowy przy ulicy Kwiatowej w Chmielniku.

Chmielnickie Centrum Kultury jest instytucją, której przedmiotem działania jest całokształt spraw związanych z funkcjonowaniem kultury w mieście i gminie Chmielnik, w tym w szczególności:

- Rozpoznawanie i rozbudzanie zainteresowań oraz potrzeb kulturalnych,
- edukacja kulturalna społeczeństwa oraz upowszechnianie wiedzy, kultury i sztuki,
- tworzenie warunków dla rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego, kół i klubów zainteresowań,

- tworzenie, gromadzenie, dokumentowanie i udostępnianie dóbr kultury a w szczególności zbiorów bibliotecznych w oparciu o sieć placówek bibliotecznych w terenie,
- upowszechnianie wiedzy o regionie i kraju,

Tabela 38. Działalność Chmielnickiego Centrum Kultury na przestrzeni lat 2009-2014

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2009	2011	2013	2014
Liczba obiektów	Obiekt	1	1	1	1
Imprezy	Szt.	57	109	52	51
Uczestnicy imprez	Osoba	22200	11390	22236	20470
Przeciętna liczba uczestników imprezy na 1 mieszkańca	Osoba	2	1	2	2
Zespoły artystyczne	Szt.	2	9	11	13
Członkowie zespołów artystycznych	Osoba	45	144	142	145
Koła	Szt.	20	7	7	7
Członkowie klubów	Osoba	100	160	165	120

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Priorytetowym zadaniem **Domu Kultury w Chmielniku** jest edukacja artystyczna dzieci i młodzieży w zakresie muzyki, plastyki, tańca i teatru. Stałe formy pracy Domu Kultury to:

- Formacje taneczne – 6 grup,
- Koło Taneczne „Kamena”:
- Studio Piosenki,
- Zajęcia Fitness,
- Zespół Taneczny Kamena,
- 5 Artystyczna Drużyna Harcerska,
- Młodzieżowa Orkiestra Dęta,
- Koło Gier Planszowych,
- Klub Seniora,
- Zajęcia Umuzykalniające dla Dzieci i Młodzieży

Dom Kultury organizuje ponadto koncerty, spektakle teatralne, wernisaże, spotkania autorskie, plenery i wystawy malarskie, wystawy fotograficzne i plastyczne.

Stałymi imprezami organizowanymi cyklicznie na przestrzeni lat przez Dom Kultury są między innymi:

- Finał Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy,
- Złote Gody,
- Prezentacje Artystyczne Szkół,
- Święto Konstytucji,
- Święto Polskiej Niezapominajki,
- Spotkania Kultur,
- Prezentacje Kulturalne ChCK,
- Festyny Rodzinne,
- Powiatowy Przegląd Zespołów Folklorystycznych,
- Dożynki Gminne – Święto Plonów,
- Wojewódzki Przegląd Artystyczny Osób Niepełnosprawnych,
- Zawody Strażackie,
- Festyn „Z Pomocą Szpitalowi”
- Jarmark Koński,
- Festiwal Pierogowy
- „Na Marcina Najlepsza Gęsina” – promocja gęsi kieleckiej
- Obchody Święta Niepodległości,
- „Plastykalia Muzykalia”,
- Powiatowy Przegląd Artystyczny Szkół Średnich,
- „Mój Debiut” Przegląd Literacki,
- Kiermasz Świąteczny.

Chmielnickie Centrum Kultury dysponuje nowoczesnym obiektem wyposażonym w salę widowiskową ze 160 miejscami, garderoby, oraz salę wielofunkcyjną oraz zapleczem kuchennym. Zasadniczą przeszkodą w dalszym rozwoju działalności, a szczególnie kół zainteresowań jest brak pracowni tematycznych służących do kształtowania upodobań i gustów artystycznych dzieci i młodzieży. W chwili obecnej zajęcia takie odbywają się na sali wielofunkcyjnej lub/i hollu. Jest to duża uciążliwość zarówno dla instruktorów i młodzieży jak i personelu ChCK.

Na terenie gminy działa **Biblioteka Publiczna** Miasta i Gminy Chmielnik wraz Filią dla dzieci w Chmielniku oraz Filiami Piotrkowicach i Sędziejowicach. Celem działania biblioteki jest prowadzenie wielokierunkowej działalności rozwijającej potrzeby kulturalne mieszkańców, upowszechnianie czytelnictwa, upowszechnianie kultury lokalnej.

Tabela 39. Placówki biblioteczne na terenie gminy Chmielnik w latach 2009-2014.

Lp	Wyszczególnienie	jedn. miary	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1	Biblioteki i filie ogółem	obiekt	5	5	5	4	4	4
2.	czytelnicy w ciągu roku	osoba	1521	1525	1418	1357	1399	1355
3.	czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	osoba	132	132	123	117	121	118
4.	księgozbiór	wol.	60984	60016	49122	38261	37703	36431
5.	wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika	wol.	20,5	20,1	15,3	16,5	16,3	17,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Księgozbiór biblioteki na koniec roku 2014 liczył 36431 woluminów, i jest mniejszy od stanu z roku 2009 o 24553 woluminy. Rocznie biblioteka obsługuje około 1400 czytelników. Największa liczba czytelników była w roku 2010 – 1525 osób, najmniejsza zaś w roku 2014 – 1355. Zarysowała się wyraźna tendencja spadku liczby czytelników. Wypożyczenie księgozbioru na 1 czytelnika było najwyższe w roku 2009 i wyniosło 20,5 wol/czytelnik, najmniejsze w roku 2013 – 16,3 wol/czytelnik. W bibliotece istnieje możliwość korzystania z komputerów z dostępem do sieci internetowej na 20 stanowiskach.

Chmielnickie Centrum Kultury zarządza sześcioma **światlicami wiejskimi**. Znajdują się one w miejscowościach; Borzykowa, Grabowiec, Piotrkowice, Suchowola, Śladków Mały i Suliszów. Są to miejsca spotkań i integracji społeczności lokalnej. Placówki wyposażone są odpowiednio do potrzeb mieszkańców. Wśród ciekawszych wydarzeń z działalności światlic można wymienić m.in.: festyny letnie, uroczyste obchody imprez okolicznościowych np. Dnia Babci i Dziadka, Dnia Kobiet, Dnia Dziecka i Dnia Matki, warsztaty oraz lekcje pogładowe z dziedziny sztuki ludowej i tradycyjnej kuchni regionalnej, papieroplastyki. Światlice dysponują zazwyczaj salą wielofunkcyjną z pełnym zapleczem kuchennym, salkami tematycznymi, siłownią i węzłem sanitarnym. W placówkach regularnie odbywają się zajęcia światlicowe. Wśród nich: zajęcia muzyczne z instruktorem, zajęcia plastyczne oraz pomoc w nauce. Przy światlicach działają koła zainteresowań: muzyczne, plastyczne, fotograficzne. Ze światlic korzystają również: Koła Gospodyń Wiejskich, lokalne stowarzyszenia i Rada Sołecka. Odbywają się tu zebrania wiejskie i spotkania lokalnej społeczności. Sale często wynajmowane są na szkolenia lub organizację uroczystości rodzinnych.

Ośrodek Edukacyjno - Muzealny „Świętokrzyski Sztetl” im. Majera Małego w Chmielniku otwarty został 1 stycznia 2014 roku. Jest to nowoczesne muzeum w dawnej synagodze,

przypominające o tym, jak przez kilkaset lat Żydzi i Polacy żyli obok siebie w małych miasteczkach, na prowincji. Obiekt jest adresowany do wszystkich zainteresowanych kulturą i tradycją żydowską na Kielecczyźnie. W odrestaurowanej synagodze znajduje się teatr, sala modlitw z unikatową bimą wykonaną w całości ze szkła oraz sala konferencyjna. Wewnątrz muzeum rozmieszczono multimedialne mapy regionu, ekrany dotykowe, szyby holograficzne oraz inne artefakty obrazujące życie przedwojennych miasteczek zdominowanych przez społeczność żydowską. Największą atrakcją jest jedyna na świecie szklana bima. Jest ona wykonana jest z pięciu ton szkła, prace nad nią trwały półtora roku. W synagodze znajduje się miejsce zwane "babińcem", gdzie modliły się kobiety. Ciekawostką w muzeum są dioramy przedstawiające sceny z życia Żydów, zwyczaje i święta żydowskie. Wszystkie obrazy opatrzone są komentarzem lektora. W Ośrodku Edukacyjno-Muzealnym znajdziemy informacje o stu miejscowościach zamieszkałych przez społeczność żydowską w dawnym, przedwojennym województwie kieleckim. Jest tu także biblioteka multimedialna i sala koncertowa. Obok synagogi znajduje się Dom Cienia - budynek upamiętniający zagładę Żydów, wybudowany na pierwszym cmentarzu żydowskim, który funkcjonował w tym miejscu w latach 1630-1820. Na ścianach budynku wygrawerowane są nazwiska chmielnickich Żydów.

Obiekt został oddany do użytkowania przed dwoma laty, mimo znacznych nakładów finansowych i organizacyjnych na jego promocję wciąż nie spełnia kładzionych nań oczekiwań. Liczba turystów odwiedzających obiekt jest niższa od zakładanej, co przekłada się bezpośrednio na koszty utrzymania obiektu. W ciągu najbliższych lat gmina winna podjąć działania, w wyniku których dokonana zostanie zmiana organu prowadzącego OEM „Sztetl Świętokrzyski”. Sugeruje się, by nowym organem prowadzącym była stosowna instytucja o randze wojewódzkiej. Należy dążyć do zwiększenia rozpoznawalności OEM na mapie turystycznej województwa świętokrzyskiego, wymaga to intensyfikacji działań promocyjnych, a co za tym idzie wzrostu nakładów na promocję obiektu. Należy rozbudować ofertę turystyczną i uczynić ją atrakcyjną nie tylko dla jednej grupy odwiedzających. W obrębie Chmielnika znajduje się jeszcze wiele niewykorzystanych miejsc mogących stanowić atrakcje turystyczne. Można do nich zaliczyć mykwę, nieeksplorowane dotychczas piwnice znajdujące się w podziemiach kamienic w obrębie Rynku, ruiny rzeźni rytualnej, stary młyn czy nieczynny cmentarz. Obiekty te stanowią własność lokalnych przedsiębiorców i osób fizycznych i do nich należy skierować ofertę rewitalizacji tych obiektów, tak by w przyszłości mogły zwiększyć atrakcyjność turystyczną miasta. Korzystnym było by znalezienie nisz na runku turystycznym i wypełnienie ich stosowną ofertą, wkomponowaną w dotychczasowe działania czynione na bazie OEM. Do działań tych można zaliczyć np. wprowadzenie turystyki kulinarnej opartej o produkty lokalne – ryby, konsumpcje gęsiny itp. Mogłoby to w przyszłości zaowocować otwarciem kolejnej atrakcji – Festiwalu Smaków. Należy dążyć do wpisania OEM w sieć placówek o podobnym profilu działania i wspólnie z nimi wystąpić ofertą tematyczną związaną z profilem muzeum.

Teren rekreacyjno sportowy znajdujący się przy ulicy Kwiatowej w Chmielniku składa się z boiska do gry w piłę nożną o nawierzchni trawiastej, kort tenisowy o nawierzchni tartanowej, oraz

elementy stadionu lekkoatletycznego takie jak bieżnię, skocznię. Ponadto w skład obiektu wchodzi plac zabaw dla dzieci oraz przylegające do niego parkingi. Kompleks sportowy jest ogrodzony i dozorowany. Obiekt jest ogólnie dostępny, a korzystanie z niego jest nieodpłatne. Odbywają się na nim imprezy sportowe o charakterze gminnym jak np. turnieje piłki nożnej, tu kończone są biegi uliczne i odbywają się zawody strażackie. Boisko służy również jako lądowisko dla helikopterów obsługujących znajdujący się nieopodal szpital powiatowy.

Obiekt wymaga modernizacji. Niezbędnymi do wykonania są elementy infrastruktury sanitarno-technicznej, zaplecze socjalne, zaplecze magazynowe, szatnia i zadaszenie nad widownią. W trybie pilnym należy przeprowadzić remont nawierzchni boiska oraz kortu tenisowego. Ważnym działaniem będzie również wykonanie wypożyczalni drobnego sprzętu sportowego takiego jak rakietki do tenisa, piłki, siatki itp. Powyższe działania, ze względu na ograniczone możliwości finansowe właściciela obiektu, muszą być odłożone w czasie, dlatego niezbędnym się staje pozyskanie Patronatu lub stałego Sponsora z branży sportowej, który przejmie na siebie część lub całość kosztów utrzymania i remontu obiektu. Należy również rozważyć możliwość funkcjonowania obiektu w ramach partnerstwa publiczno prywatnego.

Miarą historycznej roli ziemi chmielniczej są zabytki architektury i budownictwa zachowane nie tylko w samym Chmielniku, ponieważ wiele zabytkowych budowli przetrwało w innych miejscowościach, np. w Śladkowie Dużym, Sędziejowicach, czy w Lubani. Dobra kultury pomagają w budowie tożsamości miejsca, ważnej dla wielokierunkowych działań jak: podniesienie jakości życia mieszkańców, podniesienie wartości estetycznej przestrzeni, rozpropagowanie historii danego miejsca, która z kolei może stać się silnym bodźcem do rozwoju regionu np. w dziedzinie turystyki, a także jest czynnikiem ograniczającym migrację młodych ludzi.

Wykaz najważniejszych dóbr kultury, stanowiących dziedzictwo kulturowe gminy Chmielnik:

- Rynek

Układ architektoniczny rynku pochodzi z XIX wieku, kiedy to po pożarze z 1876 r. odbudowano miasto. Plan miasta wytyczono na skrzyżowaniu 2 szlaków z prostokątnym rynkiem : Kielce – Busko, Jędrzejów – Szydłowiec. Jego środek stanowi park. Zabudowa rynku ma postać jedno i dwu kondygnacyjną. Niektóre kamienice posiadają sklepienia łukowe ze wspornikami. Spotykamy wśród nich zarówno kamienice mieszczkańskie, jak również kamienice czynszowe.

- Kamienice mieszczkańskie

Spśród chmielniczych kamienic na uwagę zasługuje kamienica położona przy Rynku 16 w Chmielniku, to jedna z najokazalszych kamienic. W większości przypadków, zatarciu uległy detale

elewacyjne, natomiast bez zmian pozostał układ wewnętrzny pomieszczeń. Na uwagę zasługuje również położona obok kamienica przy Rynku 15, która początkowo pełniła funkcję domu - składu, a która ma zachowany charakterystyczne elementy dla domu -składu np. drzwi do magazynu składu z charakterystycznym ich osadzeniem. Remont kapitalny z 1984 r. doprowadził do likwidacji detalu architektonicznego. Okazałym przykładem budownictwa mieszczańskiego jest również kamienica przy ul. Wolności 8. Kamienice te, jak również znaczna liczba innych budynków znajdowała się do 1946 r. rękach rodzin żydowskich.

- Kamienice czynszowe

W Chmielniku możemy spotkać typowe kamienice czynszowe z końca XIX w., w których sięń przechodnia rozdzielała budynek na samodzielne mieszkania leżące w dwóch traktach, tak jak ma to miejsce w kamienicy przy ul. Sienkiewicza 3.

- Budownictwo małomiasteczkowe

Interesującym przykładem, ze względu na zmienne losy, jest dom przy ul. Szydłowskiej 10. Wybudowany w 1888 r., jako dom mieszkalny, sprzedany pod koniec XIX w. administracji rosyjskiej – mieścił się tu Sąd Pokoju, następnie mieszkanie dla zakonnic prawosławnych, wreszcie 4 klasowa carska szkoła powszechna.

Kolejny przykład budownictwa małomiasteczkowego to również dom, przy ul. Konopnickiej 5, wybudowany w 1901 r. W latach 1915 - 1918 mieścił się tu Sąd Pokoju. Następnie w latach 1918 - 1930 dom użytkowany był przez zakonnice, które prowadziły tu szkołę szycia i haftu. Rangę budynku podkreśla ozdobniejsze niż w innych zabudowaniach chmielnickich przedmieść, klasycyzujące wykończenie fasady.

- Budynki mieszkalno - gospodarcze

Przykładem typowej zabudowy przedmieść, łączącej w sobie elementy funkcji mieszkalnej z gospodarczą, jest budynek przy ul. 13 Stycznia 12, wybudowany w 2 połowie XIX w., w którym początkowo mieściły się wozownia i stajnia, a następnie od roku 1979 r. warsztat naprawy samochodów.

- Zajazd Chmielnicki

W kamienicy przy Rynku 26 znajduje się jedyny w Chmielniku dawny dom zajezdny z pierwszej połowy XIX wieku, po 1851 r. klasycyzujący, z pozostałościami dekoracji, głównie na fasadzie od południa, choć licznie przeprowadzane remonty doprowadziły do zatarcia niektórych detali

architektonicznych. Obecnie znajduje się tu dom mieszkalny, dobrze zachowany. Zachował się wewnętrzny układ pomieszczeń oraz ich funkcja. Kamienica ta wpisana jest do rejestru zabytków województwa kieleckiego nr rej. A 1107.

Natomiast w budynku przy ul. Szydłowskiej 27/29 mieścił się hotel z restauracją, wybudowany w końcu XIX w. przez Żydów. Był to jedyny tego typu obiekt użyteczności publicznej w Chmielniku, który zachował swój pierwotny kształt. Jest to przykład budownictwa małomiasteczkowego o cechach klasycyzmu.

- Zespoły dworsko - pałacowe

- Zespół Dworsko - Parkowy w Łagiewnikach

Przedstawia, w części będącej w dyspozycji Domu Pomocy Społecznej, ogólnie dobry stan uwzględniając stan zdrowotny drzew, jak również utrzymanie terenu. Najlepiej zachowany jest park w Łagiewnikach. Otacza on zespół podworski, z których najlepiej zachowanym budynkiem jest XIX - wieczny murowany spichlerz klasycystyczny, piętrowy, kryty blachą. Z frontu posiada 4 przyściennie kolumny. W części zachodniej zachowały się budynki pofolwarczne i lipowa aleja. Pośród lip ocalał stary dąb, będący pomnikiem przyrody. Rzędy lip, których wiek ocenia się na ok. 300 lat, oraz kasztanów wskazują na przebieg dawnej drogi.

- Zespół Dworsko – Parkowy w Lubani

Pałac w Lubani został wybudowany w 1870 r., na miejscu dawnego dworu drewnianego i stanowił własność Pileckich, a następnie jego właścicielami byli Weclawowicze. Po ich bezpotomnej śmierci pałac przeszedł w ręce nieznanego księdza, od którego w 1920 r. odkupił go Stanisław Dziarmaga. W 1945 r. pałac uległ poważnemu zniszczeniu przez Rosjan, którzy go spalili. Po śmierci Dziarmagi, zrujnowany pałac z parkiem odkupił od rodziny zmarłego Ignacy Grusiecki z Lubani.

Należy zwrócić uwagę na fakt, iż duże znaczenie dla krajobrazu kulturowego mają założenia parkowe, stąd postulat by parki miały opracowane szczegółowe projekty rewaloryzacji zieleni.

- Tarnoskała

Na pd. - wsch. od Piotrkowic jest wzgórze nazywane Tarnoskała. Znajduje się tu zespół pałacowy Tarnowskich z pawilonami, stajnią i parkiem krajobrazowym z końca XVIII w. Ciekawostką jest, że siedziba nie miała głównego gmachu. Był to zespół czterech pawilonów utrzymanych w duchu klasycystycznym, z których pd. i wsch. zbliżone były do siebie półkolistymi budynkami stajen. Z pawilonów zachowały się trzy, z których jeden zaadoptowano w 1949 r. na szkołę, w 1994 r. przeprowadzono kolejny remont i odrestaurowano przylegające doń skrzydło dawnej stajni. W pawilonach zachowała się stiukowa klasycystyczna dekoracja ze scenami pasterskimi, symbolami pół roku oraz kominki. Sam pałac otoczony jest zielenią przylegającego do niego parku, niestety zaniedbanego. Znajdują się w nim przepiękne dęby oraz sosny. Obecnie mieści się tu szkoła.

- Przededworze

Dwór w Przededworzu otoczony jest zachowanymi fragmentami parku, w części lipowo -kasztanowej. Przededworze wraz z rejonem pierwotnego kościoła parafialnego było miejscem pierwotnego osadnictwa Chmielnika.

- Śladków Duży

Największym zabytkiem Śladkowa jest pałac. Wybudowany ok. 1691r. , przyjmuje się, że starszy budynek (lamus) postawiono w XVI w. i przebudowano w 1691 r, a budynek nowy (obecny pałac) wzniesiono w XVIII w, włączając w jego mury budynek starszy. Pałac wybudowano na planie wydłużonego prostokąta z piętrowym ryzalitem i tarasem filarowo - arkadowym. Jest jednopiętrowy, w części pd - wsch. podpiwniczony. Dach czterospadowy ze świetlikami. Obok pałacu zachowała się budowla gospodarcza z XIX w., dawna kancelaria wójta gminy, stajnia, wozownia. Pałac w latach 1939 – 1945 został częściowo zniszczony. Ostatnie remonty pałacu przeprowadzono pod koniec XIX w. i w XX w. Zespół pałacowy otoczony jest parkiem z XVIII w., przekomponowanym w XIX w. Własność działki urząd Gminy, natomiast budynki pałacu to własność spółki ATA w Kielcach

- Obiekty sakralne

Budowle sakralne, stanowią o dziejach gminy Chmielnik. Zwłaszcza Kościół św. Trójcy jest miejscem zasługującym na szczególną ochronę, ze względu na to, że jest to najcenniejszy zabytek Chmielnika. Jego dzieje stanowią odzwierciedlenie wydarzeń jakie miały miejsce właśnie w Chmielniku. Kościół ten pochodzi z początku XV w., w 1552 r. został sprofanowany przez innowierców. W 1782 r. rozebrano mury kościoła, pozostawiając prezbiterium. Kościół ten znajdował się przez wiele lat w bardzo złym stanie. Ostatni remont kościoła przeszedł w 1995 r. Kościół jest prostopadłościenny, zamknięty od wschodu półkoliście, dach czterospadowy. Sklepienie kolebkowe z lunetami, chór drewniany, wsparty na półfilarach. Ołtarz barokowy drewniany, z drugiej połowy XVII w., z barokowymi figurami św. Stanisława i św. Wojciecha oraz z barokowym obrazem olejnym koronacji Matki Boskiej z drugiej połowy XVII w. Na zwieńczeniu ołtarza znajduje się barokowa rzeźba aniołka z drugiej połowy XVII w. Naprzeciwko bramy wjazdowej cmentarza stoi 5, 5 m. wysokości barokowa kolumna z napisem z 1688r.

Natomiast kościół parafialny p.w. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny zamyka główną ulicę miasta. Wybudowany został w latach 1730-1783, przez Jerzego Ożarówskiego, a następnie przez Andrzeja Moszczyńskiego. Kościół był wielokrotnie odnawiany z niewielkimi zmianami. Fasada kościoła zwieńczona jest trójkątnym szczytem w formie attyki z monogramem Chrystusa Pana. Do kościoła miał być dobudowany klasztor reformatorów, dlatego boczne wejście jest usytuowane stosunkowo wysoko. Wnętrze kościoła przedstawia się następująco: trójprzęsłowa nawa podzielona jest przyściennymi filarami i parzystymi pilastrami, między filarami są wnęki na 6 ołtarzy. W kościele znajdują się również wykonane w 1891 r. przez Hamana z Warszawy barokowe organy. Obok

kościół znajduje się cmentarz, z którego droga przez bramę z dzwonnica wiedzie do miasta. Prawdopodobnie jeden z dzwonów pochodzi z dawnego kościoła św. Trójcy, o czym ma świadczyć napis z dzwona z 1722 roku

W Piotrowicach znajduje się zespół klasztorny Karmelitów Bosych z kościołem z 1652 r., od 1831 r. parafialnym p.w. Zwiastowania NMP, z Kaplicą Loretańska, zbudowana z cegły w 1776 r. i klasztorem z 1653 r., częściowo rozebrany ok. 1850 r. Wewnętrzne ściany Kaplicy Loretańskiej podzielone są pilastrami, między którymi usytuowana jest droga krzyżowa i obrazy z 1700 r. Z legend związanych z tym miejscem wynika, iż ma ono właściwości cudotwórcze.

Przy kaplicy znajduje się kościół p.w. Zwiastowania NMP, św. Marcina i św. Franciszka. Jego fundatorami byli Roksiacy w roku 1652, ma on charakter późnorenesansowy. Na chórze znajdują się barkowe organy z XVII w.

Natomiast najstarszym zabytkiem Piotrkowic jest kościół św. Stanisława, został on w latach 1359 - 1372 przeniesiony tutaj z Minostowic. Około 1559 r. w jego miejsce został ufundowany nowy, murowany kościół p.w. św. Stanisława. Obecnie znajduje się w ruinie.

Sędziejowice

Największym zabytkiem Sędziejowic jest parafialny kościół gotycki p.w. św. Jakuba Starszego, w 1875 r. kościół został rozbudowany, w 1917 r. odnowiono ołtarze boczne. Od pd. prowadzi do kościoła kruchta z ostrołukowym portalem XV-wiecznym. Nawa kościoła jest prostokątna, utrzymana w stylu gotyckim. Prezbiterium zamknięte wielobocznie. Obok głównego wejścia do kościoła stoi wysoka wieża z trzema dzwonami, z których najstarszy pochodzi z XV w.

Bardzo cenne są krzyże przydrożne i kapliczki słupowe, tak znajdujące się pośród pól, jak i przy drogach. I tak we wsi Borzykowa znajdują się liczne krzyże i pięć kapliczek usytuowane wzdłuż przecinających się dróg, będące obecnie świadectwem ważnej roli, jaką odgrywała wieś Borzykowa w przeszłości. Przy drodze Chomentówek - Sędziejowice zachowała się mocno nadwyrężona przez czas figura św. Tekli z 1823 r. Święta stoi na kuli ziemskiej, u jej prawej nogi odpoczywa lew, przy lewej nodze leżą prawdopodobnie kajdany. Prawa ręka figurki została odtrącona. Figurka znajduje się ogólnie w złym stanie.

Krzyż przydrożny z napisem „Od powietrza, głodu, ognia i wojny wybaw nas panie. Ciecierze 1923”, spotykamy we wsi Ciecierze. Krzyż ten jest w dobrym stanie. Kolejną kapliczkę spotykamy we wsi Holendry, następnie we wsi Kotlice, Lipy.

Na drodze z Suliszowa do Piotrkowic (od dawnego dworu do klasztoru) droga wysadzana jest blisko trzystuletnimi lipami. Pomiędzy drzewami znajduje się zachowana w dość dobrym stanie figura św. Jana.

- Synagoga

Prawdopodobnie wzniesiona w latach 1633 - 1634. Miejsce to stanowiło centrum dzielnicy żydowskiej. Synagoga swoje funkcje religijne utraciła w czasie II wojny światowej. W jej sąsiedztwie wzniesiono dwie szkoły kahalne, dom talmudyczny i mieszkanie rabina. Od płn. do synagogi przylegał cmentarz grzebalny używany od 1565 r. Budynek synagogi uległ przeróbkom i zmianom, np. po przeróbkach Niemców w 1944 r. Bożnicę zbudowano na planie prostokąta, z jednoprzestrzenną salą modlitw, dwudzielnym przedsionkiem na parterze i emporą dla kobiet nad nim. Sala dla mężczyzn została w 1942 r. przedzielona prowizorycznym sufitem. Do dziś zachowane sklepienie krzyżowe pochodzi z XIX-wiecznej przeróbki po pożarze z 1849 r. jego dekorację stanowią sztukaterie. Dekoracja ścian utrzymana była w stylu rokoka. Z czasu odbudowy po pożarze pochodzi także obecna forma czterospadowego dachu oraz gzyms koronny obiegający budowlę. W styczniu 2014 roku, po przeprowadzonej restauracji obiektu, synagoga przekształcona została w Ośrodek Edukacyjno - Muzealny „Świętokrzyski Sztetl” im. Majera Małego w Chmielniku. Jest to nowoczesne muzeum, w którym znajduje się teatr, sala modlitw oraz sala konferencyjna.

- Wille

W budynku przy ul. Polnej 9, znajduje się wybudowana w 1929 r. willa, która w okresie II-iej wojny światowej była siedzibą władz niemieckich. Willa ta wykonana jest w stylu dworcowym.

W Chmielniku mamy również okazję zobaczyć zespół willi z 1900 r., złożony z willi o charakterze klasycyzującym, dwóch oficyn i ogrodu. Będący przykładem przeniesienia na grunt miejski typowego rozłożenia rezydencji ziemiańskiej, jedynym na terenie Chmielnika.

- Młyny wodne

Ważnymi obiektami tak ze względu na dzieje techniki, jak i formy architektoniczno - budowlane są młyny wodne. Jednocześnie układy wodne stanowią o wartościach krajobrazowych, jak i o dziejach techniki. Niestety został rozebrany młyn w Śładkowie Małym. Mimo, że obiekt ten powinien być zachowany w formie trwałej jako świadectwo dziedzictwa przemysłowego tak gminy, jak i kraju, doszło do jego rozebrania. Należy zapobiegać takim sytuacjom w przyszłości. Na terenie gminy Chmielnik zachował się młyn wodny w Łagiewnikach, murowany, pochodzący z 2 poł. XIX w. Śładków Mały pospolicie nazywany był Piłą, a nazwa wzięła się od młyna wodnego, w którym wykorzystywano energię wodną do rżnięcia drzewa na deski i bale. W młynie tym było również urządzenie do folowania sukna. Przed wojną w Śładkowie Małym było 7 młynów, w tym 3 żydowskie, po których obecnie pozostały tylko ślady.

2.6.6. Sport, rekreacja i turystyka

Sport i rekreacja na terenie gminy Chmielnik odgrywa ważną rolę. Samorząd wspiera propagowanie wszelkiej działalności sportowej, zwłaszcza wśród młodzieży. Funkcjonujące tu kluby sportowe i organizacje upowszechniając kulturę fizyczną przyczyniają się do rozwoju wielu dyscyplin sportowych oraz podniesienia jakości sportu. Biorą czynny udział w sferze rozwoju kultury, gospodarki oraz społeczeństwa.

Bazę sportową na terenie gminy stanowią:

- Obiekty Międzyzakładowego Ludowego Zespołu Sportowego „Zenit Chmielnik”,
- Kompleks boisk sportowych o nawierzchni trawiastej przy ulicy Kwiatowej w Chmielniku,
- Kompleks boisk sportowych o nawierzchni sztucznej przy ulicy Szkolnej 7 w Chmielniku,
- Sale gimnastyczne w Zespole Szkół Nr 3, Technikum Nr 3, Szkole Podstawowej w Chmielniku i Zespole Placówek Oświatowych w Piotrkowicach, oraz boiska sportowe przy tych obiektach,
- Boiska wiejskie i przyszkolne działające w miejscowościach Piotrkowice, Zrecze Małe, Kotlice, Zrecze Duże, Lubania, Celiny, Ługi, Suchowola, Śladków Mały,
- Kompleks sportowy przy Domu Pomocy Społecznej w Łagiewnikach,
- Ofertę aktywnego wypoczynku dla dzieci i młodzieży uzupełniają nowo powstałe place zabaw zorganizowane w miejscowościach: Chmielnik, Śladków Duży, Kotlice, Śladków Mały, Grabowiec i Przededworze, siłownia zewnętrzna funkcjonująca w Parku Miejskim w Chmielniku oraz siłownie działające w ramach świetlic wiejskich w miejscowościach: Grabowiec, Borzykowa, Przedworze, Suliszów, Śladków Mały i Suchowola.

W gminie najprężniej działa jednosekcyjny, piłkarski Międzyzakładowy Ludowy Klub Sportowy Zenit Chmielnik, występujący w klasie okręgowej grupy świętokrzyskiej. Klub jako instytucja pożytku publicznego działa od roku 1946, najpierw jako Strażacki Klub Sportowy Alarm Chmielnik, następnie jako SKS Chmielniczanka Chmielnik, a od roku 1963 pod aktualnie obowiązującą nazwą. Klub skupia około 130 zawodników w różnych kategoriach wiekowych. Posiada barwy czerwono-zielone, dysponuje stadionem o pojemności 1000 miejsc, w tym 720 siedzących. Klub zatrudnia dwóch trenerów i trzech instruktorów sportowych.

Malownicze położenie i atrakcyjna przyroda dają gminie możliwość zaliczenia się do grona gmin o statusie turystyczno – rekreacyjnym. Różnorodność zbiorowisk roślinnych, leśnych, mnogość miejsc cennych przyrodniczo, w tym dwa obszary zakwalifikowane do sieci NATURA 2000 świadczą o wysokich wartościach przyrodniczych terenu. Baza noclegowa gminy Chmielnik oparta jest przede wszystkim na sieci gospodarstw agroturystycznych o charakterze rekreacyjnym. Gospodarstwa te w większości dzięki środkom pozyskanym z UE podniosły standard świadczonych usług. Pozyskane środki przeznaczono na rozbudowę zaplecza gastronomicznego, poprawę warunków sanitarnych oraz doposażenie pokoi w niezbędny sprzęt i urządzenia.

Tabela 40. Wykaz gospodarstw agroturystycznych w gminie Chmielnik wg stanu na dzień 31.XII.2014r.

<i>Lp.</i>	<i>adres gospodarstwa</i>	<i>liczba pokoi przeznaczonych na wynajem</i>	<i>liczba miejsc noclegowych</i>
1.	Śladków Mały 99	5	12
2.	Śladków Mały 25	2	5
3.	Śladków Mały 76	2	5
4.	Śladków Mały 32	3	8
5.	Śladków Mały 16	3	5
6.	Śladków Mały 105	3	8
7.	Śladków Mały 81	2	2
8.	Śladków Mały 82	5	10
9.	Chomentówek 51 A	5	12
10.	Śladków Mały 102	5	17
11.	Grabowiec 69	4	8
12.	Śladków Mały 137	5	13
13.	Śladków Mały 98 A	5	15
14.	Minostowice 33	3	10
15.	Śladków Mały 11	4	12
16.	Grabowiec 68	3	5
17.	Lubania 98	4	8
18.	Borzykowa 1	4	8
19.	Borzykowa 48	3	6
20.	Śladków Mały 32	3	8
Razem:		73	177

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z UMiG Chmielnik

Na obszarze gminy funkcjonuje 20 gospodarstw agroturystycznych, dysponujących łącznie 73 pokojami i 177 miejscami noclegowymi. Urząd nie dysponuje informacjami o ilości udzielonych noclegów, bądź ilości agroturystów odwiedzających gospodarstwa. Wynika to z braku obowiązku sprawozdawczego świadczonego na rzecz urzędów statystycznych przez właścicieli gospodarstw. Najprężniej działa gospodarstwo agroturystyczne Państwa Gawlik w Śladkowie Małym. Jest ono położone na skraju lasu, a budynki z pokojami noclegowymi znajdują się wprost nad brzegiem dwudziestohektarowego akwenu wodnego. Gospodarstwo dysponuje czterdziestoma miejscami noclegowymi oraz doskonałą bazą gastronomiczną. Miła i zyczliwa obsługa, urok miejsca,

bezpośredni kontakt z naturą oraz wyśmienita, domowa kuchnia ukształtowały pozytywny wizerunek tego obiektu w świadomości coraz liczniejszej grupy odwiedzających.

Uzupełnieniem bazy noclegowej stworzonej przez gospodarstwa agroturystyczne są obiekty hotelowo gastronomiczne Jutrzenka w Chmielniku i Wilczyniec w Śladkowie Małym. Dysponują one łącznie 22 miejscami noclegowymi. Średniorocznie w obiektach tych udzielane jest około 180 noclegów.

W sołectwie Śladków Mały urządzono tor pintballowy, na którym organizowane są liczne zawody i imprezy.

Staraniem Świętokrzyskiego Urzędu Marszałkowskiego w Kielcach wytyczono na terenie województwa świętokrzyskiego szlak turystyczny - Szlak Przygody. Jednym z elementów szlaku jest „Kraina Kultur” – odcinek szlaku rozpoczynający się w Chmielniku, biegnący przez Gnojno, Szydłów, Kurozwęki, Staszów dalej w głąb województwa. Szlak nawiązuje do tradycji i kultury, która towarzyszyła naszym przodkom, łączy miejsca charakterystyczne kulturowo dla regionu, w których możemy zobaczyć wpływ kultury żydowskiej, tatarskiej, ariańskiej na dany teren. W Chmielniku jako atrakcje turystyczne wskazane zostały dawna synagoga, Rynek z zabudową wokół oraz gęsia studnia. Przez teren gminy Chmielnik przebiega Europejski Szlak Cystersów – szlak powstały w ramach programu Europejskich Dróg Kulturowych. W województwie świętokrzyskim łączy on miejscowości Jędrzejów, Koprzywnicę i Wąchock.

Nieopodal Chmielnika, bo przez sąsiadującą gminę Daleszyce, biegnie Wschodni Szlak Rowerowy Gren Velo. Szlak biegnie przez pięć województw, łączy znajdujący się nad Zalewem Wiślanym Elbląg z miejscowością Końskie w województwie świętokrzyskim. Szlak przebiega m.in. przez obszary chronione, rezerваты, parki krajobrazowe i narodowe, w pobliżu zabytków architektury i ciekawych historycznie miejsc. Ścieżki poprowadzono m.in. wzdłuż dróg – powiatowych i wojewódzkich. Część biegnie obok chodników, niektóre po drogach gruntowych, inne - leśnymi ścieżkami. Przy trasie wybudowano miejsca obsługi rowerzystów - ze stojakami, wiatami i ławkami. Wokół szlaku uruchomionych zostanie 546 miejsc przyjaznych rowerzystom, w którym będzie można odpocząć, bezpiecznie przechować rower, czy go zreperować pojazd. Niestety, szlak omija gminę Chmielnik. Ma to wymierne, negatywne skutki dla promocji Ziemi Chmielnickiej. Ponadto napływ turystów przyczyniłby się do wzrostu zasobności finansowej mieszkańców gminy, co miałyby bezpośrednie przełożenie na wzrost gospodarczy regionu. Władze gminy winny podjąć zdecydowane, szeroko zakrojone działania zmierzające do wprowadzenia zmian przebiegu trasy szlaku, tak by przebiegał przez Ziemię Chmielnicką, a Chmielnik był jednym z jego etapów.

Gmina Chmielnik jest właścicielem akwenu wodnego Andrzejówka. Jest on położony na granicy obrębów Śladków Mały i Chmielnik, bezpośrednio przy drodze krajowej 78. Zbiornik wodny jest ogólnie dostępny, mimo zakazów, służy mieszkańcom jako kąpielisko. Powierzchnia lustra wody nie przekracza 2 ha. Jest to obiekt od wymagający gruntownej modernizacji, w chwili obecnej nie spełnia norm wymaganych dla kąpielisk.

2.7. Aktywność społeczna

Za jeden z mierników poziomu rozwoju społeczeństwa danej jednostki uważana jest liczba organizacji pozarządowych funkcjonujących na jej terenie. Na terenie gminy Chmielnik wg rejestru REGON w roku 2014 było zarejestrowanych 25 podmiotów z sektora organizacji pozarządowych. Od 2009 roku obserwuje się nieznaczny wzrost liczby organizacji trzeciego sektora.

Tabela 41. Organizacje pozarządowe działające na terenie gminy Chmielnik w latach 2009-2014

Lp	Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1	Fundacje	0	0	0	1	1	1
2.	Stowarzyszenia	21	21	21	24	25	28

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W gminie działają ochotnicze straże pożarne, kluby sportowe, turystyczno-krajoznawcze, koła gospodyń wiejskich, zespoły śpiewacze, organizacje zrzeszające i działające na rzecz seniorów, dzieci i młodzieży. Większość organizacji posiada swoje siedziby na terenie gminy. Współpraca organizacji pozarządowych z Gminą Chmielnik koncentruje się wokół zadań związanych z rozwojem oraz bezpieczeństwem i prawidłowym jej funkcjonowaniem. Współpraca ta wychodzi również poza obszar gminy. Realizowanie wspólnych zadań ma na celu promocję gminy i poprawę jakości życia jej mieszkańców.

Według rejestru REGON na terenie Miasta i Gminy Chmielnik jest zarejestrowana i prowadzi działalność jedna Fundacja - FUNDACJA "NADZIEJA RODZINIE" z siedzibą w Chmielniku. Celem Fundacji jest inicjowanie i wspieranie nowatorskich rozwiązań w różnych dziedzinach życia społecznego, a w szczególności ochrony życia rodzinnego, profilaktyki społecznej, pomocy osobom bezrobotnym ze szczególnym uwzględnieniem młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym, pomoc osobom niepełnosprawnym, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu oraz wspieranie reintegracji poprzez aktywizację społeczno zawodową w formie szkoleń, kursów, warsztatów i programów edukacyjnych.

Na terenie gminy aktywną działalność prowadzą Ochotnicze Straże Pożarne: w Chmielniku, Piotrkowicach, Sędziejowicach, Chomentówku, Śładkowie Małym, Śładkowie Dużym, Kotlicach i Suliszowie. Obecnie wszystkie jednostki funkcjonują jako stowarzyszenia, posiadają remizy i pojazdy specjalne zapewniające sprawny i efektywny udział w akcjach ratowniczo – gaśniczych na terenie gminy Chmielnik i powiatu kieleckiego. Jednostki OSP w Piotrkowicach i Sędziejowicach należą do Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego.

Aktywnie działający klub sportowy promuje zdrowy tryb życia i proponuje mieszkańcom gminy udział w treningach i zawodach sportowych. Uczniowskie kluby sportowe działające przy szkołach prowadzą zajęcia ogólnorozwojowe oraz specjalistyczne dla uczniów.

Organizacje pozarządowe Mieście i Gminie Chmielnik: mające swoją siedzibę lub działające w jej terenie:

- Agroturystyczne Stowarzyszenie Hodowców Ryb „BOROWIEC”,
- Śladkowskie Stowarzyszenie Agroturystyki i Turystyki „DOLINA SANICY”
- Ochotnicza Straż Pożarna w Śladkowie Małym,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Sędziejowicach,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Chomentówku,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Śladkowie Dużym,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Kotlicach,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Piotrkowicach,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Suliszowie,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Chmielniku,
- Chmielnickie Stowarzyszenie Kulturalne,
- Fundusz Pomocy Rodzinie w Suchowoli,
- Stowarzyszenie Przyjaciół Domu Pomocy Społecznej w Łagiewnikach „OTWARTE SERCA”,
- Świętokrzyskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Ruchowo „NIE JESTEŚ SAM”
- Towarzystwo Miłośników Ziemi Chmielnickiej,
- Stowarzyszenie Wspierające Rozwój Wsi Grabowiec,
- Stowarzyszenie „GEŚ KIELECKA Z TRADYCJAMI”,
- Stowarzyszenie „KOŃ TO TRADYCJA”,
- Związek Zawodowy Pracowników SPZOZ w Chmielniku,
- Międzyzakładowa Organizacja Związkowa NSZZ Solidarność przy ZUK w Chmielniku,
- Związek Nauczycielstwa Polskiego w Chmielniku,
- Związek Leśników Polskich Zakładowa Organizacja Związku przy Nadleśnictwie Chmielnik,
- Związek Zawodowy Pracowników Szpitala Powiatowego w Chmielniku,
- Międzyzakładowy Ludowy Klub Sportowy „ZENIT CHMIELNIK”,
- "EKO PRZYSZŁOŚĆ" Spółdzielnia Socjalna,
- "CHMIELNICKIE SMAKI" Spółdzielnia Socjalna,

- Koło w Chmielniku – Polskiego Związku Wędkarskiego Okręgu Kieleckiego,
- Stowarzyszenie "NASZE CELINY",
- Stowarzyszenie „DZIEDZICTWO PIOTRKOWIC”,
- Stowarzyszenie "Z POMOCĄ SZPITALOWI W CHMIELNIKU".

Na terenie gminy, aktywni działają Koła Gospodyń Wiejskich. Są one zrzeszone w Gminnej Radzie Kół Gospodyń Wiejskich w Chmielniku. Podstawowym celem podejmowanych działań jest aktywizacja i promowanie kobiet w życiu społecznym, gospodarczym i kulturowym. Ważnym elementem jest również podejmowanie działań na rzecz aktywizacji gospodarczej, społecznej oraz kulturalnej, a także współpraca z organami samorządu terytorialnego. W wielu sołectwach funkcjonują nieformalne grupy współpracujące z sołtysami. Ich praca koncentruje się na aktywizacji lokalnej społeczności, organizacji spotkań kulturalnych.

Koła Gospodyń Wiejskich działających na terenie gminy Chmielnik:

1. Koło Gospodyń Wiejskich w Borzykowie, Borzykowa 1,
2. Koło Gospodyń Wiejskich w Celinach, Celiny 25,
3. Koło Gospodyń Wiejskich w Grabowcu, adres: Grabowiec 50,
4. Koło Gospodyń Wiejskich w Piotrkowicach, Piotrkowice, ul. Wolności 9,
5. Koło Gospodyń Wiejskich w Przededworzu, Przededworze 127,
6. Koło Gospodyń Wiejskich w Śladkowie Małym, Śladków Mały 71a,
7. Koło Gospodyń Wiejskich w Szyszczycach, Szyszczyce 38,
8. Koło Gospodyń Wiejskich w Zreczu Chałupczańskim, Zrecze Chałupcz. 14.

Ważnym elementem kierowania gminą jest rozwój współpracy z sektorem pozarządowym, który przyczynia się do budowy lokalnego systemu demokracji. Organizacje pozarządowe podnoszą jakość życia mieszkańców gminy poprzez realizowanie ważnych społecznie zadań. Podmioty niezaliczane do sektora finansów publicznych i nie działające w celu osiągnięcia zysku mogą otrzymywać dotacje z budżetu jednostki samorządu terytorialnego, dotacje na cele publiczne związane z realizacją zadań jednostki.

Jednym z mierników aktywności społeczności lokalnej jest także frekwencja w wyborach samorządowych. W roku 2002 do urn wyborczych poszło 58,6% mieszkańców gminy, w roku 2006 – 55,2%, w roku 2010 – 59,4 % i w roku 2014 - 58,3 %. Aktywny udział mieszkańców w decydowaniu o sprawach publicznych oraz czynny udział w kierowaniu rozwojem lokalnym wyrażający się w uczestnictwie w wyborach samorządowych, można ocenić jako wymagający podjęcia działań w celu poprawy społecznego zaangażowania. Wzrost aktywizacji i partycypacji obywatelskiej mieszkańców i ich organizacji w gminie Chmielnik, jako istotnego czynnika podnoszenia jakości i skuteczności działań w rozwiązywaniu lokalnych problemów społecznych, jest elementem niezwykle ważnym z punktu widzenia lokalnego rozwoju.

Gmina Chmielnik od roku 2007 jest członkiem Lokalnej Grupy Działania „Białe jako Związek Stowarzyszeń „Białe Ługi”. Partnerami i członkami LGD są podmioty sektora publicznego, społecznego i gospodarczego należące do 7 graniczących ze sobą gmin. Celem LGD jest działanie na rzecz wszechstronnego rozwoju obszarów wiejskich, w swoich działaniach uwzględnia potrzeby związane z ochroną i promocją środowiska naturalnego, krajobrazu i zasobów historyczno-kulturowych, opowiada na potrzeby związane z rozwojem turystyki oraz popularyzuje i rozwija produkcję produktów regionalnych. Lokalna Strategia Rozwoju ma na celu aktywizację obszarów wiejskich gmin należących do LGD i uruchomienie potencjału ludzkiego do wspólnego przeprowadzenia zmian o charakterze prorozwojowym. Dzięki członkowstwu w Lokalnej Grupie Działania „Białe Ługi” gmina miała możliwość pozyskania środków finansowych na realizację wielu przedsięwzięć zarówno inwestycyjnych jak i nieinwestycyjnych.

3. Charakterystyka infrastruktury technicznej

3.1. Infrastruktura transportowa i komunikacyjna

Dostępność komunikacyjna gminy jest czynnikiem determinującym wielopłaszczyznowy rozwój społeczno – gospodarczy. Planowanie działań związane z rozwojem danych obszarów powinno opierać się o upowszechnienie dostępu do dóbr i usług, które SA podstawą egzystencji społeczności lokalnej. Dostępność komunikacyjna to także czynnik napędu gospodarczego, kolory jest elementem kluczowym do poprawy jakości życia mieszkańców.

Drogowy układ komunikacyjny Gminy Chmielnik tworzą drogi krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne.

Strategicznym elementem układu komunikacyjnego gminy są:

droga krajowa nr 73, łącząca gminę z Kielcami (przez Morawicę) i Tarnowem (przez Busko – Zdrój) – kierunek północ – południe,

droga krajowa nr 78 relacji Chmielnik – Jędrzejów – kierunek wschód – zachód,

droga wojewódzka nr 765 relacji Chmielnik – Staszów – Osiek - kierunek wschód.

Skrzyżowanie tych dróg w Chmielniku, nadaje tej miejscowości szczególnie ważnego znaczenia w regionie.

Według ostatnich pomiarów ruchu przeprowadzonych w 2010 r. (Generalny Pomiar Ruchu 2010), natężenie ruchu na drogach krajowych 73 i 78 oraz drodze wojewódzkiej 765 na poszczególnych odcinkach zestawiono w poniższej tabeli.

Tabela 42. Porównanie średniego dobowego ruchu na wyznaczonych odcinkach dróg w gminie Chmielnik w latach 20095 i 2010

Numer drogi	Odcinek	SDR (Średni Dobowy Ruch dla pojazdów samochodowych ogółem)	
		w latach:	
		2005	2010
73	Morawica – Chmielnik	7488	9683
	Chmielnik – Busko – Zdrój	7323	9603
78	Kije – Chmielnik	1915	4423
765	Chmielnik – Szydłów	2790	5138

Źródło: Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad, <http://www.gddkia.gov.pl>

Średni dobowy ruch pojazdów wzrósł na przestrzeni lat 2005-2010 na poszczególnych odcinkach dróg w sposób następujący:

na drodze krajowej 73 na odcinku Morawica-Chmielnik o 29%,

na drodze krajowej 73 – odcinek Chmielnik- Busko o 31%,

na drodze krajowej 78 na odcinku Kije Chmielnik o 131%,

na drodze wojewódzkiej 765 na odcinku Chmielnik – Szydłów o 84%.

Uzupełnieniem strategicznego układu komunikacyjnego są drogi powiatowe oraz gminne. W gminie znajdują się drogi powiatowe o długości 74,48 km. Drogi powiatowe stanowią system łączący cały obszar z siecią dróg o randze wojewódzkiej i stanowią korytarze tranzytowe. Drogi powiatowe to drogi utwardzone.

Tabela 43. Wykaz dróg i ulic powiatowych w gminie Chmielnik

Numer drogi	Nazwa drogi	Długość odcinka drogi znajdująca się w obrębie Gminy Chmielnik (mb)
0002T	Piotrkowice – Maleszowa	1270,0
0003T	Piotrkowice – Grabowiec -Włoszczowice	2700,0
0004T	Wesoła – Ługi - Maleszowa	3430,0
0005T	Piotrkowice – Suliszów - Jasień	8536,0
0006T	Chmielnik-Dezyderów	2400,0
0007T	Dojazd do stacji kolejowej w Chmielniku	800,0
0009T	Goluchów – Żydówek – Samostrzałów –Sędziejowice - Śladków Duży	5050,0
0020T	Przededworze – Lesisko - Sędziejowice	5500,00
0021T	Chmielnik-Śladków Duży- Chomentówek – Szarbków –	7550,0

	Włochy -Pińczów		
0022T	Chmielnik - Lubania-Różanka –Wierzbie – Drugnia - Zakarczynie – Zalesie – Rudki – Potok – Życiny	4020,0	
0023T	Chmielnik – Zrecze Małe – Rzeszutki – Zagrody – Janowice Raczyckie – Maciejowice – Wólka Bosowska – Ruda	4000,0	
0024T	Chmielnik – Ciecierze – Szyszczycy – Suskrajowice – Kostera – Służów – Posada – Bugaj – Kołaczkowice – Skrobaczów - Stopnica	5430,0	
0025T	Śladków Mały – Kotlice – Zawada – Balice	4125,0	
0026T	Śladków Mały – Suskrajowice – Bugaj – Palonki – Bosowice – Kargów	4060,0	
0058T	Borzykowa – Wygoda Borzykowska – Słabkowice – Skorzów	2600,0	
	Łączna długość dróg powiatowych znajdujących się w obrębach wiejskich	61471	
Chmielnik	Drogi bez określonego numeru, znajdujące się w obrębie miasta	Chmielnik, ul. 1 Maja	280,0
		Chmielnik, ul. Kielecka	1203,0
		Chmielnik, ul. Dygasińskiego	3208,0
		Chmielnik, Plac Kościelny	86,0
		Chmielnik, Plac Targowy	223,0
		Chmielnik, Rynek	278,0
		Chmielnik, ul. Konopnickiej	950,0
		Chmielnik, ul. Leśna	2100,0
		Chmielnik, ul. Lubańska	1300,0
		Chmielnik, ul. Mrucza	868,0
		Chmielnik, ul. Pierzchnicka	592,0
		Chmielnik, ul. Polna	501,0
		Chmielnik, ul. Szkolna	396,0
		Chmielnik, Plac Kościuszki	79,0
		Chmielnik, ul. Witosa	950,0
	Łączna długość dróg powiatowych znajdujących się w obrębie miejskim	13014,0	
Ogółem długość dróg powiatowych w Gminie Chmielnik		74485,0	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych <http://www.pzdkielce.pl/>

Stan techniczny tych dróg ocenić można jako średni. Część z nich wymaga niezbędnych modernizacji w celu poprawy bezpieczeństwa i funkcjonalności.

Drogi gminne pełnią rolę ciągów komunikacyjnych, decydujących zarówno o zintegrowaniu układu terytorialnego gminy j jego funkcjonowaniu, jak i otwartości na zewnątrz.

Tabela 44. Wykaz dróg ulic gminnych i ulic znajdujących się w gminie Chmielnik

Numer drogi	Nazwa drogi	długość odcinka			
		ogółem	w tym o nawierzchni		
			asfaltowej, bitumicznej, kostka	łuczniowa	gruntowej
316022	Borzykowa – Kostera	1600	1600		
316023	Borzykowa – Młyny	830	830		
316024	Chomentówek – Borków	987	987		
316025	Chomentówek przez wieś	555	555		
316026	Celiny do ujęcia wody	515	415	100	
316027	Celiny przez wieś	395	395		
316028	Grabowiec – Łąki	1415	1030	385	
316029	Holendry – Gołuchów	1200		1200	
316030	Holendry – Leśniczówka	1961	1268		693
316031	Lubania – Lipy	330	330		
316032	Lubania przez wieś	765	765		
316033	Łagiewniki przez wieś	336	336		
316034	Łagiewniki przez wieś II	740	740		
316035	Łagiewniki – Pożogi	1650	1650		
316036	Piotrkowice – Minostowice	1173	1173		
316037	Piotrkowice – Minostowice I	1416	1416		
316038	Piotrkowice ul. Kościelna	484	484		
316039	Piotrkowice ul. Lipki	343	343		
316040	Piotrkowice ul. Nowa	90	90		
316041	Piotrkowice ul. Wolności	935	284	651	
316042	Piotrkowice ul. Wolności II	105	105		
316043	Piotrkowice ul. Źródłowa	595	592		
316044	Przededworze przez wieś	1100	406	694	
316045	Przededworze na Kolonii	600	600		
316046	Rzeszutki – Wielka Łąka	1000	1000		
316047	Sędziejowice – Borków	2373	150		2225
316048	Sędziejowice – Chomentówek	2095	2095		
316049	Sędziejowice – Gartatowice	1470	1470		
316050	Suchowola – Lipy – Lubania –	4230	4230		

	Łagiewniki				
306051	Suchowola – Kolonia II – Ługi	3133	2806	327	
306052	Suchowola Kolonia II – Suchowola Kolonia I – Suchowola	1478	1478		
306053	Suchowola Straszniów – Ługi	1650	757	893	
306054	Suskrajowice przez wieś	600	600		
306055	Szyszczyce Psiarnia	917	917		
306056	Śladków Duży – Śladków Mały	3215	1065		2150
306057	Śladków Duży - Pomyków	3400	1620	1620	
306058	Śladków Duży – Młyny	1534	1534		
306059	Śladków Mały – Miławka	2625	650	1975	
306060	Śladków Duży przez wieś	598	598		
306061	Zrecze Chałupczańskie – Zrecze Brzozowskie	973	810	163	
306062	Zrecze Duże – Zrecze Chałupczańskie	760	760		
bez nr	Zrecze Duże – Zrecze Małe	1190	1190		
bez nr	Chmielnik granica miasta – Zrecze Małe – Ciecierze	3758	3252	506	
bez nr	Ptasznik – Suliszów – Gozdawa	5730	273	1125	4132
bez nr	Sędziejowice Zakościele – Sędziejowice Kolonia	430	430		
bez nr	Sędziejowice Zakościele – Sędziejowice stacja kolejki	1070	110	960	
bez nr	Sędziejowice Cmentarz – Sędziejowice Zakościele	1055		1055	
Łączna długość dróg gminnych znajdujących się w obrębach wiejskich		65403	44389	10034	10980
miasto Chmielnik	ul. 13 Stycznia	554	554		
	ul. Akacyjowa	200	200		
	ul. Bukowa	68	68		
	ul. Brzozowa	715	715		
	ul. Cicha	499	499		
	ul. Cisowa	363	363		
	ul. Dojazdowa	268	268		
	ul. Furmańska	380	380		
	ul. Grabowa	71	71		
	ul. Jałowcowa	61	61		
	ul. Jasna	139	139		
	ul. Jesionowa	243	243		

ul. Jarzębinowa	362	362		
ul. Jaśminowa	290	290		
ul. Jodłowa	74	74		
ul. Kalinowa	183	183		
ul. Kilińskiego	267	267		
ul. Klonowa	302	302		
ul. Krótka	92	92		
ul. Kwiatowa	281	281		
ul. Lipowa	686	686		
ul. Leszczynowa	79	79		
ul. Mała	146	146		
ul. Mickiewicza	1000	1000		
ul. Mielczarskiego	223	223		
ul. Parkowa	316	316		
ul. Pogodna	168	168		
ul. Połna	261	261		
ul. Poprzeczna	70	70		
ul. Przemysłowa	393	393		
ul. Sienkiewicza	294	294		
ul. Słoneczna	175	175		
ul. Starobuska	244	244		
ul. Sosnowa	54	54		
ul. Wolności – dojazd do osiedla 22 Lipca	150	150		
ul. Wspólna	286	286		
ul. Wrzosowa	250	250		
ul. Żeromskiego	250	250		
ul. Graniczna	985		985	
ul. Na Skarpie	270	270		
Łączna długość dróg gminnych znajdujących się w obrębie miasta Chmielnik	11812	10827	985	
Łączna długość dróg gminnych	77215	55216	11019	10980

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UMiG Chmielnik

Ogółem na terenie gminy jest 77,2 km dróg i ulic gminnych, w tym 11,81 km na terenie miasta. W kilometrażu dróg gminnych przeważają drogi o nawierzchni ulepszonej – 55,22 km, o nawierzchni utwardzonej 11,02 ha i o nawierzchni gruntowej 10,98 ha. Stan techniczny tych dróg jest

zróżnicowany. Część z nich wymaga niezbędnych modernizacji w celu poprawy bezpieczeństwa i funkcjonalności.

Przez terytorium gminy przebiegają: szerokotorowa linia kolejowa relacji Hrubieszów – Huta „Katowice” (LHS), wykorzystywana do przewozów towarowych, tranzytowych oraz linia kolejowa nr 70 łącząca Włoszczowice, Staszów ze stacją Chmielów k. Tarnobrzega; we Włoszczowicach łączy się z linią kolejową Kielce – Busko – Zdrój (obecnie nieczynną). Na terenie stacji Chmielnik – Przededworze z linii głównej odchodzi nieczynna bocznica kolejowa. W chwili obecnej komunikacja kolejowa ma marginalne znaczenie dla gminy, jednak może zostać wykorzystana w celu ożywienia gospodarczego terenów położonych w jej pobliżu w kontaktach z Ukrainą.

3.2. Gospodarka wodno – kanalizacyjna

3.2.1. Zaopatrzenie w wodę

Zaopatrzenie mieszkańców gminy w wodę odbywa się z wodociągów zbiorowych, dla których źródłem wody są trzy podstawowe ujęcia wody zlokalizowane we wsiach: Zrecze, Piotrkowice i Celiny oraz dwa rezerwowe w Chmielniku i Suchowoli. W systemie zaopatrzenia w wodę dominującą rolę odgrywają ujęcia powierzchniowe. Istniejące ujęcia w pełni zabezpieczają zapotrzebowanie gminy na wodę. Zaopatrzenie w wodę mieszkańców miejscowości Ługi i Różanka odbywa się z ujęcia wody zlokalizowanego na terenie Gminy Pierzchnica. Gospodarkę zasobami wodnymi na terenie Gminy Chmielnik prowadzi Zakład Usług Komunalnych w Chmielniku Sp. z o.o. Dodatkowo woda z ujęć znajdujących się na terenie gminy sprzedawana jest Gminie Busko – Zdrój.

Tabela 45. Sieć wodociągowa na terenie Miasta i Gminy Chmielnik w latach 2009-2014

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2009	2010	2011	2012	2013	2014
długość czynnej sieci rozdzielczej	km	169,9	169,9	187,9	187,9	187,9	193,2
połączenia prowadzące do budynków	szt	2665	2804	2990	3027	2135	3132
ludność korzystająca z sieci wodociągowej	osoba	9158	9306	9499	9477	9506	11368
korzystający z wodociągu w % ogółu ludności	%	79,4	80,6	81,9	81,9	82,2	99,1
Zużycie wody z wodociągów ogółem	dam ³	267,1	263,4	322,5	314,0	321,8	319,3
woda dostarczona gospodarstwom domowym	dam ³	208,7	205,0	225,8	220,5	223,3	218,3

zużycie wody z wodociągów dostarczonej do gospodarstw domowych na 1 mieszkańca gminy	m ³	18,1	17,7	19,5	19,0	19,3	18,9
--	----------------	------	------	------	------	------	------

Źródło: opracowani własne na podstawie danych GUS BDL

Długość sieci wodociągowej w gminie wynosi 193,2 km, do sieci przyłączonych jest 3132 gospodarstw. W gminie korzysta z sieci wodociągowej 11368 osób, co stanowi 99,1% ogółu mieszkańców. W 2014 roku zużycie wody na jednego mieszkańca wynosiło 18,9 m³. W badanym okresie długość sieci wodociągowej zwiększyła się o 23,3 km, liczba gospodarstw korzystających z wodociągu o 467. Zużycie wody z wodociągów wzrosło ogółem o 52,2dam³.

3.2.2. Sieć kanalizacyjna

Systemem kanalizacji sanitarnej objęte są następujące miejscowości: Chmielnik, Przededworze, Suchowola, Śladków Mały, Śladków Duży, Piotrkowice, Grabowiec, Suliszów, Minostowice. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej wynosi 70,0 km i obsługuje 1762 przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania.

Tabela 46. Sieć kanalizacyjna na terenie Miasta i Gminy Chmielnik

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Komunalne i przemysłowe oczyszczalnie ścieków	szt.	2	2	2	2	2	2
Ścieki odprowadzone ogółem	dam ³	183,8	167,0	180,0	209,0	198,0	202,0
długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	50,8	50,8	70,0	70,0	70,0	70,0
połączenia prowadzące do budynków	szt	1338	1440	1627	1657	1755	1762
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	osoba	5573	5813	6243	6211	6269	6802
korzystający z kanalizacji w % ogółu ludności	%	48,3	50,3	53,8	53,7	54,2	59,3
długość sieci kanalizacyjnej w relacji do długości sieci wodociągowej	-	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Według danych GUS (stan na koniec 2014 r.) z sieci korzysta 59,3% ogółu mieszkańców . W 2014 r. do kanalizacji odprowadzono 202dam³/rok ścieków. Gmina posiada dwie własne oczyszczalnie ścieków w miejscowościach Chmielnik i Piotrkowice. Ponadto w gminie funkcjonuje 15 przydomowych oczyszczalni ścieków. W badanym okresie (2009-2014) długość czynnej sieci kanalizacyjnej zwiększyła się o 19,2 km, liczba gospodarstw przyłączonych do kanalizacji wzrosła o 424, a liczba ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej o 1229. Współczynnik długości sieci kanalizacyjnej w stosunku do długości sieci wodociągowej wzrósł o 0,1 i na koniec 2014 r wyniósł 0,4.

3.3. Gospodarka odpadami

3.3.1 Odpady komunalne

W myśl znowelizowanej ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach obowiązek odbioru i zagospodarowania odpadów komunalnych spoczywa na Gminach. Nowy system obejmuje wszystkich mieszkańców. Przyjęcie takiego rozwiązania przyczyni się do zwiększenia odbioru odpadów trafiających do instalacji odzysku, jak również do zaniku nielegalnie składowanych odpadów w miejscach niedozwolonych. Odbiór odpadów od właścicieli nieruchomości zamieszkałych na podstawie umowy zawartej z Gmina Chmielnik realizuje Zakład Usług Komunalnych w Chmielniku sp. z o.o. Właściciele nieruchomości niezamieszkałych, w których powstają odpady w wyniku działalności gospodarczej mają obowiązek posiadania i wykonania umów z podmiotami uprawnionymi do działalności w tym zakresie.

Na terenie gminy nie funkcjonuje składowisko odpadów komunalnych. Istniejące dotychczas w miejscowości Przededworze, mimo usilnych działań czynionych przez Burmistrza Miasta i Gminy Chmielnik oraz właściciela składowiska – Zakład Usług Komunalnych w Celinach, nie ujęte zostało w Wojewódzkim Planie Gospodarki Odpadami jako regionalna instalacja gospodarowania odpadami komunalnymi. Cytowany wyżej WPGO umożliwił, przekształcenie go w regionalną instalację do przerobu selektywnie zebranych odpadów zielonych i innych ulegających biodegradacji.

Obecnie gmina Chmielnik należy do Regionu 4 według podziału w „Planie gospodarki odpadami dla województwa świętokrzyskiego na lata 2012-2018” w związku z czym , odpady wytworzone na jej terenie, przewożone są do Regionalnego Zakładu Zagospodarowania Odpadów w Promniku gmina Strawczyn. Zakład ten stanowi własność Gminy Kielce.

Tabela 47. Wielkość zebranych zmieszanych odpadów komunalnych z gospodarstw domowych z terenu Miasta i Gminy Chmielnik

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Wielkość zebranych odpadów komunalnych ogółem	Mg	1057,51	1214,95	1481,78	1292,44	1071,60	1269,50
Wielkość zebranych odpadów komunalnych na 1 mieszkańca	kg	91,6	105,0	128,0	111,5	123,24	115,81
Wielkość zebranych odpadów komunalnych z gospodarstw domowych	Mg	708,80	782,86	921,37	850,54	1041,40	1222,80
Wielkość zebranych odpadów komunalnych z gospodarstw domowych na 1 mieszkańca	kg	61,4	67,7	79,7	73,4	112,54	118,70
budynki mieszkalne objęte zbiórką odpadów komunalnych	szt.	2516	2541	2541	2569	2548	2598

W gminie Chmielnik w roku 2014 zebrano 537 Mg zmieszanych odpadów komunalnych. Jest to ilość mniejsza od zebranej w roku 2009 o 520 Mg. Zbiórką odpadów objęto 2598 budynków mieszkalnych. W Chmielniku przy ulicy Sarobuskiej utworzono Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych, do którego mieszkańcy mogą dostarczać: odpady opakowaniowe, odpady komunalne ulegające biodegradacji, odpady wielkogabarytowe, baterie i akumulatory, zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny, zużyte opony, odpady budowlane o wadze do 50 kg, popioły i żużle pochodzące z domowych pieców, przeterminowane leki i inne odpady wchodzące w skład strumienia odpadów komunalnych określone w regulaminie. Istnieje potrzeba zastąpienia utworzonego w roku 2013 Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych, obiektu mającego status tymczasowości, nowym obiektem, spełniającym standardy i wymogi dla takich budynków i budowli określone w przepisach prawa budowlanego. Zgodnie ze złożonymi w roku 2014 deklaracjami, 2 347 gospodarstw domowych zadeklarowało segregację odpadów w sposób selektywny oraz kompostowanie odpadów ulegających biodegradacji we własnym zakresie. Pozostałe osoby przekazują odpady zmieszane, bądź zadeklarowały, że ich nieruchomości nie są zamieszkałe.

Tabela 48. Ilość odpadów komunalnych wytworzonych na terenie Miasta i Gminy Chmielnik w latach 2013-2014

Kod odebranych odpadów	Rodzaj odebranych odpadów	Masa odebranych odpadów (Mg)	
		w roku 2013	w roku 2014
15 01 06	Zmieszane odpady opakowaniowe	195,9	387,4
15 01 02	Opakowania z tworzyw sztucznych	6,6	1,9

15 01 01	Opakowania z papieru i tektury	0	3,7
15 01 07	Opakowania ze szkła	8,8	100,1
16 01 03	Zużyte opony	0	27,3
17 01 01	Odpady z betonu oraz gruz	12,3	70,0
17 01 07	Zmieszane odpady z betonu oraz gruz	9,5	20,0
17 01 03	Odpady innych materiałów ceramicznych	1,3	0
17 01 80	Usunięte tynki i tapety, klejony	0,8	0
20 03 99	Odpady komunalne nie wymienione w innych podgrupach	141,8	413,5
20 02 01 20 01 08	Odpady ulegające biodegradacji	46,3	92,8
20 02 03	Inne odpady nieulegające biodegradacji	19,4	15,1
20 03 01	Niesegregowane odpady komunalne	586,0	77,3
20 03 02	Odpady z targowisk	3,0	3,1
20 03 03	Odpady z placów i ulic	27,2	43,6
20 03 07	Odpady wielkogabarytowe	1,6	3,0
20 01 23	Urządzenia zawierające freon	1,9	1,2
20 01 35 20 01 36	Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne	9,2	9,5
Razem		1071,6	1269,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UMiG Chmielnik

W latach 2009-2014 zintensyfikowano działania na rzecz selektywnej zbiórki odpadów komunalnych. Wyselekcjonowane odpady takie jak szkło, plastik, makulatura, zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny, odpady wielkogabarytowe w ilości 727,70 Mg przekazano do recyklingu i utylizacji wyspecjalizowanym firmom. Odpady biodegradowalne zagospodarowywane są w przydomowych kompostowniach, dlatego w tych latach znacznie mniej odpadów zmieszanych trafiło do składowania.

3.3.2. Odpady zawierające azbest

W celu oczyszczenia gminy Chmielnik z niebezpiecznego odpadu zawierającego azbest, uchwałą z dnia Rady Miejskiej w Chmielniku Nr III/6/2014 przyjęto Program usuwania wyrobów zawierających azbest la Gminy Chmielnik na lata 2014-2032. Ze względu na zagrożenie jakie stwarzają te wyroby, powinny być usunięte ze wszystkich obiektów na terenie gminy Chmielnik do końca 2032 roku.

W latach 2013-2014 dokonano szczegółowej inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest zgromadzony na budynkach oraz składowany w obrębie gminy Chmielnik. Inwentaryzacja ta stanowiła materiał wyjściowy do opracowania Programu o którym mowa wyżej. Stwierdzono,

że całkowita masa wyrobów azbestowych w gminie Chmielnik wynosi 5519Mg. Przeważającą część wyrobów zawierających azbest stanowią płyty faliste (93%). Wyroby te to w większości pokrywece płyty dachowe azbestowo – cementowe określane potocznie jako „eternit”.

Tabela 49. Ilość wyrobów azbestowych w poszczególnych miejscowościach gminy Chmielnik.

Lp.	Miejscowość	Zinventaryzowane (kg)	
		os. fizyczne	os. prawne
1	Borzykowa	258 665	1 210
2	Celiny	217 800	10 065
3	Chmielnik	436 007	26 290
4	Chomentówek	125 972	2 860
5	Ciecierze	57 167	0
6	Grabowiec	264 077	6 380
7	Holendry	77 396	5 335
8	Jasień	140 063	0
9	Kotlice	104 566	17 897
10	Lipy	79 442	0
11	Lubania	161 843	0
12	Łagiewniki	244 849	29 392
13	Ługi	206 888	0
14	Minostowice	166 353	0
15	Piotrkowice	240 713	0
16	Przededworze	209 550	5 555
17	Sędziejowice	326 018	2 310
18	Suchowola	360 173	880
19	Suliszów	212 025	0
20	Suskrajowice	90 035	0
21	Szyszczyce	214 775	0
22	Śladków Duży	560 626	23 320
23	Śladków Mały	188 848	0
24	Zrecze Chałupczańskie	165 275	0
25	Zrecze Duże	147 510	605
26	Zrecze Małe	131 175	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UMiG Chmielnik

Najwięcej wyrobów azbestowych jest zlokalizowanych w miejscowości Śladków Duży (583946 kg), co stanowi 10,6 % wszystkich wyrobów znajdujących się na terenie Gminy Chmielnik.

Przeliczając ilość wyrobów na jednego mieszkańca zauważymy, że ich największa ilość przypada na mieszkańców miejscowości Suliszów (1462 kg/mieszkańca),

Tabela 50. Ilość wyrobów azbestowych w poszczególnych rodzajach budynków oraz azbest magazynowany w gminie Chmielnik.

Rodzaje budynków	Ilość (kg)
Mieszkalne	1 428 636
Gospodarcze	3 779 292
Przemysłowe	18 700
Użyteczności publicznej	13 640
Inne	89 672
Mieszkalno-gospodarcze	92 620
Azbest magazynowany	97 350

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UMiG Chmielnik

Najwięcej wyrobów azbestowych znajduje się na budynkach gospodarczych (3779292 kg), co stanowi 68,5% wszystkich budynków pokrytych azbestem na terenie Gminy Chmielnik,

Ilość wyrobów azbestowych w Gminie Chmielnik w przeliczeniu na 1 km² wynosi 38,84 Mg/km² i bliska średniej krajowej (obliczonej na podstawie szacunkowych danych ilości wyrobów azbestowych występujących na terenie Polski, która wynosi ok. 40 Mg/km²),

Tabela 51. Stan techniczny wyrobów azbestowych w gminie Chmielnik.

Stopień pilności	Ilość wyrobów zawierających azbest (kg)
I	111 309
II	98 285
III	5 310 316

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UMiG Chmielnik

Stan techniczny wyrobów zawierających azbest charakteryzowany poprzez stopień pilności ich usunięcia wskazuje na pilną potrzebę pozbycia się 2% eternitu (I stopień pilności), powtórna ocenę w ciągu roku 2% eternitu (II stopień pilności) i powtórna ocenę do 5 lat pozostałych 96% eternitu (III stopień pilności) zlokalizowanego w Gminie Chmielnik.

Z wyliczeń zawartych w przyjętym przez Radę Miejską w Chmielniku dokumencie wynika, że całkowity koszt realizacji Programu do 2032 r. wyniesie 4.437 253,00 zł. Należy zaznaczyć, że rynek usług związanych z usuwaniem wyrobów azbestowych jest bardzo dynamiczny, dlatego nie da się do końca przewidzieć kosztów realizacji Programu w kolejnych latach.

W badanym okresie tj. przekroju lat 2009-2014 Gmina Chmielnik realizowała „Program Usuwania Wyrobów Zawierających Azbest w Mieście i Gminie Chmielnik w latach 2008-2013”. W wyniku podjętych działań usunięto z obszaru gminy łącznie 534 Mg wyrobów zawierających azbest. Odpady te w 100% stanowiły zalegające na posesjach osób fizycznych płyty pokrywcze azbestowo cementowe faliste bądź płaskie.

Tabela 52. Ilość odpadów zawierających azbest usuniętych z posesji osób fizycznych i utylizowanych staraniem Urzędu Miasta i Gminy w Chmielniku w latach 2009-2014

Wyszczególnienie	Jedn. miary	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Wielkość zebranych odpadów zawierających azbest	Mg	79	42	55	134	118	106

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UMiG Chmielnik

Czynności załadunku, transportu i utylizacji odpadów odbywały się bez udziału środków finansowych właściciela nieruchomości. Usługa była w pełni finansowana ze środków Gminy Chmielnik, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Kielcach oraz w dwóch pierwszych latach trwania Programu przez Powiat Kielecki. Odpady były utylizowane na Składowisku Odpadów Niebezpiecznych w Dobrowie gmina Tuczępy. Usługa wykonywana była przez firmy EUROGAZ ze Zgórska k. Kielc i PPBH ”EKO” Paweł Michalski z Mikułowic k. Buska Zdroju. Gmina przewiduje kontynuowanie Programu w najbliższych latach.

3.4. Zaopatrzenie w paliwa gazowe

Gmina Chmielnik leży w zasięgu terytorialnym działania Polskiej Spółki Gazownictwa sp. z o.o. Oddział w Tarnowie, Zakład w Kielcach. Aktualnie obszar gminy został częściowo zgazyfikowany poprzez wybudowanie w miejscowości Chmielnik stacji redukcyjno – pomiarowej pierwszego stopnia wraz z siecią i przyłączami do odbiorców.

Według informacji PSG sp. z o.o., Oddział w Tarnowie, Zakład w Kielcach, Rejon Dystrybucji Gazu Busko – Zdrój, długość czynnej sieci gazowej (tj. gazociągi oraz przyłącza gazowe) na terenie Gminy Chmielnik wynosi łącznie 10195 m., w tym:

Gazociągi średniego ciśnienia: 8021 m,

Przyłącza średniego ciśnienia: 1281 m,

Gazociągi wysokiego ciśnienia 893 m.

Do sieci gazociągowej przyłączonych jest 68 odbiorców gazu, w tym budynki mieszkalne (48 szt.) i budynki użyteczności publicznej (20 szt.).

Na wchód od miejscowości Chmielnik przebiega gazociąg wysokiego ciśnienia DN300, Pn 6,3MPa relacji: Zborów – Busko – Kielce.

Gazyfikacja nowych obszarów odbywa się w zależności od zainteresowania odbiorem paliwa gazowego oraz opłacalności ekonomicznej tego przedsięwzięcia. Zgodnie z Rozporządzeniem

Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 6 kwietnia 2004 r. w sprawie szczegółowych warunków przyłączania podmiotów do sieci gazowych, ruchu i eksploatacji tych sieci (Dz. U. Nr 105 poz. 1113), realizacja budowy sieci gazowej na nowych terenach może nastąpić pod warunkiem spełnienia kryteriów technicznych i ekonomicznych inwestycji.

3.5. Ciepłownictwo

Obecnie potrzeby ciepłe Miasta i Gminy Chmielnik pokrywane są za pomocą indywidualnych źródeł ciepła, rozproszonych lokalnych kotłowni zlokalizowanych bezpośrednio przy odbiorcach ciepła oraz przez przedsiębiorstwo Zakład Usług Komunalnych w Chmielniku sp. z o.o. z siedzibą w Zreczu Dużym, które jest największym producentem ciepła w gminie.

Kotłownie lokalne są własnością różnych podmiotów i instytucji, w tym zakładów przemysłowych, przedsiębiorstw, placówek służby zdrowia, szkół, spółdzielni mieszkaniowych.

Na terenach wiejskich gminy dominuje budownictwo jednorodzinne z własnymi indywidualnymi źródłami ciepła wbudowanymi u poszczególnych odbiorców. Wszystkie obiekty i mieszkania na terenie wiejskim oraz w części miasta są zasilane w ciepło na potrzeby grzewcze oraz na przygotowanie ciepłej wody użytkowej z własnych indywidualnych źródeł. W związku z powyższym brak jest szczegółowych danych odnośnie mocy, rodzaju czy wieku poszczególnych źródeł ciepła. Ze względu na to, że wszystkie piece lub kotłownie indywidualne zasilają tylko obiekty, w których są zainstalowane, należy zakładać, że są to źródła ciepła o mocach rzędu kilku kilowatów, a w nielicznych przypadkach, gdy kotłownia ogrzewa większy obiekt (np. szkoła) istnieją źródła ciepła o mocach kilkudziesięciu kilowatów. Kotłownie działają głównie w oparciu o miał, węgiel i olej opałowy, a na terenie miasta również gaz ziemny.

Na terenie Gminy Chmielnik energia cieplna wykorzystywana jest do ogrzewania pomieszczeń i przygotowania ciepłej wody użytkowej w budownictwie mieszkaniowym, do przygotowania posiłków w gospodarstwach domowych, na potrzeby zakładów przemysłowych (ogrzewanie, c.w.u., technologia) oraz do ogrzewania pomieszczeń i przygotowania c.w.u. oraz na potrzeby technologiczne (w kuchniach) w szkołach, obiektach usługowych i użyteczności publicznej.

Zakład Usług Komunalnych w Chmielniku sp. z o.o. eksploatuje pięć kotłowni o łącznej mocy 2,127 MW. Kotłownie zlokalizowane są:

- Na Osiedlu 22-lipca (kocioł gazowy o mocy 1,8 MW i sprawności 97%),
- Przy ul. Mrucza 39 (kocioł gazowy TERMOCOMFORT o mocy 29 kW i sprawności 89%),
- Przy ul. Dygasińskiego 12 (kocioł gazowy VITOGAS o mocy 108 kW i sprawności 83%),
- Przy ul. Dygasińskiego 10 (kocioł gazowy o mocy 100 kW i sprawności 83%),
- Przy ul. Dojazdowej 27 (kocioł gazowy IMMERGAS o mocy 90 kW i sprawności 97%).

Wymienione powyżej kotłownie nie posiadają systemów oczyszczania spalin.

Działania z zakresu rozwoju ciepłownictwa powinny uwzględniać ochronę środowiska naturalnego. Dlatego też głównym kierunkiem zmian powinna być systematyczna modernizacja lub wymiana kotłowni opalanych paliwem stałym na ekologiczne nośniki energii. Ponadto należy dążyć do objęcia jak największego obszaru gminy, charakteryzującego się zwartą zabudową, scentralizowanymi źródłami ciepła, dążąc do stopniowej eliminacji indywidualnych systemów grzewczych.

3.6. Elektroenergetyka

Zaopatrzenie Gminy Chmielnik w energię elektryczną odbywa się z krajowego systemu elektroenergetycznego. Obszar gminy leży w zasięgu działania spółki Polskie Sieci Elektroenergetyczne – Wschód S.A. Operatorem systemu dystrybucyjnego działającym w zasięgu terytorialnym Gminy Chmielnik jest PGE Dystrybucja S.A. Oddział Skarżysko- Kamienna, wchodząca w skład Grupy Energetycznej – PGE Polska Grupa Energetyczna S.A.

Przez teren gminy przebiegają tranzytem dwie linie elektroenergetyczne najwyższych napięć:

Linia 400kV relacji Elektrownia Połaniec – stacja systemowa „Kielce 400”, która w granicach gminy przebiega na odcinku 10,8 km,

Linia 220kV relacji Połaniec –Radkowice, przebiega na odcinku 16,4 km w granicach gminy.

Linie te nie mają bezpośredniego znaczenia dla gminy – występuje jedynie ograniczenie zabudowy związane z polem elektromagnetycznym.

Gmina Chmielnik jest zaopatrywana w energię elektryczną przez Główny Punkt Zasilania (GPZ) w miejscowości Chmielnik. Jest to stacja elektroenergetyczna 110/15kV Chmielnik z dwoma transformatorami o mocy 10MVA każdy. Jest ona zasilana dwoma liniami 110kV relacji Morawica oraz Stawiany. Stacja 110/15kV Morawica stanowi własność PGE Dystrybucja S.A. Skarżysko – Kamienna i jest zlokalizowana na terenie Gminy Morawica. Stacja Stawiany nie jest własnością ani też nie jest eksploatowana przez PGE Dystrybucja S.A. i zlokalizowana jest na terenie Gminy Pińczów. Ponadto przez terytorium Gminy Chmielnik częściowo przebiega linia 110kV Stawiany – Busko Wełecz.

Odbiorców energii elektrycznej z terenu Gminy Chmielnik zasilają następujące linie średniego napięcia:

Chmielnik – Wełecz, 12 stacji trafo SN/nn RE + 2 stacje abonenckie;

Chmielnik – Pińczów, 3 stacje trafo SN/nN RE;

Chmielnik – Kije, 11 stacji trafo SN/nN RE + 2 abonenckie;

Chmielnik – Morawica, 24 stacje trafo SN/nN RE + 5 stacji abonenckich;

Chmielnik – Pierścień 2, 10 stacji trafo SN/nN RE;

Chmielnik – Raków, na terenie Gminy Chmielnik, nie zasila żadnej stacji trafo SN/nN;

Chmielnik – Szydłów 1, 4 stacje trafo SN/nN RE;

Chmielnik – Pierzchnica, 8 stacji trafo SN/nN RE;

Chmielnik – Szydłów 2, 8 stacji trafo SN/nN RE;

Chmielnik - Zrecze Wodociąg, 1 stacja trafo SN/nN RE +1 stacja abonencka;

Chmielnik – Pierścień 1, 6 stacji trafo SN/nN RE +1 stacja abonencka;

Chmielnik – Oczyszczalnia Ścieków, 6 stacji trafo SN/nN RE + 3 stacje abonenckie.

Stan techniczny sieci średniego napięcia i sieci niskich napięć jest zadowalający. Większość sieci została w ostatnich latach wyremontowana, zarówno w mieście jak i na obszarach wiejskich gminy. Przedsiębiorstwo energetyczne, w ramach posiadanych środków na prowadzenia inwestycji, na bieżąco dokonuje wymiany przyłączy na izolowane wraz z wyniesieniem układów pomiarowych do zewnętrznych złącz pomiarowych oraz dokonuje wymiany na liniach gołych przewodów na izolowane o większym przekroju (bez wymiany słupów).

4. Charakterystyka strefy gospodarczej

4.1. Rynek pracy i aktywność gospodarcza

Do wiodących funkcji w rozwoju gospodarczym gminy Chmielnik zalicza się przemysł wydobywczy, działalność rolnicza oraz handel i usługi.

Koncentracja działalności gospodarczej, handlowej, przemysłowej i usługowej występuje na terenie miasta lub jego najbliższym sąsiedztwie. Największymi zakładami gminy są kopalnie wapieni umiejscowione na złożu „Celiny” w miejscowościach: Celiny, Chmielnik i Suchowola. Inne zakłady reprezentują branżę budowlaną, produkcyjną, itp.

Rynek pracy na terenie gminy kształtowany jest głównie przez sektor prywatny – 95,6 % , w którym dominują osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą 82,2 %. Zauważalna tendencją jest wzrost aktywności gospodarczej o przedsiębiorczej mieszkańców. Należy zwrócić uwagę na fakt, iż mieszkańcy samodzielnie tworzą dla siebie miejsca pracy. Z danych statystycznych wynika, że 10 osób na 100 w wieku produkcyjnym w gminie to osoby prowadzące własną działalność gospodarczą.

Tabela 53. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w latach 2009-2014 z terenu gminy Chmielnik.

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	706	734	726	760	755	759
sektor publiczny	29	34	34	36	34	33
sektor prywatny	677	700	692	724	721	726
w sektorze prywatnym:						
osoby fizyczne	573	594	585	605	600	597
spółki handlowe z kapitałem	2	2	2	2	2	2

zagranicznym						
spółdzielnie	7	7	7	7	9	9
Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne	20	21	21	25	26	29
pozostałe	75	76	77	85	84	89

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Wśród podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w gminie dominują podmioty zatrudniające do 9 osób (95,4%), a 7 podmiotów zatrudnia powyżej 50 osób.

Tabela 54. Podmioty gospodarki narodowej według klas wielkości i profilu działania

Rok	Liczba podmiotów gospodarczych	Podmioty wg klasy wielkości (liczba zatrudnionych)		
		0-9	10-49	50-249
2009	706	673	27	6
2010	734	701	27	6
2011	726	692	28	6
2012	760	723	30	7
2013	755	720	28	7
2014	759	724	28	7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Pośród jednostek wpisanych do rejestru REGON w roku 2014 41% z nich działało w sferze handlu, 12% firm posiadało profil firmy budowlanej, około 7 % działało w sferze przetwórstwa przemysłowego, kolejne około 7% stanowiły firmy transportowe. Największy wzrost liczby firm w badanym okresie, bo wynoszący 86% zanotowano w sekcji R- kultura, rozrywka i rekreacja i sekcji P – edukacja, wynoszący 44%. W pozostałych sekcjach skala zmian była nieznaczna i nie miała wpływu na sytuację gospodarczą gminy.

Tabela 55. Jednostki wpisane do rejestru REGON wg sekcji PKD 2007 w latach 2009-2014

Sekcja	2009	2010	2011	2012	2013	2014
A – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo, rybactwo	15	17	19	21	21	20
B – Górnictwo i wydobywanie	0	0	0	0	0	0
C – Przetwórstwo	53	58	53	53	55	51

przemysłowe						
D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz ...	0	0	0	0	0	0
E – Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami	2	1	2	2	3	4
F – Budownictwo	81	90	90	91	93	93
G – Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów	318	325	315	319	311	313
H – Transport i gospodarka	50	46	48	49	50	54
I – Zakwaterowanie	17	18	17	19	19	17
J – Informacja i komunikacja	5	6	8	7	7	6
K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	11	11	11	13	14	13
L – Obsługa rynku nieruchomości	19	19	19	19	20	20
M – Działalność naukowa i techniczna	22	26	23	25	24	26
N – Usługi administrowania	7	6	8	10	10	10
O – Administracja publiczna i obron narodowa	10	10	10	10	10	10
P – Edukacja	25	31	31	42	37	36
Q – Opieka społeczna i pomoc zdrowotna	18	17	20	20	22	22
R – Kultura, rozrywka, rekreacja	7	7	7	7	9	13
S i T – Pozostała działalność	46	46	45	53	50	52
U – Organizacje i zespoły	0	0	0	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Wielkość wskaźnika ilości podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności wyniósł w roku 2014 - 661 podmiotów. Wskaźnik ten wzrósł w stosunku do roku 2009 o 49 podmiotów na 10 tys. ludności.

Wskaźnik jednostek nowo zarejestrowanych w rejestrze wyniósł 664 podmioty na 10 tys. ludności w roku 2014. Największą wartość wskaźnika obserwowano w roku 2012, gdzie wyniósł on 81 podmiotów nowo zarejestrowanych na 10 tys. ludności, natomiast najniższą wartość, bo wynoszącą 55 osiągnął w roku 2011.

Z kolei wskaźnik jednostek wykreślonych z rejestru na 10 tys. ludności uzyskał najwyższą wartość w roku 2011 – 66 podmiotów na 10 tys. ludności. W roku 2014 wykreślono z rejestru 62 podmioty na 10 tys. ludności w gminie.

4.2. Rolnictwo

Rolnictwo stanowi drugoplanowy sektor lokalnej gospodarki w gminie Chmielnik, dający zatrudnienie mniejszej części mieszkańców. Gmina zalicza się do obszarów o średnio słabych warunkach przyrodniczo glebowych do produkcji rolnej.

Jak wynika z danych Powszechnego Spisu Rolnego 2010 (PSR 2010) na terenie Miasta i Gminy Chmielnik funkcjonuje 1559 gospodarstw rolnych, użytkując grunt o powierzchni 7948,38 ha. Powierzchnia zajmowana przez gospodarstwa rolne obejmuje 55,92% ogólnej powierzchni gminy Chmielnik. Charakterystyczną cechą gospodarstw jest ich duże rozdrobnienie. Spośród nich największą, bo liczącą 75% grupę stanowią gospodarstwa małe o powierzchni ogólnej nie przekraczającej 5ha, gospodarstwa o powierzchni mieszczącej się w przedziale 5-10 ha w liczbie 292 stanowią 18,3% ogólnej liczby gospodarstwa, natomiast dużych obszarowo o powierzchni większej niż 10 ha jest 104, stanowią one 6,7% ogólnej liczby gospodarstw rolnych. Porównując powierzchnię łączną poszczególnych grup obszarowych należy stwierdzić, że gospodarstwa rolne o powierzchni do 5 ha zajmują 40 % wszystkich gruntów stanowiących gospodarstwa rolne, pozostałe 60% równo dzielą między siebie gospodarstwa o obszarach mieszczących się w przedziale 5-10 ha i powyżej 10ha. Jak wynika z danych posiadanych przez Wydział Finansowy Urzędu Miasta i Gminy w Chmielniku grunty wchodzące w skład przedmiotowych 1559 gospodarstw rolnych stanowią odrębną własność aż 3456 płatników podatku rolnego. Wzrasta tendencja dotycząca podziału gospodarstw rolnych i przekazania poszczególnych działek wchodzących w skład gospodarstwa dla więcej niż jednego następcy. Zazwyczaj obdarowywane jest kilkoro dzieci rolnika bez względu na ich miejsce zamieszkania i stosunek do gospodarstwa, nieruchomości traktowane są jako należna spłata przysługującej części gospodarstwa rolnego. Mimo takich podziałów, gospodarstwa te wciąż zachowują całość jako podmioty gospodarcze. Jednakże w perspektywie kilkunastu, czy kilkudziesięciu lat skutki takich działań mogą być niekorzystne dla gminy. W tabeli Nr 56 przedstawiono strukturę gospodarstw rolnych wg grup obszarowych użytków rolnych opracowaną na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Tabela Nr 56. Struktura gospodarstwa rolnych według normy obszarowej użytków rolnych wg PSR 2010

gospodarstwa rolne wg grup obszarowych użytków rolnych	liczba gospodarstw (szt.)	Udział (%)	powierzchnia gospodarstw ogółem (ha)
do 1 ha włącznie	345	22,1	388,95
1-5 ha	818	52,5	2795,08
5-10 ha	292	18,7	2394,95
10-15 ha	68	4,4	978,96
15 ha i więcej	36	2,3	1390,44
ogółem	1559	100	7948,38

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS PSR 2010.

Pokrywą glebową stanowią w gm. Chmielnik utwory plejstocenijskie starszej epoki czwartorzędu. Są to na znacznym obszarze gminy, lekkie i bardzo lekkie utwory piaskowe, z których wytworzyły się gleby rdzawe (właściwe, brunatne, bielcowe). W kilku większych płatach występują tu utwory gliniaste, będące tworzywem gleb brunatnych wylugowanych, gleb pyłowych i czarnych ziem.

Na tle utworów plejstocenijskich niewielkimi płacami występują zwietrzliny wapieni, z których wytworzyły się rędziny brunatne i czarnoziemne. W obrębie użytków zielonych, położonych z reguły w niższych partiach terenu, mamy do czynienia z glebami murszowymi, torfowymi oraz z czarnymi ziemiemi o różnym składzie granulometrycznym.

Na terenie gminy występują gleby wg klas bonitacyjnych od II do VI. Udział poszczególnych klas bonitacyjnych w strukturze gruntów ornych i użytków zielonych gospodarstw rolnych przedstawia się następująco:

Tabela 57. Udział klas bonitacyjnych w strukturze gruntów ornych gospodarstw rolnych (%)

Klasa bonitacyjna	Powierzchnia w ha	%	charakterystyka
II	21,16	0,44	bardzo dobre (0,44%)
IIIa	149,58	3,11	Dobre (10,49 %)
IIIb	354,96	7,38	
IVa	943,68	19,62	Średnie (41,89 %)
IVb	1071,15	22,27	
V	1393,89	28,98	słabe i najslabsze (47,18 %)
VI	870,57	18,10	
VIz	4,81	0,10	
Razem	4809,80	100%	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UMiG Chmielnik

Tabela 58.   Udział klas bonitacyjnych w strukturze użytków zielonych

Klasa bonitacyjna	Powierzchnia w ha	%	charakterystyka
II	0,95	0,06	Dobre (0,06%)
III	53,43	3,37	Średnie (44,15 %)
IV	646,58	40,78	
V	617,09	38,92	słabe i najslabsze (55,79 %)
VI	247,20	15,59	
VIz	20,30	1,28	
Razem	1585,55	100%	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UMiG Chmielnik

W obrębie gminy Chmielnik gospodarstwa rolne dysponują w przeważającej mierze gruntami słabymi. W strukturze użytków ornych stanowią one 47,18 %, a w strukturze użytków zielonych 55,79% ogólnej powierzchni posiadanych gruntów. Grunty średnie stanowią 41,89% gruntów ornych i 44,15% użytków zielonych, natomiast grunty bardzo dobre i dobre stanowią około 11% użytków rolnych. Grunty dobre i bardzo dobre występują w miejscowościach Borzykowa, Szyszczycy, Sędziejowice, Łągiewniki i Zrecze Chałupczańskie, natomiast najwięcej gruntów słabych i najslabszych jest w Celinach, Grabowcu, Suliszowie, Śladkowie Dużym i Zreczu Małym.

Tabela 59.   Struktura użytkowania gruntów w gminie Chmielnik

Lp	Wyszczególnienie	Rolnictwo ogółem		Indywidualne gospodarstwa rolne	
		Liczba gospodarstw	Powierzchnia w ha	Liczba gospodarstw	Powierzchnia w ha
1.	Ogółem	1559	7948,38	1558	7746,75
2.	Użytki rolne, w tym	1555	6395,35	1554	6302,72
	w dobrej kulturze	1332	5742,33	1331	5550,70
	Pod zasiewami	1081	3412,82	1080	3221,19
	Grunty ugorowane	340	474,88	340	474,88
	Uprawy trwałe	213	255,31	213	255,31
	Sady	207	252,41	207	252,41
	Ogrody przydomowe	68	13,77	68	13,77
	Łąki trwałe	864	1442,80	864	1442,80
	Pastwiska trwałe	106	142,75	106	142,75
	Pozostałe użytki	442	653,02	442	653,02
3.	Lasy	836	1061,84	836	1061,84
4.	Pozostałe grunty	1202	491,20	1201	481,20

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS PSR 2010.

Produkcją rolną w gminie zajmuje się 1559 gospodarstw rolnych. Według danych Powszechnego Spisu Rolnego łączna powierzchnia zasiewów wynosi 3412,82 ha. Średnia powierzchnia użytków rolnych jakimi dysponuje gospodarstwo rolne wynosi 3,90 ha. Wiodącym kierunkiem produkcji rolnej w Gminie Chmielnik jest uprawa zbóż i ziemniaków. W strukturze zasiewów największy udział miała uprawa zboża, którą zajmowało się razem 936 gospodarstwa na łącznej powierzchni 2695 ha. Ziemniaki uprawiało 732 gospodarstwa na łącznej powierzchni 318 ha. Trzecią co do wielkości uprawą są sady i ogrody przydomowe, ich łączna powierzchnia wynosi 266,18 ha. Największe powierzchnie sadów znajdują się w rejonie miejscowości Chomentówek, Przededworze, Celiny, Sędziejowice, Zrecze Duże i Chmielnik.

Tabela 60. Liczba gospodarstw rolnych i powierzchnia zasiewów wybranych upraw.

Lp	Wyszczególnienie	Gospodarstwa rolne ogółem		Indywidualne gospodarstwa rolne	
		Liczba gospodarstw	Powierzchnia w ha	Liczba gospodarstw	powierzchnia w ha
1.	Ogółem	1081	3412,82	1080	3221,19
2.	Zboża	936	2695,14	935	2503,51
3.	Ziemniaki	732	318,08	732	318,08
4.	Uprawy przemysłowe	15	19,70	15	19,70
5.	Buraki cukrowe	7	1,87	7	1,87
6.	Rzepak	3	13,33	3	13,33
7.	Strączkowe jadalne na ziarno	20	23,80	20	23,80
8.	Warzywa gruntowe	121	30,02	121	30,02
9.	pozostałe		310,88		310,88

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS PSR 2010.

W strukturze uprawy zbóż największą powierzchnię, bo przekraczającą 802 ha, zasiewu zajmuje pszenżyto ozime, w dalszej kolejności pszenica ozima 360 ha i jęczmień jary 342 ha oraz żyto 288 ha. Powierzchnia uprawy pozostałych zbóż wynosi 33,44 % ogólnego areалу zasiewów. Marginalną jest uprawa kukurydzy na ziarno, powierzchnia zasiewu tego zboża wynosi 3,44 ha, tj. 0,13 % ogólnej powierzchni zasiewów. Strukturę zasiewów zbóż przedstawiono w tabeli Nr 60.

Tabela 61. Struktura zasiewu zbóż

Lp	Wyszczególnienie	Gospodarstwa rolne ogółem	
		powierzchnia w ha	%
1.	Pszenica ozima	360,36	13,37
2.	Pszenica jara	96,32	3,57
3.	Żyto	288,52	10,71
4.	Jęczmień ozimy	186,11	6,90
5.	Jęczmień jary	342,13	12,69
6.	Owies	249,61	9,26
7.	Pszenżyto ozime	802,86	29,79
8.	Pszenżyto jare	128,48	4,77
9.	Mieszanka zbożowa ozima	58,18	2,16
10.	Mieszanka zbożowa jara	179,13	6,65
11.	Kukurydza na ziarno	3,44	0,13
	razem	2695,14	100%

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego liczba gospodarstw rolnych ogółem utrzymujących zwierzęta gospodarskie wg stanu na rok 2010 wynosiła: bydło – 308 gospodarstw, trzoda chlewna – 178 gospodarstw, konie – 68 gospodarstw i drób 563 gospodarstwa. Pogłowie bydła kształtowało się na poziomie 1261 sztuk, trzody chlewnej 23017 sztuk, koni – 117 sztuk oraz drobiu 39800 sztuk. W strukturze gospodarstw rolnych znajduje się jedno gospodarstwo, w którym liczba trzody chlewnej wynosiła 20 301 sztuk tj. 88,20% ogólnego stanu pogłowia trzody chlewnej w gminie. Gospodarstwem tym jest ferma tuczu trzody chlewnej wchodząca w skład gospodarstwa rolnego Jadwigi i Pawła, Michała, Adriana Świącickich. W skład gospodarstwa wchodzi 14 ferm rozrzuconych na terenie całego kraju. Umieszczenie w Śladkowie Dużym tak dużej fermy niesie ze sobą wiele uciążliwości dla środowiska naturalnego i mieszkańców Miasta i Gminy Chmielnik. Bardzo duży problem stanowi gnojówka i gnojowica, ferma nie dysponuje zakładem w którym można utylizować wytwarzane przez nią odpady ciekłe.

Pozostałe 177 (99,4%) gospodarstw w gminie hoduje 2716 sztuk trzody tj. 17,8% pogłowia.

Tabela 62. Pogłowie zwierząt w gospodarstwach rolnych

Lp	Wyszczególnienie	Gospodarstwa rolne ogółem		Indywidualne gospodarstwa rolne	
		Liczba gospodarstw	Stan pogłowia	Liczba gospodarstw	Stan pogłowia
1	Bydło	308	1261	308	1261

	W tym krowy	244	490	244	490
2	Trzoda chlewna	178	23017	177	2716
	W tym lochy	98	1978	97	268
3	Konie	68	117	68	117
4	Drób	563	39800	563	39800
	W tym kurzy	558	31165	558	31165

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS PSR 2010

Jak wynika z danych Urzędu Statystycznego w Kielcach, w indywidualnych gospodarstwach rolnych zatrudnienie znajduje 3043 osoby, w tym 1412 kobiet. Z grupy tej 1216 osób stanowią użytkownicy gospodarstw rolnych, 732 ich współmałżonkowie, a 1095 pozostali członkowie rodziny.

Mimo pozyskanych w ostatnich latach dotacji unijnych ze środków Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi wśród gospodarstw indywidualnych nadal obserwowane jest niewystarczające zaplecze techniczne. Konieczne jest doposażenie w maszyny rolnicze i poprawa stanu sanitarnego gospodarstw.

Rolnictwo w gminie Chmielnik dysponuje następującą bazą maszynową:

Ciągniki – 709 szt,

Kombajny zbożowe – 34 szt,

Kosiarki ciągnikowe – 314 szt,

Prasy zbierające – 61 szt,

Ładowacze – 49 szt,

Kopaczki do ziemniaków – 291 szt,

Sadzarki do ziemniaków – 266 szt,

Rozsiewacze nawozów – 28 szt,

Rozrzutniki do obornika – 219 szt,

Polowe opryskiwacze ciągnikowe – 265 szt.

Wyznacznikiem poziomu życia i zadowolenia z wykonywanej pracy jest poziom uzyskiwanych dochodów z wykonywanej pracy. W gminie Chmielnik, gdzie rolnictwo jest rozdrobnione, dochód z pracy we własnym gospodarstwie rolnym tylko w 20,19% ogólnej liczby gospodarstw stanowi podstawowe źródło utrzymania gospodarstwa domowego. W ogromnej większości gospodarstwo domowe utrzymuje się z pracy najemnej poza gospodarstwem, renty, emerytury, a dochód jaki przynosi gospodarstwo rolne jest częścią składową dochodu jaki uzyskuje gospodarstwo domowe.

Gospodarstwa domowe, w których ponad 50% dochodów stanowiły dochody z:

- Działalności rolniczej – 20,19%,
- Pracy najemnej – 23,60%,
- Źródeł mieszanych – 2,27%,
- Działalności pozarolniczej – 11,35%,

- Emerytury i renty – 20,52%,
- Niezarobkowe źródła utrzymania – 13,06,
- Gospodarstwa pozostałe – 9,01%

Dochód jaki przynosi gospodarstwo rolne jest pochodną wielu różnorodnych, bardzo często niezależnych od rolnika, czynników jakie muszą wystąpić w procesie produkcji. Do najważniejszych należą czynniki mikro i makroekonomiczne, popyt i podaż na rynkach lokalnych, warunki atmosferyczne panujące w cyklu produkcyjnym, zdolność kredytowa itp. Produkcja wytworzona w gospodarstwach rolnych w bardzo dużym stopniu służy samozaopatrzeniu.

Tabela 63. Gospodarstwa indywidualne prowadzące działalność rolniczą według odsetka wartości końcowej produkcji rolniczej przeznaczanej na samozaopatrzenie gospodarstwa domowego

Lp	Wielkość produkcji przeznaczona na samozaopatrzenie gospodarstwa domowego	Odsetek gospodarstw
1.	0%	5,03%
2.	1-25%	21,10%
3.	26-50%	13,64%
4.	51-75%	11,20%
5.	76-99%	17,69%
6.	100%	31,34%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Z powyższej tabeli wynika, że aż 31,34% gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą 100% swojej produkcji przeznaczają na samozaopatrzenie gospodarstwa domowego, a jedynie 5,03% zbywa 100% produktów wytworzonych w gospodarstwie.

Znaczący wpływ na wyniki ekonomiczne uzyskiwane przez gospodarstwo rolne ma poziom wykształcenia osoby kierującej gospodarstwem rolnym, czy doświadczenie w prowadzeniu gospodarstwa rolnego. Na terenie gminy Chmielnik 114 osób kierujących gospodarstwem rolnym ma wykształcenie wyższe, 209 średnie zawodowe, 102 średnie ogólnokształcące, 564 zasadnicze zawodowe, pozostałe osoby ukończyły gimnazjum bądź szkołę podstawową. W przypadku stażu pracy w gospodarstwie : 61 osób kieruje gospodarstwem poniżej 1 roku, 101 osób od 2 do 5 lat, 216 osób 6-10 lat, 452 osoby – 11-20 lat, pozostałe osoby 31 lat i więcej.

Na terenie gminy brakuje zakładów przetwórstwa rolnego, ich uruchomienie w znaczącym stopniu może przyczynić się do wzrostu opłacalności produkcji rolnej.

Pod wpływem czynników naturalnych oraz antropogenicznych w gminie zachodzi pogorszenie właściwości użytkowych gleby. Głównymi przyczynami są działalność zakładów górniczych, niewłaściwe wykorzystanie gleb, błędne stosowanie środków ochrony roślin i nawozów sztucznych oraz oddziaływanie transportu i gospodarki komunalnej. Z punktu widzenia ochrony środowiska

najważniejsze jest zapobieganie zanieczyszczeniom metalami ciężkimi. Tego typu zanieczyszczenia występująca w otoczeniu zakładów przemysłowych, na terenie miasta, w pobliżu tras komunikacyjnych.

4.3. Leśnictwo

Powierzchnia gruntów leśnych w roku 2014 wynosiła 2824,66 ha. Wciążu ostatnich pięciu lat wzrosła o 49,26 ha. Struktura własności w badanym okresie przedstawiona została w tabeli Nr 63.

Tabela 64. Struktura własności gruntów leśnych w gminie Chmielnik w latach 2009-2014.

Powierzchnia (ha)	2009	2010	2011	2012	2013	2014
gruntów leśnych ogółem	2775,40	2772,00	2790,00	2814,10	2824,16	2824,66
gruntów leśnych publicznych ogółem	1627,40	1626,00	1629,00	1619,10	1616,23	1613,78
w tym zarządzane przez Skarb Państwa LP	1585,20	1585,50	1585,50	1576,60	1575,16	1574,09
gruntów leśnych prywatnych	1148,00	1146,00	1161,00	1195,00	1207,93	1210,88

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Podstawą gospodarki leśnej w lasach prywatnych są uproszczone plany urządzenia lasów. Plany te warunkują prowadzenie racjonalnej gospodarki leśnej. Prywatne kompleksy leśne są zazwyczaj rozdrobnione i mieszczą się w przedziałach 0,10-10 ha oraz 1,01 – 5,00 ha. W przewadze stanowią je drzewostany rozdzielone uprawami i łączące się w kilku lub kilkudziesięciu hektarowe kompleksy. Z tego też względu gospodarka leśna nie odgrywa istotnego znaczenia dla gminy.

Znajdujące się w obrębie gminy Chmielnik lasy Skarbu Państwa zarządzane są przez Nadleśnictwo Chmielnik. Powierzchnia gruntów leśnych Skarbu Państwa znajdujących się w obrębie Miasta i Gminy Chmielnik wynosi 1574 ha. Oprócz kompleksów leśnych o powierzchni kilkadziesiąt – kilkaset hektarów znajdujących się w obrębach Jasień, Suliszów, Ślasków Duży, gdzie gospodarowanie zasobem ze względu na skomasowanie powierzchni jest ułatwione, Nadleśnictwo zarządza pojedynczymi działkami znajdującymi się pośród kompleksów leśnych stanowiących własność rolników indywidualnych. Działki te posiadają niewielką powierzchnię, przez co gospodarowanie znajdującym się tam drzewostanem jest utrudnione i ekonomicznie nieopłacalne.

4.4. Handel i usługi

W mieście i gminie Chmielnik wśród podmiotów prowadzących działalność gospodarczą zdecydowanie przeważają małe podmioty – jednoosobowe lub rodzinna- zajmujące się głównie

handlem i usługami. Są to najczęściej sklepy i hurtownie (spożywcze, materiałów budowlanych, itp.), a także drobne zakłady produkcyjno – usługowe, jak warsztaty samochodowe, szwalnie, zakłady krawieckie, usługi remontowo – budowlane itp.

Według sekcji PKD w roku 2014 w usługach w gminie działało:

- Sekcja G: Handel hurtowy i detaliczny, naprawa samochodów – 313 podmiotów,
- Sekcja F: Budownictwo – 93 podmioty,
- Sekcja H: Transport – 54 podmioty,
- Sekcja P: Edukacja – 36 podmiotów.
- Pozostałej działalności usługowej – podmiotów.

Najwięcej miejsc pracy w zakresie usług publicznych w gminie generuje handel, budownictwo oraz usługi transportowe.

Na terenie gminy Chmielnik znajdują się dwa targowiska: jedno stałe o powierzchni 1,1623 m², w tym powierzchnia sprzedażowa 5332 m², oraz jedno targowisko sezonowe wydzielone z części ulicy Sienkiewicza w Chmielniku. Roczny dochód gminy z tytułu opłaty targowej wynosi 90 tys. zł. Podmiotami z otoczenia biznesu są instytucje finansowe (banki spółdzielcze i komercyjne, SKOK-i). Oddziały i filie banków komercyjnych oferują kompleksowe pakiety usług finansowych, łącznie z punktami obsługi klienta. Na terenie gminy funkcjonują również biura podatkowe i księgowo-rachunkowe oraz ubezpieczeniowe, które wspomagają przede wszystkim prywatne zakłady handlowe i produkcyjne oraz osoby fizyczne.

4.5. Tereny inwestycyjne.

Zrównoważony rozwój gminy oparty jest w głównej mierze o stworzenie odpowiednich warunków dla rozwoju przedsiębiorczości. Uzasadnieniem podjętych działań będzie podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej gminy Chmielnik, które prowadzić będzie do właściwego przygotowania terenów inwestycyjnych co przełoży się na zwiększenie liczby miejsc pracy, wykształcenia kadry zawodowej dostosowanej do potrzeb lokalnego rynku pracy. Działania tego rodzaju przyczynia się do rozwoju nowoczesnej gospodarki, transferu technologii i rozwoju kooperujących z dużymi inwestorami lokalnych przedsiębiorstw. Dużym wyzwaniem cywilizacyjnym samorządów obszaru jest zwiększające się wykluczenie społeczne i ubóstwo części mieszkańców, począwszy od osób z wyuczoną bezradnością, poprzez trwale bezrobotnych, po osoby pracujące, a jednak żyjące w biedzie, również stanowią istotny obszar problemowy. Realizacja tych zadań stworzy duże szanse dla zwiększenia zatrudnienia dla osób z różnych powodów zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Możliwości inwestycyjne gminy Chmielnik ogranicza brak przygotowanych do zainwestowania terenów stanowiących własność komunalną. Gmina nie dysponuje terenami

komunalnymi, których lokalizacja, powierzchnia, przeznaczenie w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, uzbrojenie w infrastrukturę techniczną czyniłoby atrakcyjnymi pod względem inwestycyjnym. Posiada cztery nieruchomości o powierzchni łącznej 27,93 ha, określane jako tereny przeznaczone do prowadzenia szeroko pojętej działalności gospodarczej (usługi, przemysł, zagospodarowanie odpadów). Jednakże inwestowanie na nich może odbywać się w sposób ograniczony, a w przypadku działek 485/2, 509/3, 510/3, 511/2 położonych w Chmielniku – niemożliwe, poprzez brak dostępu do drogi publicznej. Ponadto działki położone w obrębie Chmielnika wymagają wyposażenie ich w sieć uzbrojenia technicznego.

Władze Gminy muszą pojąć działania by odbudować posiadany zasób terenów inwestycyjnych, wykorzystując ku temu wszelkie środki prawne i ekonomiczne. Winno się gromadzić wszelkie możliwe do pozyskania grunty, nie tylko te posiadające potencjał inwestycyjny, by w odpowiednim czasie, wykorzystując wszelkie dostępne możliwości prawne i ekonomiczne np. zamianę gruntów, doprowadzić do utworzenia dużego obszaru kompleksu, spełniającego warunki techniczne jakie narzucają obowiązujące w tej dziedzinie przepisy prawne oraz spełniające oczekiwania potencjalnych inwestorów. Samorząd gminy może zapewnić lokalny rozwój gospodarczego poprzez stworzenie warunków niezbędnych do utworzenia w gminie specjalnej strefy ekonomicznej, klastra rozwoju przedsiębiorczości, parku technologicznego, czy innych przedsięwzięć zapewniających zwiększenie liczby miejsc pracy w gminie, oraz dać przedsiębiorcom preferencje z tytułu podjęcia inwestycji i utworzenia w gminie nowych miejsc pracy.

Wpływ specjalnych stref ekonomicznych czy innych wspomnianych wyżej przedsięwzięć na otoczenie ma istotny wpływ na otoczenie. Trudno to oszacować liczbowo, ale można stwierdzić, że zaspokojenie potrzeb związanych z budową i funkcjonowaniem nowego zakładu przemysłowego stymuluje rozwój wszystkich dziedzin życia gospodarczego regionu. Wzrasta zatrudnienie w firmach budowlanych, rozwija się cała gama usług bytowych, transportowych, edukacyjnych, finansowych czy kulturalnych oraz powstają nowe, trwałe miejsca pracy w firmach kooperujących. Szacuje się, że 100 nowych miejsc pracy utworzonych w strefie generuje – w zależności od branży - od 50 do 100 nowych miejsc pracy w jej otoczeniu. Funkcjonowanie strefy ekonomicznej daje lokalnej gospodarce nowy impuls do rozwoju. Poza powstaniem nowych miejsc pracy oraz korzyściami, o których mowa wyżej, strefa oddziałując na otoczenie powoduje między innymi: podniesienie standardu świadczonych usług, realizację szeregu inwestycji infrastrukturalnych, służących nie tylko inwestorom stref ale i społeczności lokalnej, budowę obiektów użyteczności publicznej jak placówki zdrowia, centra kulturalne i sportowe, czy wzrost zatrudnienia sezonowego w związku z frontem robót budowlanych. Do stref ekonomicznych włączane są również grunty Skarbu Państwa, osób fizycznych, prawnych, bądź spółek. W obrębie gminy Chmielnik występują grunty skomasowane w nieruchomości o powierzchni od kilkunastu do kilkudziesięciu hektarów, na których można zlokalizować strefę ekonomiczną, klastr czy park technologiczny.

Oto kilka przykładów:

1. Spółka HESPOL z siedzibą w Murowie k. Poznania posiada prawo własności do około 60 ha gruntów położonych we wsi Przededworze. Ich walorem jest to, że przylegają do linii kolejowej i znajdującej się przy niej bocznicy. Kilkadziesiąt lat temu grunty te zostały wykupione przez spółkę od osób fizycznych z zamiarem budowy na nich zakładu przerobu drewna. Drewno, wykorzystując przyległą do działek Linie Hutniczo-Siarkową, miało być importowane z Ukrainy. Po wykupie gruntów spółka zaniechała działalności na terenie gminy Chmielnik, przenosząc się do wspomnianego Murowa, gdzie zapewniono jej dostęp do lokalnego surowca drzewnego, bez konieczności jego importowania. Grunty te nie są użytkowane rolniczo, zarastając samosiewami z przylegającego lasu.

2. Miasto Kielce jest właścicielem nieruchomości o powierzchni 38,43 ha położonej w miejscowości Piotrkowice – uroczysko Tarnoskała. W chwili obecnej są to grunty rolne, odłogujące, nieuzbrojone w media posiadające zapewniony kontakt z drogą publiczną. W założeniach planistycznych przez działkę tą zaplanowana jest budowa obwodnicy Piotrkowic, co zapewnia jej pewien potencjał i powodują że staje się ona atrakcyjną inwestycyjnie.

3. Osoba fizyczna jest właścicielem gruntów o powierzchni około 90 ha położonych w Piotrkowicach. Lokalizacja nieruchomości, ze względu na jej bezpośredni kontakt z drogą krajową, jest bardzo atrakcyjna pod względem inwestycyjnym. Jest to grunt o niskiej klasie bonitacyjnej, w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego przeznaczony jest w części do użytkowania rolniczego, a w części do zabudowy obiektami budowlanymi (cargo, usługi) służącymi do obsługi planowanego lotniska Obice.

4. Na terenie granicy gmin Chmielnik i Morawica planowana jest budowa nowoczesnego portu lotniczego. Inwestycja realizowana będzie przez Miasto Kielce. Przyszłe lotnisko, którego droga startowa będzie mieć około 2,5 km długości ma zająć powierzchnię ponad około 500 hektarów, na których powstanie terminal pasażerski oraz terminal cargo. Z powierzchni tej około 320 hektarów znajduje się w gminie Chmielnik, na terenie wsi Grabowiec. Dla obszaru tego oraz terenów przyległych opracowano miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, w którym na terenie gminy Chmielnik, poza pasem startowym, przewidziano tereny przeznaczone pod inwestycje związane z obsługą lotniska typu cargo oraz zaplanowano węzeł komunikacyjny ułatwiający obsługę komunikacyjną przyległych miejscowości i lotniska.

Władze gminy winny dołożyć szczególnych starań, by na tych lub im podobnych gruntach mogły rozpocząć funkcjonowanie nowe przedsięwzięcia gospodarcze. W interesie Gminy jest podjęcie działań zakończonych utworzeniem specjalnej strefy ekonomicznej bądź zachęcenie do inwestowania na obszarze gminy Chmielnik innej instytucji, która pozyska nowych inwestorów i nowe miejsca pracy. Rada Gminy w swoich działaniach winna rozważyć opracowanie założeń polityki proinwestycyjnej, a w jej ramach programu wsparcia dla inwestorów, dokumentu wymuszającego działania, które uczynią gminę Chmielnik przyjazną inwestorom.

4.6. Gospodarka niskoemisyjna.

Gospodarka niskoemisyjna oznacza gospodarkę charakteryzującą się przede wszystkim oddzieleniem wzrostu emisji gazów cieplarnianych od wzrostu gospodarczego, głównie poprzez ograniczenie wykorzystania paliw kopalnych. Opiera się przede wszystkim na efektywności energetycznej, wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii i zastosowaniu technologii ograniczających emisję. Dobrze prowadzona polityka w zakresie niskoemisyjności może stanowić bardzo silny impuls rozwojowy dla gminy.

Niska emisja na terenie gminy Chmielnik związana jest z indywidualnymi środkami ciepłowniczymi w gospodarstwach domowych, które w przeważającej części wykorzystują jako źródło energii węgiel kamienny, często gorszego gatunku. Spala się w nich również wszelkiego rodzaju materiały odpadowe, w tym odpady komunalne, które mogą być źródłem emisji dioksyn, ponieważ proces spalania jest niepełny i zachodzi w niższych temperaturach. Lokalne systemy grzewcze i piece domowe nie posiadają urządzeń ochrony powietrza. Wielkość emisji z tych źródeł jest trudna do oszacowania i wykazuje zmienność sezonową, związaną z okresem grzewczym.

Walka z niską emisją to przede wszystkim:

- likwidacja niskosprawnych kotłowni i pieców, w tym likwidacja palenisk domowych i małych kotłowni przez podłączenie obiektów do miejskich sieci ciepłowniczych,
- popieranie przedsięwzięć polegających na likwidacji małych lokalnych ciepłowni węglowych i przechodzeniu na zasilanie odbiorców z sieci ciepłowniczej,
- pozyskiwanie nowych odbiorców ciepła z sieci ciepłowniczej poprzez współfinansowanie inwestycji w zakresie przyłączy i węzłów ciepłowniczych,
- stopniowa wymiana zużytych odcinków sieci ciepłowniczej w systemy rurociągów preizolowanych, racjonalne planowanie remontów i konserwacji,
- Zapewnienie ekologicznego transportu publicznego.

Sytuację związaną z systemem ciepłowniczym na terenie gminy Chmielnik szczegółowo przedstawiono w Części „Infrastruktura techniczna” w rozdziale „Ciepłownictwo”.

Duży wpływ na wielkość zjawiska niskiej emisji ma wielkość emisji komunikacyjnej, której źródłem jest powstawanie produktów spalania w silnikach samochodowych.

Zmniejszanie się dostępnych zasobów surowców energetycznych oraz zanieczyszczenie środowiska to jedno z najważniejszych zagadnień współczesnego świata. Problem ten eliminuje się poprzez wdrażanie zrównoważonej polityki energetycznej służącej zmniejszeniu konsumpcji energii, szczególnie energii z konwencjonalnych oraz zwiększenia poziomu wykorzystania energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych, a w rezultacie ograniczeniu emisji gazów cieplarnianych i substancji szkodliwych do atmosfery, w tym przede wszystkim CO₂.

Zgodnie z obwieszczeniem Ministra Gospodarki w sprawie szczegółowego wykazu przedsięwzięć służących poprawie efektywności energetycznej (MP z 11.01.2012 poz. 15), do przedsięwzięć służących poprawie efektywności energetycznej zalicza się:

- Przedsięwzięcia termomodernizacyjne i remontowe w rozumieniu ustawy z dnia 21 listopada 2008r o wspieraniu termomodernizacji i remontów (Dz.U. Nr 223, poz. 1459, ze zmianami),
- Przedsięwzięcia w zakresie modernizacji lub wymiany oświetlenia wewnętrznego i zewnętrznego, w tym oświetlenia ulicznego oraz zastosowania nowoczesnych i energooszczędnych systemów sterowania oświetleniem,
- Przedsięwzięcia polegające na zastąpieniu niskoefektywnych energetycznie lokalnych indywidualnych źródeł ciepła opalanych węglem, koksem, gazem lub olejem opałowym źródłami charakteryzującymi się wyższą efektywnością energetyczną, w tym odnawialnymi źródłami energii, ciepłem wytwarzanym w kogeneracji lub ciepłem odpadowym z instalacji przemysłowych.

W gminie Chmielnik potrzeby w zakresie modernizacji budynków są duże. Większość budynków użyteczności publicznej, jak również wielorodzinnych została oddana do użytku w czasach, kiedy rozwiązania budowlane nie uwzględniały izolacji cieplnej budynków, a właściwą temperaturę zapewniały systemy grzewcze pobierające duże ilości energii. Na przestrzeni ostatnich lat ceny energii wzrosły, co skłania jej użytkowników do szukania oszczędności. Istotne stały się również czynniki ekologiczne. Przeszarzałe rozwiązania prowadzą nie tylko do dużych strat energii, narażając użytkowników na pokaźne straty finansowe, ale powodują również zużywanie dużej ilości paliw i energii i wywołują znaczną emisję szkodliwych czynników do powietrza atmosferycznego.

Podobnie sytuacja wygląda w kwestii dotyczącej oświetlenia ulicznego. W gminie Chmielnik do tej pory nie przeprowadzono wymiany oświetlenia ulicznego na energooszczędne.

Reasumując, do największych uciążliwości powodujących niską emisję w gminie Chmielnik zaliczono następujące obszary:

- Głównym paliwem wykorzystywanym do celów grzewczych i przygotowania c.w.u. jest węgiel – najbardziej emisyjny nośnik energii,
- Budynki mieszkalne charakteryzują się wysokim zapotrzebowaniem na energię (w szczególności na energię do ogrzewania),
- Słabo rozwinięta sieć gazowa ogranicza możliwości wykorzystywania gazu ziemnego do ogrzewania mieszkań i innych obiektów na terenie gminy,
- Na terenie gminy występuje duża liczba pojazdów osobowych. Stosunkowo niewielka liczba pojazdów wyposażonych jest w instalację LPG
- Stosunkowo niewielka liczba budynków podłączona jest do miejskiej sieci ciepłowniczej,
- Obecność energochłonnego oświetlenia ulicznego,

- Niska świadomość ekologiczna lokalnej społeczności w obszarze ochrony powietrza i klimatu,
- Niewystarczające środki finansowe w budżecie gminnym na realizację działań z zakresu ochrony powietrza i klimatu.

Likwidacja tych uciążliwości wymaga opracowania długoterminowego planu działań naprawczych jakim jest Plan Gospodarki Niskoemisyjnej. Należy w nim jako cele długookresowe, wybiegające perspektywą czasową do roku 2022 i dalszych, wyznaczyć działania zmierzające do:

- redukcji emisji gazów cieplarnianych,
- zwiększenia udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych,
- redukcji zużycia energii finalnej poprzez podniesienie poziomu efektywności energetycznej.

Założenia te mogą zostać osiągnięte poprzez konkretne działania służące poprawie jakości powietrza.

Do najważniejszych kierunków działań należeć będą:

- dążenie do osiągnięcia jak najwyższego stopnia termomodernizacji obiektów użyteczności publicznej i budynków mieszkalnych,
- modernizacja źródeł ciepła oraz zmiana instalacji na ekologiczne,
- modernizacja miejskiej sieci ciepłowniczej,
- rozbudowa sieci gazociągowej w gminie,
- promocja wykorzystywania energii ze źródeł odnawialnych (w szczególności instalacji kolektorów słonecznych, paneli fotowoltaicznych i pomp ciepła),
- modernizacja istniejących i budowa nowych ścieżek rowerowych oraz promocja transportu rowerowego,
- poprawa stanu technicznego dróg,
- wyprowadzenie ruchu ciężkiego poza obręb miasta poprzez budowę obwodnicy,
- podejmowanie działań edukacyjnych i promujących.

Działania te nie mogą ograniczać się w swych założeniach wyłącznie do zadań będących w kompetencjach ustawowych samorządu gminnego. Należy przewidzieć również kierunki interwencji, dla których jednostkami realizującymi/wdrażającymi będą inne podmioty np.: przedsiębiorstwa energetyczne, samorząd powiatowy, lokalni przedsiębiorcy, lokalna społeczność.

5. Charakterystyka środowiska przyrodniczego

5.1. Ukształtowanie powierzchni, geomorfologia i geologia.

W kompleksowym ujęciu fizycznogeograficznym (Kondracki, 1998) gmina Chmielnik leży na pograniczu dwóch makroregionów Pogórza Szydłowskiego i Niecki Nidziańskiej. W skład Makroregionu Niecka Nidziańska wchodzi wiele mezoregionów m.in. zajmująca południową część gminy Chmielnik Niecka Połaniecka. Północna część gminy leży natomiast w obrębie płd. krawędzi Podgórze Szydłowskiego wchodzącego w skład makroregionu Wyżyny Kielecko-Sandomierskiej. Budowa i ukształtowanie Niecki Nidziańskiej przypomina misę o płaskim dnie, której brzegi uniesione są ku górze. Ma ona charakter niskiej, zabagnionej doliny z licznymi terasami. Szerokość jej waha się w granicach 1 - 10 km. Trzon Niecki Nidziańskiej zbudowany jest głównie z utworów górnej kredy i częściowo jury (Garb Pińczowski) Nakładają się na nie utwory trzeciorzędowe (mioceńskie wapienie i gipsy). Osady piasków, wapieni, ilów i gipsów przykrywa czwartorzędowy piasek i glina, w części zachodniej także less. W obrębie Niecki Nidziańskiej mioceńskie, zbite gipsy krystaliczne stanowią bardzo wyraźny próg strukturalny. Kopulaste wzgórza pokryte są gipsem, w którym występują zjawiska krasowe. Przyczyniło się to do "podziurawienia" terenu, przez liczne zapadliska, jaskinie m.in. w rejonie Śladkowa Dużego, ślepe doliny, leje. Gipsowe wzgórza pokryte są roślinnością kserotermiczną. Właśnie z występowaniem gipsów wiążą się źródła siarczanowe, dzięki którym funkcjonują uzdrowiska w sąsiadującym z gminą Chmielnik Busku Zdroju. Niecka Połaniecka obniża się w kierunku Wisły (180 - 190 m n pm) Wyższa, północna jej część poprzecinana jest płaskimi, kilkumetrowymi wzniesieniami zbudowanymi z margli i wapieni. Wzniesienia te przechodzą w Podgórze Szydłowskie, które jest obszarem przejściowym pomiędzy Niecką Nidziańską i Górą Świętokrzyską Na omawiany obszar wchodzi mały fragment Pogórza, od Chmielnika po Włoszczowice (północna i środkowa część gminy Chmielnik). Teren ten jest lekko falisty, z garbami dochodzącymi do 300 m n.p.m., występującymi one w północnej części gminy, najwyższe wzniesienie Podgórze Szydłowskiego na tym terenie to Osica lub Ostra Górką, 308 m n.p.m., położona koło wsi Piotrkowice. Na południu garby są niższe, dochodzą do 240 m n.p.m. Pomiędzy garbami rozciągają się szerokie, dość głębokie doliny. Występujące w podłożu starsze skały osadowe (paleozoiczne oraz mezozoiczne) przykryte są w większości młodszymi osadami morza mioceńskiego m.in. wapieniami. Miejscami pojawiają się formy krasowe. Na podłożu wapieni jurajskich występują zjawiska krasowe

5.2. Warunki klimatyczne

Pod względem klimatycznym, Gmina Chmielnik, zgodnie z podziałem Polski na regiony klimatyczne (wg Romera) znajduje się w zasięgu regionu klimatycznego Wyżyn Środkowych. Klimat tego regionu

jest klimatem umiarkowanym i charakteryzuje się zmiennością stanów pogody. Zmienność ta spowodowana jest wpływami różnych mas powietrza tj. mas oceanicznych, które przynoszą opady i ochłodzenia latem, a zimą ocieplenia lub kontynentalnych, dających latem pogodę suchą i słoneczną, a zimą silne mrozy. Najcieplejszym miesiącem jest lipiec z przeciętną temperaturą + 18 C, najzimniejszym miesiącem jest styczeń o przeciętnej temperaturze – 3 °C. Średnia temperatura roczna wynosi + 8 °C.

Roczny opad atmosferyczny kształtuje się na poziomie ok. 600 mm z czego najczęściej przypada na miesiąc lipiec – 95 mm, a najmniej na miesiąc luty 30 mm. Większość opadów występuje w postaci deszczu. Średnia liczba dni z opadem śnieżnym wynosi 40 – 60, natomiast okres zalegania pokrywy śnieżnej wynosi 80 – 90 dni.

W okresie zimy i wczesnej wiosny notowane są znaczne spadki temperatur. W okresie od listopada do marca notuje się 50 – 60 dni mroźnych oraz 110 – 140 dni z przymrozkami.

Przymrozki przygruntowe występują jeszcze w maju, a jesienne pojawiają się już października, co wpływa ujemnie na okres wegetacji roślin. Jednakże ogólnie biorąc warunki klimatyczne panujące w gminie są korzystne dla wegetacji roślin. Długość okresu wegetacyjnego wynosi ok. 200 dni. Przeważają wiatry południowo-zachodnie, nie wyrządzające poważniejszych szkód. Najkorzystniejszy klimat zaznacza się na obszarze Pogórza Szydłowskiego. Jest to obszar dobrze przewietrzany i nasłoneczniony z wyjątkiem stoków o ekspozycji północnej i terenów o spadkach ponad 10%. W południowej części gminy, na obszarze Niecki Połanieckiej zaznaczają się mniej korzystne warunki klimatyczne. Obszar ten jest słabo nasłoneczniony – z częstymi mgłami. Najmniej korzystny klimat występuje w dolinach rzecznych. Charakteryzuje się on najniższymi temperaturami powietrza i wody, częstymi mgłami oraz przygruntowymi przymrozkami.

5.3. Surowce mineralne.

- Surowce węglanowe

Utworki węglanowe o znaczeniu surowcowym, występujące na obszarze gminy Chmielnik to wapienie. Do złóż o zasobach zarejestrowanych należą złoża: „Suchowola - Kamienna Góra”, „Celiny” i „Ptasznik”.

Złoże „Suchowola - Kamienna Góra” budują wapienie, wapienie z krzemieniami, wapienie margliste, pelityczne, plamiste, oolitowe, pasiaste i pelityczne.

Złoże „Celiny” budują wapienie krystaliczne z wkładkami wapieni kredowych, z przerostami wapieni z krzemieniami oraz wapienie oolitowe, wapienie margliste z przewarstwieniami margli. Złoże to zostało udokumentowane w aspekcie kruszywa łamanego dla budownictwa drogowego.

Złoże „Ptasznik” budują wapienie oolitowe, wapienie pelityczne, margliste z przerostami margli oraz wapienie drobno – grubodetrytyczne z wkładkami ilów marglistych.

Obszary perspektywiczne

W Kompleksowej dokumentacji geologicznej Kieleckiego Okręgu Eksploatacji Surowców Węglanowych zostało wytypowane jako perspektywiczne dla potrzeb przemysłu lokalnego złożo wapieni „Piotrkowice I”. Pierwotnie zasoby tego złoża zostały obliczone na 36 mln t dla przemysłu wapienniczego i 10 mln t dla przemysłu budowlanego, jednakże ze względu na bliskość zabytkowego kościoła O.O.Bernardynów powierzchnia złoża uległa ograniczeniu, a ponadto ze względu na lokalizację złoża w granicach rejonu zarezerwowanego dla ujęcia wody pitnej, obszar i zasoby złoża uległy pomniejszeniu do 3 mln t. Surowiec węglanowy z omawianego złoża wykazał przydatność do produkcji kamienia łamanego, wapna gaszonego i suchogaszonego.

W wyniku prac geologicznych przeprowadzonych w rejonie Tarnoskały wydzielono dwa obszary o zasobach perspektywicznych. Są to Tarnoskała I i II. Obszar Tarnoskała III z uwagi na fakt, iż częściowo jest objęty strefą ochronną ujęcia wody dla Buska – Zdroju i wchodzi w strefę ochrony krajobrazu dla Chmielnika, został uznany za negatywny. Złoża „Tarnoskała...” budują wapienie skaliste przydatne do produkcji kamienia łamanego, betonu, kruszywa, wapna i nawozów wapniowych. Surowce węglanowe znajdujące się w obrębie północno-wschodniej części gminy Chmielnik, występują w złożu „Ługi”. Są to wapienie organodetrytyczne, przydatne do produkcji kamienia łamanego, płyt i kształtek budowlanych. Na wychodniach wapieni organodetrytycznych znajduje się cały szereg wyrobisk eksploatacyjnych dla potrzeb budownictwa lokalnego. Zlokalizowane są w okolicach Suliszowa, Chmielnika, Lubani, Śladkowa.

- Surowce ilaste

Ze skał ilastych znaczenie surowcowe posiadają ily oraz gliny zwałowe. Ily odslaniają się w centralnej i południowej części gminy. Do złóż udokumentowanych należą złoża „Chmielnik - Ciecierze” i „Zrecze”.

Złoże „Chmielnik – Ciecierze” zostało pierwotnie udokumentowane dla potrzeb przemysłu formierskiego i do produkcji płuczki wiertniczej. Niska jakość surowca wymusiła przekwalifikowanie przydatności złoża. W chwili obecnej złożo „Chmielnik-Ciecierze” udokumentowane jest jako surowiec do produkcji wyrobów ceramiki budowlanej.

Złoże „Zrecze” budują ily nadające się do produkcji wyrobów grubościennych i cienkościennych (oprócz dachówek). W Łagiewnikach zarejestrowano wyrobisko glin zwałowych stosowanych do wypału cegły, jednakże niska jakość cegły spowodowała przerwanie eksploatacji.

- Gips

Na obszarze gminy Chmielnik występują złoża gipsów.

Wychodnie gipsów koncentrują się w południowo zachodniej części gminy w rejonie Sędziejowice. Do złóż o zasobach zarejestrowanych należą złoża „Gartatowice” i „Borków- Chwałowice”. Są to złoża gipsów grubo i wielkokrystalicznych, drobnokrystalicznych lub zbitych.

- Kruszywo naturalne

Z kruszyw naturalnych na terenie gminy występują żwiry i piaski. Wyrobiska znajdują się w rejonie Zrecza i Suskrajowic. Na obszarze gminy Chmielnik znaczenie surowcowe posiadają piaski.

Do złóż o zasobach zarejestrowanych należą: „Suliszów” i „Lisów”.

Obszary perspektywiczne to złoża „Śladków Mały” i „Chmielnik”.

- Torfy

Wychodnie torfów na obszarze gminy Chmielnik grupują się w rejonach:

„Borzykowa-Kotlice” w dolinie rzeki Sanicy i „Piotrkowice-Holendry” w dolinie rzeki Morawki.

Złoża te ze względu na niewielką miąższość mają charakter pozabilansowy.

- Hałdy

Hałdy znajdują w rejonie Celin w sąsiedztwie wyrobiska w rejonie złoża „Ptasznik” oraz w rejonie Sędziejowic. Hałdy mogą być wykorzystywane do rekultywacji wyrobisk.

Perspektywy zagospodarowania złóż kopalin są głównym kierunkiem rozwoju gospodarczego gminy.

Gmina Chmielnik ma charakter rolniczy. Gleby bardzo dobre i dobre dla rolniczego użytkowania (kompleks pszenny bardzo dobry, dobry i wadliwy, kompleks żytni bardzo dobry) koncentrują się przede wszystkim w północnej części gminy. Na południu występują w rejonie Sędziejowic i Śladkowa oraz Szyszczyc i Suskrajowic.

Na obszarze gminy występują również lasy na siedliskach bardzo żyznych i żyznych o dużej wartości gospodarczej zasługujące na szczególną ochronę.

Na cele nierolnicze można przeznaczyć przede wszystkim nieużytki, a w razie ich braku grunty o najniższej przydatności produkcyjnej.

Południowy kraniec gminy (okolice Borzykowej) wchodzi w skład obszaru chronionego przed lokalizacją uciążliwego dla środowiska przemysłu.

Na obszarze gminy Chmielnik, występują 3 grupy złóż:

- złoża położone na terenie mało kolizyjnym pod względem zagrożenia środowiska wskutek eksploatacji górniczej (możliwe wydobywanie kopaliny bez specjalnych ograniczeń),
- złoża położone na terenie chronionym, ograniczającym możliwości pozyskiwania kopaliny,

- złoża położone na obszarze szczególnie chronionym wykluczającym możliwość przemysłowej eksploatacji,

Do złóż zlokalizowanych na terenie mało kolizyjnym należy złoża iłłów ceramicznych „Chmielnik – Ciecierz”.

Do złóż o ograniczonym obszarze eksploatacji należy złoża wapieni „Celiny”.

Do złóż zlokalizowanych na obszarze ograniczającym możliwość górniczego pozyskiwania kopaliny należy złoża „Suchowola - Kamienna Góra”.

Szczególnie chronionym złożem, wykluczającym możliwość eksploatacji, należy złoża iłłów bentonitowych „Zrecze” o zasobach prognostycznych. Do złóż nie objętych wyżej wymienioną klasyfikacją sozologiczną należą:

- złoża wapieni jurajskich „Tarnoskała I i II”, „Piotrkowice”, udokumentowane złoża iłłów bentonitowych „Zrecze”, złoża „Młyny”, złoża „Gartatowice”, złoża piasków „Śladków”, „Chmielnik”.

Złoża „Gartatowice” położone jest w obrębie Szanieckiego Parku Krajobrazowego, a to wyklucza możliwość eksploatacji na skalę przemysłową.

Północno - zachodnia część złoża „Zrecze” pokryta jest glebami chronionymi i to ogranicza możliwość przemysłowego pozyskiwania kopaliny do południowo-wschodniej części złoża.

5.4. Hydrologia.

5.4.1. Wody podziemne

Wody podziemne i powierzchniowe tworzą zintegrowany system wodny różnią się jednak warunkami zasilania i środowiskiem ich występowania. Wody podziemne są lepiej chronione przed przenikaniem zanieczyszczeń z powierzchni terenu i posiadają znacznie lepszą jakość. Najbardziej zagrożone zanieczyszczeniem są wody gruntowe ujmowane powszechnie studniami kopanymi i wody poziomu czwartorzędowego. Zagrożenie wód głębiej występujących jest zmienne i zależy głównie od stopnia ich izolacji przez osady nieprzepuszczalne i półprzepuszczalne (iły, gliny, mułki). Duże zasoby oraz wysoka jakość wód podziemnych na terenie województwa świętokrzyskiego, w tym również i gminy Chmielnik, powoduje, że są one podstawowym źródłem zaopatrzenia ludności w wodę pitną, a w znacznej części regionu stanowią również główne źródło wody dla przemysłu. Zdecydowana większość zasobów tych wód nadaje się bezpośrednio lub po prostym uzdatnieniu do wykorzystania do picia i na potrzeby gospodarcze. Ze względu na duże znaczenie gospodarcze przy jednoczesnym zagrożeniu jakości zostały one objęte badaniami monitoringowymi. Rejon Chmielnika charakteryzuje się dużymi zasobami wód podziemnych nadających się wprost, tzn. bez uzdatnienia, do wykorzystania w tym i do celów pitnych. Na obszarze gminy występuje dużo źródeł, najczęściej w zboczach dolin rzecznych. Wydajności źródeł są zróżnicowane, od kilku do kilkuset m³/godz. Największy obszar źródłiskowy występuje na wschód od Chmielnika w rejonie miejscowości Zrecze-Kaczorów. Zlewnia

morfologiczna źródłiska ma powierzchnię 25,5 km², wypływ wody ma charakter rozproszonego, występuje w kilku punktach na obszarze ok. 200 m². Źródła zlokalizowane są na obszarze wapieni litotamniowych, zalegających transgresywnie na wapieniach jurajskich, z zalegającymi od wschodu łałami krakowieckimi dolnego formatu. Najbardziej eksploatowanymi poziomami wodonośnymi są poziomy związane z występowaniem wapieni trzeciorzędowych, jurajskich i triasowych. Wody te są bardzo dobrej jakości.

5.4.2. Wody powierzchniowe

Pod względem hydrograficznym rejon Chmielnika należy do słabo urozmaiconych, sieć cieków powierzchniowych jest słabo rozwinięta. Znajdują się tu jedynie źródłiska kilku niewielkich cieków należących do dorzeczy lewobrzeżnych dopływów Wisły; Nidy i Czarnej Staszowskiej. Cieki te to dopływy Czarnej Staszowskiej rzeki Wschodnia i Sanica oraz leżąca w dorzeczu Nidy rzeka Morawka. Znajdują się tu ponadto 4 retencyjne zbiorniki przeciwpożarowe o łącznej pojemności 9,5 tys. m³ oraz zbiornik wodny „Andrzejówka” o powierzchni ok. 2,3 ha i o pojemności 25 tys. m³. Te wody otwarte mają charakter wielofunkcyjny spełniając rolę retencyjną, rekreacyjną i w niewielkim stopniu przeciwpowodziową. W gminie Chmielnik funkcję retencyjną pełni również kompleks stawów w Śladkowie Małym o powierzchni 37 ha (docelowo 45 ha) i o pojemności 409 tys. m³. Na szczególną uwagę zasługuje przede wszystkim możliwość rozwoju funkcji rekreacyjnej w/w zasobów wodnych. Ich właściwe zagospodarowanie znacznie podniesie atrakcyjność gminy w tym zakresie i przyczyni się do rozwoju funkcji turystyczno – rekreacyjnej gminy.

Problem ochrony przeciwpowodziowej na terenie gminy nie występuje. Większe rzeki woj. świętokrzyskiego są poza terenem gminy. W ramach sieci regionalnej WIOŚ Kielce wykonywał badania jakości wód powierzchniowych w wybranych punktach województwa, m.in. rzeki Wschodniej w m. Zrecze Duże poniżej Chmielnika. Na podstawie 26 oznaczeń wody te zaklasyfikowane zostały do wód II klasy czystości.

5.5. Przyroda

Obszar gminy jest terenem o znacznych walorach przyrodniczych oraz krajobrazowych. Gmina charakteryzuje się atrakcyjnymi terenami leśnymi, dolinami rzecznyymi oraz licznymi chronionymi formami ochrony przyrody z rzadko występującymi na innych obszarach gatunkami chronionej fauny i flory.

5.5.1. Lasy i tereny leśne

Lasy i grunty leśne zajmują w gminie obszar 2922 hektarów tj. 20,55% powierzchni gminy. Z tej powierzchni, 2666 ha to grunty leśne, pozostałą część wynoszącą 256 ha stanowią grunty zakrzaczone i samosiewy. Udział gruntów leśnych publicznych w strukturze lasów ogółem w gminie Chmielnik w roku 2014 wyniósł 55,2%. Największe powierzchnie zajmują siedliska boru mieszanego świeżego – 31,4 %, boru świeżego – 21,2 % i boru wilgotnego – 8,3%. Gatunkiem dominującym w drzewostanie jest sosna. W dalszej kolejności występują brzoza, dąb, olcha i świerk. Ze względu na pełnione funkcje 80 % lasów zaliczono do lasów produkujących, a pozostałe 20 % to lasy ochronne i stanowiące ostoje zwierząt chronionych.

Prywatne kompleksy leśne są zazwyczaj rozdrobnione i mieszczą się w przedziałach 0,10-1,0 ha oraz 1,01 – 5,00 ha. W przewadze stanowią je drzewostany rozdzielone uprawami i łączące się w kilku lub kilkudziesięciu hektarowe kompleksy. Z tego też względu gospodarka leśna nie odgrywa istotnego znaczenia dla gminy.

Lasy stanowiące własność Skarbu Państwa zarządzane są przez Nadleśnictwo Chmielnik. Największe, zwarte kompleksy leśne znajdują się w okolicach miejscowości Holendry, Suliszów i Jasień, mniejsze w Zreczu Małym, Łagiewnikach, Śładkowie Małym, Ługach, Suchowoli, Chmielniku.

Przeciętny wiek drzewostanów wynosi około 70 lat.

Lasy korzystnie wpływają na klimat, powietrze, wodę, glebę, warunki życia człowieka oraz na równowagę przyrodniczą.

Podstawową zwierzyną łowną w gminie Chmielnik jest zwierzyna drobna, którą reprezentuje: bażant, lis, kuropatwa, dzika kaczka. Zwierzyna gruba (łoś, jeleń, sarna, dzik) jest mało liczna.

Elementem szaty roślinnej na terenach ubogich w lasy są zadrzewienia i zakrzewienia. Są to drzewa i krzewy śródpolne rosnące na miedzach, polach, placach, skwerach, nieużytkach, przy drogach oraz znajdujące się w obrębie siedlisk.. Zadrzewienia są zróżnicowane pod względem składu gatunkowego i formy, co rekompensuje niską lesistość obszaru. Stanowią one, uzupełniającą dla leśnej, bazę surowca drzewnego i pełnią wiele istotnych funkcji ekologicznych. Nadal istnieje potrzeba zwiększania zadrzewień i zakrzewień na terenach wiejskich oraz zakładanie zieleńców na terenie miasta. Śródpolne zadrzewienia wzbogacają ekosystem, są ostoją dla ptaków i drobnych zwierząt, osłaniają od wiatrów, są barierą przeciwnieżną, zatrzymują kurz oraz absorbują inne zanieczyszczenia unoszące się w powietrzu, wpływają na poprawę estetyki otoczenia.

5.5.2. Ochrona przyrody

Dla gminy Chmielnik nie wykonano dotychczas kompleksowego opracowania przyrodniczego, czyli inwentaryzacji przyrodniczej. Dobrze przeprowadzona inwentaryzacja stanowi najlepszą podstawę do wszelkiego rodzaju opracowań planistycznych.

Obszar gminy Chmielnik charakteryzuje się urozmaiconą rzeźbą terenu z łagodnymi wzgórzami wydłużonymi z kierunku północno – zachodniego na południowy – wschód i pociętymi dolinami rzecznyymi. Najwyższe wzniesienie (Ostra Góra – 302,8 m n.p.m.) znajduje się w rejonie wsi Piotrkowice. Najniżej położony jest punkt w dolinie rzeki Sanicy (205 m n.p.m.). Najdłuższe doliny stanowią dorzecza Wschodniej, Sanicy i Morawki. Na obrzeżu gminy i w jej środkowej części występują wody stojące, głównie stawy hodowlane. Na uwagę zasługują liczne krasowe „oczka wodne”, na brzegach których występują zbiorowiska szuwaru trzcinowego i pałkowego. Są to bardzo cenne obiekty przyrodnicze stanowiące ostoję drobnej fauny jak traszki, żaby i zaskrońce. Są to jednocześnie miejsca żerowania bociana białego. W odniesieniu do tych obiektów należy rozważyć możliwość ochrony indywidualnej. Największe obszary wodne występujące na obszarze gminy Chmielnik, położone są w sołectwach Śładków Mały, Śładków Duży i Sędziejowice. Przy południowej granicy miasta Chmielnik znajduje się sztuczny zbiornik wodny dla celów rekreacyjnych.

Do najciekawszych obiektów przyrodniczych występujących na terenie gminy zaliczyć należy uformowaną w wapieniach jaskinię w miejscowości Śładków Duży czy odsłonięcie geologiczne wapieni przy drodze ze wsi Sędziejowice do wsi Chomentówek. W obrębie tych obiektów występują murawy o charakterze stepowym. W ich składzie znajdują się chronione gatunki takie jak: ostnica Jana, miłek wiosenny, wężymord stepowy, wilżyna ciernista.

Brak inwentaryzacji przyrodniczej rekompensuje, w pewnym stopniu, fakt położenia znacznej części gminy na obszarach objętych ochroną. Należą do nich:

Specjalne Obszary Ochrony Siedlisk Natura 2000.

- Ostoja Szaniecko-Solecka - kod obszaru PLH 260034

Powierzchnia : 8394.7 ha, w tym na obszarze gminy Chmielnik 385,63 ha
W gminie Chmielnik obszar obejmujący grunty miejscowości: Śładów Mały, Szyszczycy, Kotlice, Suskrajowice i Borzykowa. Obszar w ponad połowie pokrywają siedliska rolnicze, w jednej trzeciej łąki. Pozostałą powierzchnię porastają lasy (głównie liściaste) oraz powierzchnie wód. Obszar znajduje się w środkowej części Garbu Pińczowskiego oraz południowo - zachodnim fragmencie Niecki Połanieckiej (Płaskowyżu Stanieckim i Kotlinie Borzykowskiej). Składa się z kilkunastu enklaw z malowniczymi wapiennymi i gipsowymi wzgórzami porośniętymi roślinnością kserotermiczną. Teren poprzecinany jest licznymi ciekami wodnymi, miejscami tworzącymi zabagnione dolinki, w których wykształciły się torfowiska. W północnej części obszaru znajdują się liczne odsłonięcia gipsów, zwłaszcza wielkokrystalicznych; ponadto, obserwuje się liczne formy krasu powierzchniowego i podziemnego np.: leje, studnie, zapadliska, jaskinie krasowe. Środkowa i południowa część wyróżnia się występowaniem wód mineralnych z wysiękami, którym towarzyszy

roślinność halofilna, jak np. w okolicach wsi Owczary. Obszar występowania najcenniejszych siedlisk muraw kserotermicznych i torfowisk węglanowych, łąk solniskowych oraz ciepłych grądów. Teren występowania aż czterech gatunków roślin z załącznika II Dyrektywy Siedliskowej (starodub łąkowy, jęczyczka syberyjska, obuwik pospolity, lipiennik Loeseli). Stanowisko jęczyczki syberyjskiej występujące na torfowiskach węglanowych w miejscowości Borzykowa jest drugim co do wielkości stanowiskiem tej rośliny w Polsce. Zestawienie różnorodności i jakości siedlisk i gatunków unikatowe w skali kraju i Europy. Szacunkowo około 1100 gat. roślin naczyniowych, w tym ok. 70 gatunków chronionych, 200 gatunków zagrożonych w skali regionu i kraju. Niepowtarzalne układy krajobrazowe (w tym krasowe). Ostoja zabezpiecza najcenniejsze półnaturalne siedliska związane z występowaniem wapienia i gipsu. Rozległy, zróżnicowany obszar stanowi najważniejszą w regionie ostoję dla dwóch gatunków motyli dziennych – modraszka telejusa i modraszka nausitousa. Istotne populacje tworzą tu również czerwończyk nieparek i czerwończyk fioletek. Ostoja stanowi znaczący w skali regionalnej obszar występowania pachnicy dębowej, zasiedlającej tu przydrożne i śródpolne wierzby. Jest to także jedna z najważniejszych w regionie ostoja dla kumaka nizinnego i traszki grzebieniastej, które szczególnie licznie zasiedlają południowe krańce ostoi z zalewanymi corocznie łąkami i kompleksami stawów hodowlanych. Spotkać tam można jeszcze dziewięć innych gatunków płazów oraz znaczące w województwie koncentracje ptaków wodno-błotnych. W tej części obszaru stwierdzono także występowanie piskorza i kozy.

- Ostoja Stawiany - kod obszaru : PLH 260033

Powierzchnia : 1197 ha , w tym na terenie gminy Chmielnik 660,63 ha. W gminie Chmielnik obszar obejmujący grunty części miejscowości: Sędziejowice, Chomentówek i Śladków Duży. Prawie dwie trzecie obszaru zajmują siedliska rolnicze, jedną trzecią: łąki i zarośla. Ostoja położona jest w obrębie mezoregionu Pogórze Szydłowskie oraz w zachodniej części Niecki Połanieckiej tzw. Płaskowyżu Stanieckim. Rzeźba terenu jest tu słabo rozwinięta, północna część jest poprzecinana garbami i dolinkami. Charakterystycznym elementem tego terenu są formy krasu które rozwinęły się w utworach mioceńskich głównie w gipsach ale też i w wapieniach. Przez obszar przepływają liczne rzeczki i strumienie o niewielkich przepływach i długości. Ostoja Stawiany zabezpiecza występowanie muraw kserotermicznych i stanowi połączenie pomiędzy tymi siedliskami na Ponidziu i w Obszarze Chęcińskim. Występuje tu 9 typów siedlisk przyrodniczych z załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG; jest też liczna populacja staroduba łąkowego. Ponadto występuje wiele roślin należących do zagrożonych i rzadkich na terenie kraju. Niewielki, obfitujący w torfianki, leje krasowe i zalane kamieniołomy obszar jest najważniejszą w regionie ostoją dla ochrony traszki grzebieniastej, ponieważ obejmuje bardzo silną populacje tego gatunku. Łąki na terenie ostoi zasiedla modraszek telejus i poczwarówka zwężona oraz trzy inne chronione gatunki mięczaków.

Tabela 65. Specjalne obszary Ochrony Siedlisk Natura 2000 w gminie Chmielnik

Forma ochrony przyrody	Nazwa	Kod	Powierzchnia (w ha) w gminie
Specjalne Obszary Ochrony Siedlisk Natura 2000	Ostoja Stawiany	PLH260033	660,63
	Ostoja Szaniecko - Solecka	PLH260034	385,63

Źródło: <http://kielce.rdos.gov.pl>

Parki Krajobrazowe:

- Szaniecki Park Krajobrazowy.

w granicach Szanieckiego Parku Krajobrazowego znajduje się fragment południowo – zachodniej części gminy obejmujący sołectwa Chomentówek, Ślasków Duży i Sędziejowice. SzPK zajmuje obszar 10 915 ha (środkowa część Garbu Pińczowskiego i Płaskowyż Szaniecki). Obszar SzPK leży w strefie wododziałowej między zlewniami rzek: Nidy, Wschodniej i Czarnej. Cechuje się średnio rozwiniętą siecią rzeczną. Jej dopełnieniem są nieliczne stawy oraz mniejsze oczka wodne i jeziora o różnej genezie. Gleby Parku wykazują duże zróżnicowanie. Charakterystycznymi dla tego obszaru są rędziny wykształcone na skałach węglanowych oraz na gipsach. Otulina Parku zajmuje powierzchnię 12 859 ha. Park został utworzony w celu ochrony ciągu muraw kserotermicznych. Na jego obszarze można wyodrębnić dwie jednostki fizycznogeograficzne: na południu zalega rozległe stoliwo wznoszące się do 300 m n.p.m., na północ teren obniża się do wysokości 260-280 m n.p.m. przechodząc w Płaskowyż Szaniecki, charakteryzujący się płaskimi wzniesieniami rozciętymi szerokimi dolinami. Krasowiejące wysoczyzny gipsowe, zrąb tektoniczny Garbu Pińczowskiego, szczątkowe formy paleogeńskiej i pontyjskiej powierzchni zrównania i plejstoceńskie poziomy akumulacyjno – denudacyjne urozmaicają rzeźbę parku. Tutaj znajdują się najbardziej atrakcyjne pod względem przyrodniczym fragmenty gminy. We wsi Ślasków Duży - jaskinia wapienna, przy drodze z Sędziejowic do Chomentówek występują ciekawe osłonięcia geologiczne tzw. wertepy. Na uwagę zasługują też liczne oczka wodne, na brzegach których występują zbiorowiska szuwaru trzcinowego i pałkowego. W lasach występujących na obszarze parku spotkać można drapieżne ptaki chronione: jastrzębie, myszołowy, błotniaki stawowe oraz sokoły wędrowne. W ekosystemach pól uprawnych i ugorów gnieźdzą się m.in. skowronek, potrzaszcz, trznadel, kuropatwa, pliszka żółta i świergotek polny. Biotopy kompleksów leśnych zamieszkują: grubodziób, dzięcioł duży, świstunka leśna i rudzik. Najczęściej spotykanymi ssakami w otwartym krajobrazie Parku są lisy, zające i sarny. Na terenie stawów rybnych licznie występuje piżmak. Uwagę przykuwają ze względu na interesującą biologię życia nietoperze m.in.- nocek duży, mroczek posrebrzony, mroczek późny, karlik malutki, którym sprzyja tutaj ciepły klimat i różnorodność miejsc schronienia. Wśród bezkręgowców ciekawie prezentuje się entomofauna związana z siedliskami muraw kserotermicznych, a wśród niej bogata fauna motyli. Najbardziej wartościowe jest występowanie najliczniejszej w Polsce populacji motyla,

modraszka gniadego. Innymi cennymi gatunkami są modraszek – baton, dorylas i eumedon czy powszelatek chabrowiec.

Tabela 66. Parki krajobrazowe w gminie Chmielnik

Forma ochrony przyrody	Nazwa	Podstawa prawna
Park krajobrazowy	Szaniecki Park Krajobrazowy	Uchwała Nr XLIX/875/14 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 13 listopada 2014 r. w sprawie utworzenia Szanieckiego Parku Krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Święt. poz. 3149 z dn. 25.11.2014 r.)

Źródło: <http://kielce.rdos.gov.pl>

Niewielki fragment południowo zachodniej części gminy Chmielnik znalazł się w granicach otuliny Nadnidziańskiego Parku Krajobrazowego. Park zajmuje powierzchnię 23 164 ha, a jego otulina 26 011 ha.

Obszary Chronionego Krajobrazu.

- Chmielnicko - Szydłowski Obszar Chronionego Krajobrazu,

Utworzony uchwałą Nr XXXV/620/13 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 23 września 2013 r. dotycząca wyznaczenia Chmielnicko-Szydłowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Święt. poz. 3312). W granicach którego znalazła się cała wschodnia i północno – zachodnia część gminy, zajmuje powierzchnię 56999 ha. Obszar ten położony w granicach zlewni rzek Wschodniej, Sanicy i fragmentarycznie w obrębie zlewni Pierzchnianki, Łagowicy i Czarnej Staszowskiej, pełni funkcje łącznikowe między Zespołem Parków Krajobrazowych Gór Świętokrzyskich i Zespołem Parków Krajobrazowych Ponidzia Jego główną funkcją przyrodniczą jest ochrona wód powierzchniowych, a szczególnie rzeki Czarnej Staszowskiej, Wschodniej i Sanicy.

Jest to obszar o charakterze rolniczo – leśnym. W jego szacie roślinnej najciekawsze są lasy, które zachowały swój naturalny charakter. Największe i najbardziej zwarte ich kompleksy występują między Włoszczowicami, a Piotrkowicami, na zachód od Chmielnika i na południe od Drugni. Pod względem siedliskowym dominują bory sosnowe i bory mieszane. Sporadycznie występują fragmenty bagiennych borów trzcinowych, olsów i lasów łągowych.

Ważnym elementem szaty roślinnej tego obszaru są zbiorowiska nieleśne, przede wszystkim torfowiska z udziałem takich rzadkich roślin jak: przygielka biała, sesleria błotna, turzyca Davalla, storczyki (kruszczyk błotny i storczyk szerkolistny). Na wychodniach skał węglanowych wykształciły się fragmenty muraw kserotermicznych, uboższych pod względem florystycznym niż te nad doliną Nidy, ale rośnie w nich szereg rzadkich gatunków np.: perz siny, zawilec wielkokwiatowy, rutewka mniejsza, kostrzewka blada. Leśne i torfowiskowe zbiorowiska pełnią bardzo ważną rolę

wodochronną, szczególnie w obszarze źródłiskowym rzeki Wschodniej oraz w okolicach Chańczy, Włoszczowic i Holender. Liczne stawy występujące na obszarze Chmielnicko – Szydłowskiego OCK oraz zbiornik wodny Chańcza tworzą biotopy dla wielu gatunków ptaków wodno – bagiennej.

- Obszar Chronionego Krajobrazu Otuliny Nadnidziańskiego Parku Krajobrazowego.

Utworzony uchwałą Nr XLIX/882/14 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 13 listopada 2014 r. w sprawie Nadnidziańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (Dz. Urz. Woj.Świętokrz. poz. 3156 z dnia 25.11.2014 r.) Położony na terenie otuliny Nadnidziańskiego Parku Krajobrazowego, zajmuje powierzchnię 26011 ha., obejmujący części obszarów gmin: Busko-Zdrój, Chmielnik, Imielno, Michałów, Nowy Korczyn, Opatowiec, Pińczów, Wiślica, Złota. Tereny te obejmuje się ochroną ze względu na bogactwo ekosystemów, zróżnicowany krajobraz i rzeźbę terenu oraz funkcję korytarzy ekologicznych - tereny występowania rzadkich gipsowych formacji geologicznych z licznymi formami krasowymi, a także ciepłolubnych zbiorowisk roślinności kserotermicznej, torfowiskowej i bagiennej.

Tabela 67. Obszary Chronionego Krajobrazu występujące o obręb gminy Chmielnik.

Forma ochrony przyrody	Nazwa	Podstawa prawna	Opis
Obszar Chronionego Krajobrazu	Chmielnicko-Szydłowski Obszar Chronionego Krajobrazu	Uchwała Nr XXXV/620/13 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 23 września 2013 r. dotycząca wyznaczenia Chmielnicko-Szydłowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Święt. poz. 3312)	Położony w centralnej części województwa, o krajobrazie rolniczo-leśnym. Przyrodniczymi funkcjami tego terenu jest ochrona wód powierzchniowych, a szczególnie rzeki Czarnej Staszowskiej, Wschodniej i Sanicy oraz rola korytarza ekologicznego o znaczeniu regionalnym i lokalnym.
	Szaniecki Obszar Chronionego Krajobrazu	Uchwała Nr XLIX/883/14 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 13 listopada 2014 r. w sprawie Szanieckiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (Dz. Urz. Woj.Świętokrz. poz. 3157 z dnia 25.11.2014 r.)	Położony na terenie otuliny Szanieckiego Parku Krajobrazowego, w południowej części województwa. Tereny te obejmuje się ochroną ze względu na bogactwo ekosystemów i zróżnicowany krajobraz i rzeźbę terenu oraz funkcję korytarzy ekologicznych.

	Nadnidziański Obszar Chronionego Krajobrazu	Uchwała Nr XLIX/882/14 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 13 listopada 2014 r. w sprawie Nadnidziańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (Dz. Urz. Woj.Świętokrz. poz. 3156 z dnia 25.11.2014 r.)	Położony na terenie otuliny Nadnidziańskiego Parku Krajobrazowego. w pld. części województwa. Tereny te obejmuje się ochroną ze względu na bogactwo ekosystemów i zróżnicowany krajobraz i rzeźbę terenu oraz funkcję korytarzy ekologicznych.
--	--	--	--

Źródło: <http://kielce.rdos.gov.pl>

- **Obszar Chronionego Krajobrazu Otuliny Szanieckiego Parku Krajobrazowego.**

Utworzony uchwałą Nr XLIX/883/14 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 13 listopada 2014 r. w sprawie Szanieckiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (Dz. Urz. Woj.Świętokrz. poz. 3157 z dnia 25.11.2014 r.) Data utworzenia: 2001-10-17 - Rozporządzenie Nr 335/2001 Wojewody Świętokrzyskiego (Dz.U. Woj.Święt. z dnia 19.10.2001r. Nr 108 poz. 1271). Położony na terenie otuliny Szanieckiego Parku Krajobrazowego, zajmuje obszar 12859 ha., obejmujący części obszarów gmin: Busk-Zdrój, Chmielnik, Kije, Solec-Zdrój, Stopnica. Obszar chronionego krajobrazu stanowi liczne enklawy bardzo wartościowego krajobrazu przyrodniczego z wieloma zbiorowiskami roślinności kserotermicznej, torfowiskowej i słonolubnej, rozsianych w harmonijnym krajobrazie łąk i pól. Pełen jest zabytków kultury materialnej z interesującą formą budownictwa przy użyciu miejscowego kamienia.

Pomniki przyrody i użytki ekologiczne.

Na terenie gminy Chmielnik brak jest rezerwatów przyrody. Za pomniki przyrody uznano cztery obiekty, ponadto w gminie znajdują się dwa użytki ekologiczne. Wymieniono je w tabeli Nr 68

Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głazy narzutowe oraz jaskinie. Na terenie gminy znajdują się cztery pomniki przyrody:

W miejscowość Lubania - kopalnia jaskinia krasowa i obszar o promieniu 5 m od wejścia do jaskini.

W miejscowość Śladków Duży – jaskinia powstała w wapieniu miocenijskim, za ciasnym otworem wejściowym ciągnie się 3 metrowy korytarz prowadzący od niskiej komory. Ściany jaskini są gładkie, w stropie liczne szczeliny. Na dnie jaskini znajdują się namuły próchnicowo – kamieniste.

- W miejscowości Szyszczycy dąb szypułkowy w wieku około 400 lat ,

- W miejscowości Jasień na obszarze byłej osady leśnej grupa trzech dębów o obwodzie pni: 340 cm, 300 cm i 375 cm.

Użytki ekologiczne to zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów, które mają znaczenie dla zachowania unikatowych zasobów genowy i typów środowisk.

Na terenie gminy Chmielnik znajdują się dwa użytki ekologiczne:

- Śródleśna, podmokła łąka o powierzchni 12,75 ha na gruntach wsi Jasień. Teren ten porastają głównie turzyce i sit. Jest to miejsce żerowania zwierzyny płowej występującej w sąsiednim kompleksie leśnym,
- Oczko wodne o powierzchni 0,46 ha położone w Leśnictwie Suchowola.

Tabela 68. Pomniki przyrody i użytki ekologiczne występujące na terenie gminy Chmielnik

Forma ochr. przyrody	Nr rej. RDOŚ	Nazwa	Data utworzenia	Podstawa prawna - obowiązująca
Pomniki przyrody	356	Jaskinia w Śladkowie Dużym	18-12-1995	Rozporządzenie Nr 14/95 Wojewody Kieleckiego z dnia 18 grudnia 1995 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody. Dz.Urz.Woj.Kieleckiego Nr 25, poz. 160, z dn.30.12.1995 r.
	369	Dąb szypułkowy w Szyszczycach	30-12-1996	Rozporządzenie Nr 18/96 Wojewody Kieleckiego z dnia 30 grudnia 1996 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody. Dz.Urz.Woj.Kieleckiego Nr 56, poz. 217, z dn. 31.12.1996 r.
	409	Jaskinia Lubańska w Lubani	02-11-1998	Rozporządzenie Nr 24/98 Wojewody Kieleckiego z dnia 2 listopada 1998 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody. Dz.Urz.Woj.Kieleckiego Nr 48, poz. 392, z dn. 16.11.1998 r.
	710	Dęby szypułkowe (3 szt.)w Jasieniu	17-09-1999	Rozporządzenie Nr 31/99 Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 17 września 1999 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody. Dz.Urz.Woj.Świętokrzyskiego Nr 56, poz. 993, z dn. 20.09.1999 r.
Użytek ekologiczny	23	Łąka w Jasieniu	19-02-2002	Rozporządzenie Wojewody Świętokrzyskiego Nr 19/2002 z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne (Dz. Urz. Woj. Świętokrzyskiego z dnia 25 lutego 2002 r. Nr 23, poz. 291)
	65	Oczko wodne	19-02-2002	Rozporządzenie Wojewody Świętokrzyskiego Nr 19/2002 z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne (Dz. Urz. Woj. Świętokrzyskiego z dnia 25 lutego 2002 r. Nr 23, poz. 291)

Źródło: <http://kielce.rdos.gov.pl>

Stanowiska rzadkich i chronionych gatunków roślin i zwierząt

Na terenie gminy Chmielnik znajdują się stanowiska lęgowe bociana czarnego wraz z wyznaczonymi strefami ich ochrony. Zgodnie z wytycznymi Głównego Konserwatora Przyrody, informacja dotycząca lokalizacji tych stanowisk jest poufna. Jednakże jak wspomniano wyżej gmina Chmielnik nie ma wykonanej inwentaryzacji przyrodniczej, opracowania szczegółowo charakteryzującego jej strukturę ekologiczną. Dokładna lokalizacja i opis stanowisk rzadkich oraz chronionych gatunków roślin i zwierząt jest możliwe wyłącznie po wykonaniu tego opracowania.

5.5.3. Lesistość

Lesistość to wskaźnik dotyczący stopnia pokrycia lasem określonej powierzchni; jest to stosunek procentowy powierzchni porośniętej lasami do całkowitej powierzchni danego obszaru. Obecnie powierzchnia lasów w Polsce wynosi 9066 tys. ha co odpowiada lesistości 29,0%. Zgodnie z Krajowym Programem Zwiększania Lesistości przewiduje się w Polsce wzrost lesistości do 30% w 2020 r i 33% w roku 2050. W gminie Chmielnik lesistość w badanym okresie wzrosła z 19,2% w roku 2009 do 19,6 w roku 2014. Skala wzrostu lesistości w gminie Chmielnik przedstawiona została w tabeli Nr 69.

Tabela 69. Lesistość w Gminie Chmielnik w latach 2009-2014

Wyszczególnienie	jedn. miary	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Lesistość	%	19,2	19,2	19,3	19,5	19,6	19,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Gmina należy do obszarów o niskiej lesistości przy nierównomiernym rozmieszczeniu kompleksów leśnych, dlatego też sprawę zalesień należałoby potraktować priorytetowo. Jako tereny wskazane do zalesienia należy preferować są tzw. grunty marginalne. Są to gleby najslabsze, lekkie w klasie VI, VIz, pozostające w użytkowaniu rolniczym lub w ewidencji użytków rolnych, które ze względu na niekorzystne uwarunkowania przyrodnicze i antropogeniczne mają niską produktywność lub nie nadają się do produkcji zdrowej żywności i mogą lub powinny być przekwalifikowane w inną formę użytkowania. W obrębie gminy Chmielnik znajduje się około 1800 hektarów w klasie bonitacyjnej VI bądź niższej, a znaczna ich część odpowiada definicji gruntów marginalnych. Stanowi to szansę na dalszy wzrost lesistości w gminie. Zalesienia należy lokalizować tak, aby powiększać istniejące powierzchnie leśne, a unikać powstawania nowych, wąskich działek leśnych, które utrudniają jedynie uprawę pól przy ograniczonym znaczeniu fitomelioracyjnym. Tam, gdzie bezpośredni kontakt ekosystemów leśnych nie jest możliwy, rolę łącznika powinny pełnić pasma zadrzewień śródpolnych. Te naturalne elementy krajobrazu rolniczego zapewniają wykorzystanie przyrodniczych mechanizmów samoregulacji w agrocenozach i sprzyjają zachowaniu ich stabilności. Poprawiają

biocenotyczne, wodne, topoklimatyczne i estetyczne stosunki w krajobrazie, polepszają jego walory użytkowe w produkcji rolnej, są najefektywniejszą barierą biogeochemiczną przechwytyjącą związki chemiczne wymywane z pól i łąk. Zadrzewienia są również, uzupełniającą dla leśnej, bazą surowca drzewnego. Należałoby również wprowadzić lub wzmocnić pasma zadrzewień wzdłuż dolin rzecznych i strumieni, w celu odbudowania naturalnych korytarzy ekologicznych. Działania te przyczynią się do zwiększenia stabilności struktur ekosystemów naturalnych i sztucznych, a zatem wzmocnią strukturę ekologiczną regionu. Skład gatunkowy drzew przeznaczonych do zalesień i dodrzewień powinien być identyczny ze składem gatunków rodzimych. Zasada ta jest szczególnie istotna na obszarach chronionych ze względu na walory przyrodnicze i krajobrazowe. Na terenach podmokłych powinny być sadzone gatunki drzew szybkorosnących o płytkich i rozległych systemach korzeniowych. (wierzba, topola, olcha czarna i brzoza, w domieszkach jesion, wiąz, dąb szypułkowy). Obszary narażone na erozję wietrzną należy obsadzać w formie zadrzewień pasowych lub ciągów drzew gatunkami wolnorosnącymi o ukośnym lub palowym systemie korzeniowym (lipa drobnolistna, wiąz szypułkowy i polny, dąb, jesion, klon, jawor itp.).

6. Zagospodarowanie przestrzenne

6.1 Obowiązujące w gminie dokumenty zagospodarowania przestrzennego

Kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej należy do zadań własnych gminy. Prawnie wszystkie sprawy z tego zakresu obecnie reguluje ustawa z 2003 roku o *planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* oraz rozporządzenia wykonawcze do tej ustawy.

W gminie Chmielnik polityka przestrzenna prowadzona jest w oparciu o miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego natomiast w przypadku braku mpzp określenie sposobu zagospodarowania i warunków zabudowy następuje w drodze decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Obecnie gmina posiada dwanaście obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz dwa mpzp, które obowiązywały: od 30.09.1999r do 18.04.2010r (mpzp budownictwa wielorodzinnego) i od 19.04.2010r do 13.01.2014r (mpzp sołectwa Śladków Mały i w części Śladków Duży) i trzy plany miejscowe w trakcie realizacji.

Miasto i Gmina Chmielnik posiada 17% powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.

Bilans terenu:

Powierzchnia Miasta i Gminy Chmielnik - 14.287ha

Powierzchnia Miasta i Gminy Chmielnik pokryta mpzp - 2.383 ha

w tym powierzchnia zmian - 974 ha.

6.1.1. Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:

1. Uchwała Nr VI/34/98 Rady Miejskiej w Chmielniku z dnia 30.12.1998r. - Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego budownictwa socjalnego w Chmielniku.
Obowiązuje od 11.02.1999r.
2. Uchwała Nr X/100/99 Rady Miejskiej w Chmielniku z dnia 24.07.1999r. - Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „Za Kościołkiem” w Chmielniku
Obowiązuje od 30.09.1999r.
3. Uchwała Nr X/101/99 Rady Miejskiej w Chmielniku z dnia 24.0.1999r. - Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego budownictwa wielorodzinnego w Chmielniku.
Obowiązuje od 30.09.1999r. do 18.04.2010r.
4. Uchwała Nr XI/147/03 Rady Miejskiej z dnia 30.12.2003 i Nr XII/160/04r. Rady Miejskiej w Chmielniku dnia 26.02.2004r. (sprostowanie błędu w j.w.). - Zmiana miejscowego planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego os. „Dygasińskiego” w Chmielniku.
Obowiązuje od 16.03.2004r
5. Uchwała Nr XVI/190/2004 Rady Miejskiej w Chmielniku z dnia 28.06.2004r. - Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu górniczego „Borków I” na obszarze gminy Pińczów, Chmielnik i Kije w zakresie dot. gminy Chmielnik.
Obowiązuje od 22.10.2004r
6. Uchwała Nr XVI/137/08 Rady Miejskiej w Chmielniku z dnia 21.05.2008r , - Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu górniczego „Celiny II”.
Obowiązuje od 01.09.2008r
7. Uchwała Nr XVI/138/08 Rady Miejskiej w Chmielniku z dnia 21.05.2008r, - Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru składowania i przerobu odpadów w Przededworzu.
Obowiązuje od 01.09.2008r
8. Uchwała Nr XIX/175/08 Rady Miejskiej w Chmielniku z dnia 01.10.2008r. - Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru składowania i przerobu odpadów dla części działki ozn. nr ewid. 1/6 we wsi Przededworze.
Obowiązuje od 29.12.2008r
9. Uchwała Nr XXXIV/319/10 Rady Miejskiej w Chmielniku z dn. 28.01.2010 r, - Zmiana Nr 2 miejscowego planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego os. ” Dygasińskiego” w Chmielniku
Obowiązuje od 19.04.2010r
10. Uchwała Nr XXXIV/320/10 Rady Miejskiej W Chmielniku z dn. 28.01.2010 r. - Zmiana Nr 1 miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego budownictwa wielorodzinnego w Chmielniku

Obowiązuje od 19.04.2010r

11. Uchwała Nr XXXIV/321/10 Rady Miejskiej w Chmielniku z dn. 28.01.2010r .- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego sołectwa Śladów Mały i części sołectwa Śladów Duży
Obowiązuje od 19.04.2010r. do 13.01.2014r.
12. Uchwała Nr XXVIII/278/09 Rady Miejskiej w Chmielniku z dn.30.07.2009r - Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „Regionalny Port Lotniczy- część wschodnia” na obszarze gminy Chmielnik w części sołectwa Grabowiec i Piotrkowice
Obowiązywał od 13.12.2009r.- do 06.08.2010r Wyrok WSA stwierdzenie nieważności
Ponowna procedura po Wyroku WSA
Uchwała Nr IX/47/11 Rady Miejskiej w Chmielniku z dn.31.05.2011r - Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „Regionalny Port Lotniczy- część wschodnia” na obszarze gminy Chmielnik w części sołectwa Grabowiec i Piotrkowice
Obowiązuje od 11.09.2011r.
13. Uchwała Nr XLI/379/2014 Rady Miejskiej w Chmielniku z dn. 14.08.2014r. – Zmiana Nr 1 miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Za Kościółkiem” w Chmielniku
Obowiązuje od 27.10.2014r
14. Uchwała Nr XXVII/303/2013 Rady Miejskiej w Chmielniku z dn.22.11.2013r. – Zmiana Nr miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego sołectwa Śladków Mały i w części Śladków Duży. Obowiązuje od 14.01.2014r

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego będące w trakcie opracowania

1. Zmiana Nr 3 zmiany miejscowego planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego osiedla „Dygasińskiego” w Chmielniku,
2. Zmiana Nr 1 miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu górniczego „Borków I” na obszarze gm. Pińczów, Chmielnik, i Kije w zakresie dot. Gminy Chmielnik,
3. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu obejmującego swym zasięgiem część obszaru miasta Chmielnika i część obszaru sołectw: Celiny, Przededworze, Jasień i Suchowola, gm. Chmielnik

6.1.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

Gmina Chmielnik posiada Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Chmielnik, które obowiązuje od 28.12.2002r. Do tego Studium sporządzone zostały trzy zmiany (w 2006r., 2009r., 2010r.). Obecnie gmina przystąpiła do sporządzenia dwóch zmian Studium – Zmiany Nr 4 i Zmiany Nr 5.

Obowiązujące opracowania Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Chmielnik

1. Uchwała Nr III/24/2002 Rady Miejskiej w Chmielniku z dnia 28.12.2002r. – Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Chmielnik. Obowiązuje od 28.12.2002r.
2. Uchwała Nr XXIX/362/2006 Rady Miejskiej w Chmielniku z dnia 15.09.2006r. – Zmiana Nr 1 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Chmielnik. Obowiązuje od dnia 15.09.2006r.
3. Uchwała Nr XXVIII/277/2009 Rady Miejskiej w Chmielniku z dnia 30.07.2009r. – Zmiana Nr 2 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Chmielnik. Obowiązuje od 30.07.2009r.
4. Uchwała Nr XXIX/284/2009 Rady Miejskiej w Chmielniku z dnia 18.09.2009r. – Zmiana Nr 2 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Chmielnik. Obowiązuje od 18.09.2009r.
5. Uchwała Nr XXXIV/318/2010 Rady Miejskiej w Chmielniku z dnia 28.01.2010r. – Zmiana Nr 3 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Chmielnik. Obowiązuje od dnia 28.01.2010r.

Studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Chmielnik będące w opracowaniu:

1. Podjęta Uchwała Nr XXXII/280/2013 Rady Miejskiej w Chmielniku z dnia 11.07.2013r. o przystąpieniu do sporządzenia projektu Zmiany Nr 4 Studium – Zmiana Nr 4 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Chmielnik
2. Podjęta Uchwała Nr XL/375/2014 Rady Miejskiej w Chmielniku z dnia 25.06.2014 Rady Miejskiej w Chmielniku z dn. 25.06.2014r. o przystąpieniu do sporządzenia projektu zmiany Nr 5 Studium – Zmiana Nr 5 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Chmielnik.

6.1.3. Decyzje urbanistyczne

Na obszarach, dla których nie opracowano miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego warunki zabudowy ustalane są decyzją urbanistyczną. W okresie ostatnich pięciu lat dla obszaru Miasta i Gminy Chmielnik wydane zostały 286 decyzje ustalające warunki zabudowy. Decyzje te obejmowały swoim zakresem budynki mieszkalne, gospodarcze, budowle i obiekty budowlane. W tabeli Nr 70 zestawiono obrębami liczbę decyzji ustalających warunki zabudowy oraz decyzji lokalizacji celu publicznego wydanych w okresie ostatnich pięciu lat. Analiza wydanych na przestrzeni ostatnich 5-ciu lat decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowaniu terenu wskazuje obszary, w których ruch budowlany jest duży i obszary o słabym jego rozwoju. W oparciu o przedstawioną analizę można rozważyć potrzebę opracowania planów miejscowych. Potrzeba taka zachodzi w przypadku Chmielnika i miejscowości najbliższej położonych: Przededworza, Suchowoli

oraz Łagiewnik, gdzie liczba zarówno decyzji ustalających warunki zabudowy oraz decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego była największa. Najmniej decyzji ustalających warunki zabudowy wydano dla nieruchomości położonych w miejscowościach: Ciecierze, Holendry, Zrecze Chałupczańskie i Chomentówek. Są to miejscowości z niewielką liczbą siedlisk (Ciecierze) lub położone na obrzeżach gminy (Chomentówek, Zrecze Chałupczańskie i Holendry), gdzie zainteresowanie osiedlaniem się jest najmniejsze

Tabela 70. Decyzje o warunkach zabudowy oraz decyzje o lokalizacji celu publicznego wydane w poszczególnych miejscowościach w okresie 5-letnim.

Lp.	Miejscowość	Ilość wydanych decyzji (szt.)	
		Ustalających warunki zabudowy	Lokalizacji inwestycji celu publicznego
1	Chmielnik	58	35
2	Suchowola	31	1
3	Przededworze	26	3
4	Celiny	18	1
5	Łagiewniki	14	6
6	Szyszczyce	12	1
7	Minostowice	12	1
8	Zrecze Małe	12	0
9	Śladków Duży	10	0
10	Piotrkowice	10	1
11	Borzykowa	10	2
12	Lipy	9	0
13	Zrecze Duże	9	0
14	Lubania	8	1
15	Suliszów	7	0
16	Suskrajowice	7	1
17	Jasień	5	1
18	Grabowiec	4	1
19	Ługi	4	0
20	Kotlice	3	0
21	Sędziejowice	3	0
22	Chomentówek	2	0
23	Zrecze Chałupczańskie	2	0
24	Holendry	2	0
25	Ciecierze	1	0
Razem		286	55

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UMiG

Analizując sytuację gminy w kontekście potrzeb w zakresie planowania przestrzennego zauważa się konieczność:

1. aktualizacji lub opracowania nowego Studium uwarunkowań i kierunków i zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Chmielnik,
2. udoskonalenia ładu przestrzennego Miasta i Gminy Chmielnik, poprzez sporządzenie mpzp dla całej gminy z wyodrębnieniem poszczególnych sołectw lub rozważenie możliwości etapowania planów miejscowych dla poszczególnych sołectw z uwzględnieniem: ruchu budowlanego, potrzeb inwestycyjnych, wspierania przedsiębiorczości, tworzenia centralnych miejsc na wsiach o funkcji publicznej, itp.
3. Ustalenia kierunków zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów, w tym wynikających z audytu krajobrazowego,
4. Sporządzenie listy planów i programów, które powinny zostać opracowane w celu skutecznej realizacji Strategii, np. Gminny program rewitalizacji, Miejscowy plan rewitalizacji, Program ochrony środowiska, Gminna Ewidencja Zabytków, Program Ochrony nad Zabytkami, itp.

Wykaz tabel:

Tabela 1	Grunty w granicach administracyjnych gminy (ha)	str. 6
Tabela 2	Struktura dochodów i wydatków gminy Chmielnik w latach 2009-2014	str. 15
Tabela 3	Struktura dochodów Miasta i Gminy Chmielnik w latach 2009-2014	str. 16
Tabela 4	Struktura wydatków Miasta i Gminy Chmielnik w latach 2009-2014	str. 18
Tabela 5	Wydatki gminy Chmielnik w wybranych działach	str. 20
Tabela 6	Zobowiązania budżetu Miasta i Gminy Chmielnik w latach 2009-2014 wg tytułów dłużnych	str. 22
Tabela 7	Wartość projektów zrealizowanych ze środków RPO WŚ 2007-2013 w gminie Chmielnik przez jednostki inne niż samorząd MiG Chmielnik	str. 32
Tabela 8	Liczba mieszkańców Miasta i Gminy Chmielnik na przestrzeni lat 2009-2014	str. 35
Tabela 9	Porównanie współczynnika gęstości zaludnienia w gminie, powiecie i województwie	str. 35
Tabela 10	Ludność i ruch naturalny ludności w gminie Chmielnik w latach 2009-2014	str. 35
Tabela 11	Liczba ludności w poszczególnych miejscowościach Miasta i Gminy Chmielnik w latach 2009-2014	str. 36
Tabela 12	Porównanie przyrostu naturalnego na 1000 mieszkańców w gminie, powiecie i województwie w latach 2009-2014	str. 38
Tabela 13	Porównanie salda migracji w gminie, powiecie i województwie w latach 2009-2014	str. 38
Tabela 14	Wskaźnik salda migracji w gminie Chmielnik na przestrzeni lat 2009-2014	str. 38
Tabela 15	Struktura wiekowa ludności według kryterium ekonomicznych grup wieku w gminie Chmielnik w latach 2009-2014	str. 39
Tabela 16	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gminie Chmielnik w latach 2009-2014	str. 41
Tabela 17	Bezrobotni zarejestrowani w latach 2009-2014	str. 42
Tabela 18	Porównanie stopy bezrobocia w gminie, powiecie i regionie w latach 2009-2014	str. 43
Tabela 19	Porównanie stopy bezrobocia wg kryterium płci w gminie Chmielnik w latach 2009-2014.	str. 43
Tabela 20	Szczegółowy rozkład bezrobotnych w gminie Chmielnik w latach 2009-2014	str. 44
Tabela 21	Odsetek bezrobotnych w/g poziomu wykształcenia w gminie Chmielnik w roku 2014	str. 44
Tabela 22	Standardy zamieszkiwania w gminie Chmielnik w porównaniu do warunków w powiecie i województwie	str. 47
Tabela 23	Zmiany w zasobach mieszkaniowych Miasta i Gminy Chmielnik na przestrzeni lat 2009-2014	str. 48
Tabela 24	Mieszkania wyposażone w instalacje w % ogółu mieszkań	str. 48
Tabela 25	Porównanie współczynnika wyposażenia mieszkań w instalacje w roku 2014 w regionie, powiecie i gminie	str. 49
Tabela 26	Zasoby mieszkaniowe w gminie Chmielnik według okresu budowy	str. 49
Tabela 27	Zasób mieszkaniowy Miasta i Gminy Chmielnik w latach 2009-2014	str. 50
Tabela 28	Budynki mieszkalne i niemieszkalne oddane do użytkowania w latach 2009-2014	str. 52
Tabela 29	Placówki wychowania przedszkolnego w gminie Chmielnik w latach 2009-2014	str. 53
Tabela 30	Zestawienie ilościowe szkół podstawowych i gimnazjalnych w gminie Chmielnik oraz uczniów uczęszczających do nich w latach 2009-2014	str. 54
Tabela 31	Dzieci w wieku szkolnym wg grup wiekowych w gminie Chmielnik w latach 2009-2014	str. 55
Tabela 32	Szkolnictwo ponadgimnazjalne na terenie Miasta i Gminy Chmielnik	str. 57
Tabela 33	Ochrona zdrowia i opieka społeczna w gminie Chmielnik na przestrzeni lat 2009-2014	str. 58
Tabela 34	Liczba rodzin w gminie Chmielnik, którym została udzielona pomoc społeczna w latach 2009-2014	str. 60
Tabela 35	Powody trudnej sytuacji życiowej mieszkańców gminy Chmielnik w latach 2009-	str. 60

	2014	
Tabela 36	Środki finansowe przekazane z budżetu gminnego na opiekę społeczną w latach 2009-2014	str. 61
Tabela 37	Przestępstwa zarejestrowane przez Komisariat Policji w Morawicy w latach 2009-2014	str. 62
Tabela 38	Działalność Chmielnickiego Centrum Kultury na przestrzeni lat 2009-2014	str. 65
Tabela 39	Placówki biblioteczne na terenie gminy Chmielnik w latach 2009-2014	str. 67
Tabela 40	Wykaz gospodarstw agroturystycznych w gminie Chmielnik	str. 76
Tabela 41	Organizacje pozarządowe działające w gminie Chmielnik w latach 2009-2014	str. 78
Tabela 42	Średni dobowy ruch na wyznaczonych odcinkach dróg w gminie Chmielnik	str. 82
Tabela 43	Wykaz dróg i ulic powiatowych w gminie Chmielnik	str. 82
Tabela 44	Wykaz dróg i ulic gminnych	str. 84
Tabela 45	Sieć wodociągowa na terenie Miasta i Gminy Chmielnik w latach 2009-2014	str. 87
Tabela 46	Sieć kanalizacyjna na terenie Miasta i Gminy Chmielnik	str. 88
Tabela 47	Wielkość zebranych zmieszanych odpadów komunalnych z gospodarstw domowych z terenu Miasta i Gminy Chmielnik	str. 90
Tabela 48	Ilość odpadów komunalnych wytworzonych na terenie Miasta i Gminy Chmielnik w latach 2009-2014	str. 90
Tabela 49	Ilość wyrobów azbestowych w poszczególnych miejscowościach gminy Chmielnik	str. 92
Tabela 50	Ilość wyrobów azbestowych w poszczególnych rodzajach budynków oraz składowanych w gminie Chmielnik	str. 93
Tabela 51	Stan techniczny wyrobów azbestowych w gminie Chmielnik	str. 93
Tabela 52	Ilość odpadów zawierających azbest usuniętych z obszaru gminy Chmielnik staraniem UMiG Chmielnik w latach 2009-2014	str. 94
Tabela 53	Podmioty gospodarki narodowej z terenu gminy Chmielnik wpisane do rejestru REGON w latach 2009-2014	str. 97
Tabela 54	Podmioty gospodarki narodowej według klas wielkości	str. 98
Tabela 55	Jednostki wpisane do rejestru REGON w latach 2009-2014	str. 98
Tabela 56	Struktura gospodarstw rolnych wg normy obszarowej	str. 100
Tabela 57	Udział klas bonitacyjnych w strukturze gruntów ornych gospodarstw rolnych	str. 101
Tabela 58	Udział klas bonitacyjnych w strukturze użytków zielonych	str. 101
Tabela 59	Struktura użytkowania gruntów w gospodarstwach rolnych w gminie Chmielnik	str. 102
Tabela 60	Liczba gospodarstw rolnych I powierzchnia zasiewów wybranych upraw	str. 103
Tabela 61	Struktura zasiewu zbóż	str. 103
Tabela 62	Pogłowie zwierząt w gospodarstwach rolnych	str. 104
Tabela 63	Gospodarstwa rolne prowadzące działalność rolniczą według wartości końcowej produkcji rolniczej przeznaczonej na samozopatrzenie gospodarstwa domowego	str. 106
Tabela 64	Struktura własności gruntów leśnych w gminie Chmielnik w latach 2009-2014	str. 107
Tabela 65	Specjalne obszary Ochrony Siedlisk Natura 2000 w gminie Chmielnik	str. 122
Tabela 66	Parki krajobrazowe w gminie Chmielnik	str. 124
Tabela 67	Obszary Chronionego Krajobrazu w gminie Chmielnik	str. 125
Tabela 68	Pomniki przyrody i użytki ekologiczne w gminie Chmielnik	str. 127
Tabela 69	Lesistość w gminie Chmielnik w latach 2009-2014	str. 128
Tabela 70	Decyzje o warunkach zabudowy wydane dla poszczególnych miejscowości w okresie 5-cio letnim	str. 133

Wykaz rysunków:

Rysunek 1	Lokalizacja gminy Chmielnik na tle powiatu kieleckiego	str. 7
Rysunek 2	Miasto i gmina Chmielnik - mapa	str. 8
Rysunek 3	Herb Miasta i Gminy Chmielnik	str.12

Wykaz wykresów:

Wykres 1	Struktura dochodów gminy Chmielnik w latach 2009-2014 w podziale na dochody bieżące i majątkowe	str. 15
Wykres 2	Dochody ogółem na 1 mieszkańca w gminie Chmielnik w latach 2009-2014	str. 17
Wykres 3	Wydatki ogółem na 1 mieszkańca w latach 2009-2014	str. 19
Wykres 4	Wskaźnik obciążenia długiem w latach 2009-2014	str. 21
Wykres 5	Struktura wiekowa mieszkań w gminie Chmielnik	str. 50